Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології

Taras Shevchenko National University of Kyiv
Educational and Scientific Institute of Philology

FOLIA PHILOLOGICA

Випуск 9

Issue 9

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:
Корольов Ігор Русланович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри полоністики, Навчально-науковий інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Заступник головного редактора:
Гриценко Світлана Павлівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики, Навчально-науковий інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Члени редакційної колегії:
Бальсис Рімантас (Balsys Rimantas), доктор гуманітарних наук, професор, декан факультету соціальних і гуманітарних наук, професор кафедри філології, Клайпедський університет (м. Клайпеда, Литовська Республіка);
Богомолець-Бараш Олександр Миколайович, доктор філософії, молодший науковий співробітник відділу діалектології, Інститут української мови, Національна академія наук України;
Васько Роман Володимирович, доктор філологічних наук, професор, ректор, професор кафедри германської і фіно-угорської філології імені Г. Г. Почепцова, Київський національний лінгвістичний університет;
Домилівська Людмила Валеріївна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки, ННЦ «Інститут біології та медицини», Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
Даргінавічєнє Ірена (Darginavičienė Irena), доктор гуманітарних наук, професор, професор відділення іноземних мов, Вільнюський технічний університет Гедимінаса (м. Вільнюс, Литовська Республіка);
Калнача Андра (Kalnača Andra), доктор філологічних наук, професор, професор кафедри латиської мови та загального мовознавства, Відділення латвістики і балтистики, Латвійський університет (м. Рига, Латвійська Республіка);
Капранов Ян Васильович, доктор філологічних наук, професор, доцент школи гуманітарних наук та образотворчого мистецтва Економіко-гуманітарного університету у Варшаві (м. Варшава, Республіка Польща);
Корольова Наталія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики, Навчально-науковий інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
Кощій Оксана Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики, Навчально-науковий інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
Маріна Олена Сергіївна, доктор філологічних наук, доцент, Манстерський технологічний університет (м. Корк, Республіка Ірландія);
Морозова Надєжда, доктор гуманітарних наук, провідний науковий співробітник, Інститут литовської мови (м. Вільнюс, Литовська Республіка);
Наєнко Галина Михайлівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та прикладної лінгвістики, Навчально-науковий інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
Ніка Оксана Іванівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та прикладної лінгвістики, Навчально-науковий інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
Поворознюк Роксолана Владиславівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови, Навчально-науковий інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
Радишевський Ростислав Петрович, академік НАН України, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри полоністики, Навчально-науковий інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
Станчєнє Даля Марія (Stančienė Dalia Marija), доктор наук ґабілітований, професор, провідний науковий співробітник, Клайпедський університет (м. Клайпеда, Литовська Республіка);
Стрейт Ленс, доктор філософії, професор, Фордгемський університет (м. Нью-Йорк, Сполучені Штати Америки);
Некрашевич-Коротка Жанна Вацлавівна, доктор філологічних наук, професор, Університет імені Адама Міцкевича в Познані (м. Познань, Республіка Польща);
Темчин Сергій (Temčinas Sergejus / Temchin Sergey), доктор наук ґабілітований, професор, провідний науковий співробітник, Інститут литовської літератури і фольклору (м. Вільнюс, Литовська Республіка).

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол засідання № 12 від 26.06.2025 р.)

Фахова реєстрація: Наказ МОН України № 530 (додаток № 2) від 6 червня 2022 року.
Спеціальність: В11 – Філологія (за спеціалізаціями).

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1450 від 25.04.2024 року.

Ідентифікатор медіа: R30-04491.
Суб'єкт у сфері друкованих медіа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, e-mail: office@knu.ua, тел. +380 44 239-33-33)

Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, литовська.

Офіційний сайт видання: https://foliaphilologica.uni.kyiv.ua

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com
від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2786-5908 (Print)
ISSN 2786-5916 (Online)

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2025

EDITORIAL BOARD:

Editor-in-Chief:
Igor Korolyov, Doctor of Philology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Deputy Editor-in-Chief:
Svitlana Grytsenko, Doctor of Philology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Members of the Editorial Board:
Rimantas Balsys, Doctor of Humanities (Ethnology), Professor, Klaipeda University, Lithuania;
Oleksandr Bohomolets-Barash, PhD in Philology, Junior Researcher, Institute of the Ukrainian Language, National Academy of Sciences of Ukraine;
Roman Vasko, Doctor of Philology, Professor, Kyiv National Linguistic University, Ukraine;
Liudmyla Domylivska, PhD in Philology, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine;
Irena Darginavičienė, Doctor of Humanities (Philology), Professor, Vilnius Gediminas Technical University, Lithuania;
Andra Kalnača, Doctor of Humanities (Philology), Professor, University of Latvia, Latvia;
Yan Kapranov, Doctor of Philology, Professor, Assistant Professor of the School of Humanities and Fine Arts of the University of Economics and Human Sciences in Warsaw, Warsaw, Poland;
Nataliia Korolova, PhD in Philology, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine;
Oksana Koshchii, PhD in Philology, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine;
Olena Marina, Doctor of Philology, Professor, Munster Technological University, Ireland;
Nadiežda Morozova, Doctor of Humanities (Philology), Chief Researcher, The Institute of the Lithuanian Language, Lithuania;
Halyna Naienko, Doctor of Philology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine;
Oksana Nika, Doctor of Philology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine;
Zhanna Nekrashevych-Korotka, Dr. habil. (Philology), Professor, Adam Mickiewicz University, Poland;
Roksolana Povoroznyuk, Doctor of Philology, Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine;
Rostyslav Radyshevsky, Doctor of Philology, Professor, Academician of NAS of Ukraine, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine;
Dalia Marija Stančienė, Dr. habil. (Philosophy), Professor, Klaipeda University, Lithuania;
Lance Strate, PhD in Philology, Professor, Fordham University, USA;
Sergejus Temčinas, Dr. habil. (Philology), Professor, The Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Lithuania;

Journal "Folia Philologica" is recommended for printing by Academic Council
of the Educational and Scientific Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Minutes No. 12 dated of 26.06.2025)

Professional registration: Decree of MES No. 530 (Annex 2) dated June 6, 2022.
Specialities: B11 – Philology (with specializations).

Registration of Print media entity: Decision of the National Council of Television and Radio Broadcasting of Ukraine:
Decision No. 1450 as of 25.04.2024.

Media ID: R30-04491.

Media entity: Taras Shevchenko National University of Kyiv
(60, Volodymyrska Str., Kyiv, 01033, e-mail: office@knu.ua, tel. +380 44 239-33-33)

Languages: Ukrainian, English, Polish, German, Lithuanian.

Official web-site: https://foliaphilologica.uni.kyiv.ua

Articles are checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com
developed by the Polish company Plagiat.pl.

ISSN 2786-5908 (Print)
ISSN 2786-5916 (Online)

© Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2025

УДК 81’255.4:81’373.612
DOI https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/1

Тетяна БОТВИН
доктор філософії (філологія), доцент, доцент кафедри українознавства та міжкультурної комунікації, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська, 35, м. Львів, Україна, 79007
ORCID: *0000-0001-8590-8664*
tanyaosades@gmail.com

Тетяна ПУНДИК
старший викладач кафедри українознавства та міжкультурної комунікації, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська, 35, м. Львів, Україна, 79007
ORCID: *0009-0006-7221-8043*
ttanyshka99@gmail.com

Оксана ПИЛИПЕЦЬ
викладач кафедри українознавства та міжкультурної комунікації, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська, 35, м. Львів, Україна, 79007
ORCID: *0000-0002-6083-3325*
opylypets362@gmail.com

Бібліографічний опис статті: Ботвин, Т., Пундик, Т., Пилипець, О. (2025). Практичні аспекти перекладу скорочень у формі акронімів і абревіатур. *Folia Philologica*, *9*, 4–10, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/1

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ СКОРОЧЕНЬ У ФОРМІ АКРОНІМІВ І АБРЕВІАТУР

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, глобалізації та постійного зростання обсягів міжнародної комунікації дослідження мовних скорочень, зокрема акронімів і абревіатур, набуває особливої актуальності в різних сферах людської діяльності. У статті розглянуто теоретичні засади та практичні аспекти перекладу скорочених одиниць мови в різних комунікативних контекстах, зокрема в галузях інформаційних технологій, медицини, освіти, юриспруденції та міжнародної політики. Метою дослідження є комплексний аналіз сучасних методів перекладу мовних скорочень і виявлення труднощів, пов’язаних із культурними, соціальними й контекстуальними відмінностями, які виникають у процесі міжмовної передачі інформації. Особливу увагу в роботі приділено впливу акронімів на сприйняття змісту тексту цільовою аудиторією, а також важливості збереження оригінального соціокультурного підтексту в перекладі таких мовних одиниць. Показано, що скорочення часто несуть не лише інформаційне навантаження, але й специфічне символічне значення, що потребує від перекладача глибокого розуміння не лише мовної системи, але й культурного контексту джерела. Проаналізовано типові помилки перекладу скорочень і акронімів та їх можливий вплив на точність, зрозумілість і адекватність кінцевого тексту. Актуальність роботи зумовлена недостатнім ступенем опрацювання цієї проблематики в українському перекладознавстві, попри очевидну потребу в удосконаленні професійної комунікації на тлі цифровізації, глобалізації та інтернаціоналізації суспільства. У статті запропоновано низку стратегій і підходів, які сприяють збереженню змістової точності, комунікативної ефективності й стилістичної відповідності в перекладі скорочень у професійному середовищі. Наведено конкретні приклади успішного й неуспішного перекладу скорочень у реальних текстах різних сфер діяльності. Отримані результати можуть бути використані в теоретичних дослідженнях із перекладознавства, у практичній діяльності перекладачів, а також у сфері міжкультурної комунікації та спеціалізованого навчання перекладу.

Ключові слова: *акронім, абревіатура, транскодування, експлікація, еквівалентний переклад, калькування.*

© Ботвин Т., Пундик Т., Пилипець О., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Tetiana BOTVYN
PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Ukrainian Studies and Intercultural Communication, Lviv State University of Life Safety, Kleparivska str., 35, Lviv, Ukraine, 79007
***ORCID:** 0000-0001-8590-8664*
tanyaosades@gmail.com

Tetiana PUNDYK
Senior Lecturer at the Department of Ukrainian Studies and Intercultural Communication, Lviv State University of Life Safety, Kleparivska str., 35, Lviv, Ukraine, 79007
***ORCID:** 0009-0006-7221-8043*
ttanyshka99@gmail.com

Oksana PYLYPETS
Lecturer at the Department of Ukrainian Studies and Intercultural Communication Department, Lviv State University of Life Safety, Kleparivska str., 35, Lviv, Ukraine, 79007
***ORCID:** 0000-0002-6083-3325*
opylypets362@gmail.com

To cite this article: Botvyn, T., Pundyk, T., Pylypets, O. (2025). Praktychni aspekty perekladu skorochen u formi akronimiv i abreviatur [Practical aspects of translating acronyms and abbreviations]. *Folia Philologica*, *9*, 4–10, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/1

PRACTICAL ASPECTS OF TRANSLATING ACRONYMS AND ABBREVIATIONS

Under the current conditions of rapid development of information technologies, globalisation and the constant growth of international communication, the study of language abbreviations, in particular acronyms and abbreviations, is becoming particularly relevant in various fields of human activity. The article discusses the theoretical foundations and practical aspects of translating abbreviated language units in various communication contexts, including the fields of information technology, medicine, education, law and international politics. The aim of the study is to provide a comprehensive analysis of modern methods of translating language abbreviations and to identify difficulties related to cultural, social and contextual differences that arise in the process of interlingual information transfer. Particular attention is paid to the impact of acronyms on the target audience's perception of the text's content, as well as the importance of preserving the original sociocultural subtext when translating such linguistic units. It is shown that abbreviations often carry not only an informational load, but also a specific symbolic meaning, which requires a translator to have a deep understanding of not only the language system, but also the cultural context of the source. The article analyses typical mistakes in the translation of abbreviations and acronyms and their possible impact on the accuracy, clarity and adequacy of the final text. The relevance of the work is caused by the insufficient degree of study of this issue in Ukrainian translation studies, despite the obvious need to improve professional communication against the background of digitalisation, globalisation and internationalisation of society. The article proposes a number of strategies and approaches that help to preserve semantic accuracy, communicative efficiency and stylistic conformity when translating abbreviations in a professional environment. Specific examples of successful and unsuccessful translation of abbreviations in real texts from various fields of activity are presented. The results obtained can be used in theoretical studies of translation studies, in the practical work of translators, as well as in the field of intercultural communication and specialised translation training.

***Key words:** acronym, abbreviation, transcoding, explication, equivalent translation, calculation.*

Постановка проблеми. У процесі перекладу скорочень, зокрема акронімів та абревіатур, перекладач стикається з низкою складнощів, що пов'язані з вибором оптимального способу передачі лексичних одиниць. Серед основних методів перекладу виділяють транслітерацію, переклад повної форми, створення аналогічних абревіатур із термінів мови перекладу, запозичення оригінальної форми акроніма, а також використання методу експлікації. Визначення найбільш точного й адекватного способу перекладу в кожному конкретному випадку потребує врахування контексту, граматичних норм і мовних традицій.

Особливої актуальності набуває проблема передачі абревіатур у міжмовному просторі,

де дослівний переклад не завжди є можливим або доречним. Скорочені одиниці, на відміну від повних слів, мають іншу структуру, що ускладнює процес трансформації. Тому практичне вивчення перекладу акронімів та абревіатур є важливим кроком до створення фахових глосаріїв і вдосконалення перекладацької практики в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика трансформації скорочень, зокрема в контексті міжнародної документації, привертає увагу багатьох дослідників. У сучасній офіційно-діловій англійській мові спостерігається тенденція до зростання використання різноманітних скорочень, які здебільшого є варіантами термінологічних словосполучень. На їхню структуру впливають семантичні, фонетичні та морфологічні обмеження. Особливістю таких одиниць є те, що вони виникають унаслідок професійної діяльності та є зрозумілими переважно фахівцям певної галузі.

Переклад скорочень розглядається як багатовимірне явище, що перебуває на перетині мовознавства, термінознавства, перекладознавства та когнітивної лінгвістики. У своїх працях Р. Піотровський зазначав, що основна частина інформації закладена в початковій частині слова, а відповідно до теорії фонетичного значення А. Журавльова, перший звукобуквений елемент передає майже вдвічі більше інформації, ніж наступні. Це підтверджує необхідність глибокого аналізу щодо трансформації абревіатур та акронімів у процесі перекладу, що й зумовлює актуальність подальших досліджень у цьому напрямі (Бойченко, 1982: 75).

Мета статті – аналіз сучасних підходів до адаптації, а також виявлення труднощів, пов'язаних із культурними та контекстуальними відмінностями. Особливий акцент зроблено на вплив акронімів на сприйняття тексту та значущість їхнього точного перекладу для збереження соціокультурної автентичності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час перекладацької роботи нерідко трапляються речення, насичені скороченими термінами, які можуть створювати труднощі. Щоб забезпечити точний і правильний переклад таких термінів, потрібно спочатку визначити їх походження, а потім застосувати відповідний метод. Важливо мати чітке розуміння контексту та галузі, щоб коректно інтерпретувати значення й забезпечити точний переклад, який передасть сенс оригіналу.

Серед найпоширеніших способів перекладу скорочень можна виділити:

1. Транскодування. Цей метод вважається одним із найпоширеніших та полягає в передачі звукової чи графічної форми слова засобами абетки мови перекладу. Він поділяється на чотири основні види:

- Транслітерація – передача слова шляхом відтворення його по літерах.
- Транскрибування – передача слова відповідно до його звукової форми в мові-оригіналі.
- Змішане транскодування – комбінований підхід, який використовує елементи транслітерації та транскрибування.
- Адаптивне транскодування – модифікація вихідного слова з урахуванням граматичних і фонетичних норм мови перекладу.

До прикладу: *NATO (North Atlantic Treaty Organization) – НАТО; UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) – ЮНЕСКО; UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund) – ЮНІСЕФ; OPEC (The Organization of the Petroleum Exporting Countries) – ОПЕК; ARMA (National Agency of Ukraine for Finding, Tracing and Management of Assets Derived from Corruption and other Crimes) – АРМА; CMU (Cabinet of Ministers of Ukraine) – КМУ; NABU (National AntiCorruption Bureau of Ukraine) – НАБУ; NBU (National Bank of Ukraine) – НБУ; FATF (Financial Action Task Force) – ФАТФ; FinCEN (Financial Crimes Enforcement Network) – ФінСЕН; ID (Identification Data) – ІД; NPO (Non-Profit Organisation) – НПО; OCG (Organised Crime Group) – ОСГ; SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) – СВІФТ; TI (Transparency International) – TI; LISP (List Processing) – Ліспі; FORTRAN (Formula Translation) – Фортран; ICAO (International Civil Aviation Organisation) – ІКАО; DOS (Disk Operating System) – ДОС; AIS (Automated Information System) – АІС* (Abbreviations and acronyms, https://www.un.org/dgacm/en/content/editorialmanual/abbreviations), (Acronym and Initialism, http://en.wikipedia.org/wiki/Acronym_and_initialism).

Для полегшення перекладу й досягнення високої точності перекладачі часто викорис-

товують спеціальні таблиці транслітерації, які значно спрощують процес адаптації скорочених термінів.

Таким чином, вибір правильного способу транскодування залежить від структури терміна, його вживаності в мові перекладу та контексту, у якому скорочення використовується.

2. Еквівалентний переклад. Еквівалентний переклад являє собою тип перекладу, за якого в мові перекладу використовуються вже усталені аналоги. Зазвичай це відомі й загальноприйняті мовні одиниці. У більшості випадків переклад базується на такій самій моделі, як і у вихідній мові.

Цей вид перекладу можна також назвати «адекватним», адже він забезпечує відповідність між оригіналом і результатом перекладу. Під час застосування такого підходу зберігається єдність змісту й форми, адаптованої до особливостей мови, на яку виконується переклад.

Адекватний переклад виконує основне завдання скорочення, залишаючи текст максимально зрозумілим, і зрештою не викликає питань у фахівців, що працюють із перекладеним матеріалом.

Наведемо приклади: *VLSI (Very Large Scale Integration) – НІС (надвелика інтегральна схема); EU (European Union) – ЄС (Євросоюз); UN (United Nations) – ООН (Організáція Об'єднаних Націй); MFA (Ministry of Foreign Affairs) – МЗС (Міністерство закордонних справ України); MoF (Ministry of Finance of Ukraine) – Мінфін (Міністерство фінансів України); MoJ (Ministry of Justice of Ukraine) – Мін'юст (Міністерство юстиції України); PC (Public Company) – ПП (приватне підприємство); SSU (Security Service of Ukraine) – СБУ (Служба безпеки України); EPS (Electronic Payment System) – СЕП (система електронних платежів); CR (Case Referrals) – УМ (узагальнені матеріали); AEI (Automatic Exchange of Information) – АОІ (автоматичний обмін інформацією); CCJE (Consultative Council of European Judges) – КРЄС (Консультаційна рада європейських суддів); CoE (Council of Europe) – РЄ (Рада Європи); FI (Financial Institution) – ФУ фінансова установа; VAT (Value Added Tax) – ПДВ (податок на додану вартість); PM (Project Manager) – керівник проєкту* (Chubenko, Loshytskyi, Pavlov, Bychkova, Unin, 2018: 826), (International Trade Abbreviations, https://www.bifa.org/media/4637644/107635_glossary_v1.pdf).

3. Експлікація є одним із способів перекладу, за якого лексична одиниця замінюється описовим словосполученням, що роз'яснює її значення. Цей метод також відомий як «описовий переклад». Експлікація стає особливо актуальною в умовах стрімкого розвитку мовних одиниць, оскільки перекладачі часто не можуть знайти точного відповідника в цільовій мові. Найбільше цей спосіб застосовується в термінології інформаційних технологій. Наприклад: *DEPA (deportee accompanied) – депортований із супроводом, CEO (Chief Executive Officer) – генеральний директор, CMC (Certification Management Committee) – комітет з управління сертифікацією.*

4. Калькування, зі свого боку, є простим перекладом елементів вихідної мови дослівно, без змін. Термін calque у перекладі з французької означає «копія». Цей спосіб передбачає переклад слова чи виразу за принципом дослівної відповідності або речення за реченням. Хоч калькування й вважається найпростішим способом перекладу, воно є ефективним, коли слово має лише один відповідник у вихідній мові. Якщо слово залишається незрозумілим після калькування, його замінюють описовим перекладом. Одним із прикладів може слугувати: *E-mail – електронна пошта*.

Крім зазначених підходів, є ще поняття запозичені абревіатури. У багатьох випадках використовуються запозичення, що залишаються без змін у мові перекладу. Зазвичай це латинські скорочення або загальновідомі міжнародні акроніми: *P.S. (Post Scriptum) – так і залишається, іноді вживається як «П.С.» (постскриптум), CTO (Chief Technical Officer) – CTO, NATO (North Atlantic Treaty Organization) – НАТО, UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) – ЮНЕСКО, UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund) – ЮНІСЕФ.*

Переважна більшість абревіатур у міжнародній документації є три- або чотирикомпонентними, а однокомпонентні зустрічаються дуже рідко. Це пов'язано з необхідністю детального пояснення термінів у контексті документів. Аналіз частотності використання методів перекладу свідчить, що повний переклад є найбільш

поширеним. Це виправдано, оскільки англійські терміни не завжди мають адекватні відповідники в українській мові, які були б достатньо зрозумілими.

Наприклад, у випадку з абревіатурою *VAT (Value Added Tax)*, якщо в українській мові немає еквівалента, то спосіб транслітерації утворить скорочення «ВАТ», яке не пояснює змісту терміна. У таких ситуаціях експлікація або описовий переклад надають повнішу інформацію.

Деякі абревіатури, як-от *NATO, UNESCO, UNICEF*, залишаються без змін завдяки їхній усталеності й широкому вжитку. Їх переклад здійснюється одним із методів транскодування, зокрема транслітерації чи транскрибування, які забезпечують точне відтворення звучання й написання.

Дослідження структури скорочень показує, що більшість акронімів складається з двох компонентів (наприклад, *UNITAR, UNICEF*), менший відсоток припадає на односкладові (як-от *GATT, STEN, WAVES*), а трискладові зустрічаються значно рідше.

Таким чином, використання експлікації, калькування чи інших методів залежить від типу абревіатури, її функції та зрозумілості в цільовій мові.

Висновки. Узагальнюючи поданий матеріал, можна зробити висновки, що переклад скорочень у формі акронімів і абревіатур є важливою складовою перекладацької діяльності, що потребує ретельного підходу до вибору відповідних методів. У статті розглянуто кілька ключових способів перекладу, зокрема транскодування, еквівалентний переклад, експлікацію та калькування. Кожен із цих методів має свої переваги й обмеження, які визначаються специфікою мовної одиниці, її контекстом та цілями перекладу.

Аналіз показав, що перекладачі часто стикаються з багатокомпонентними скороченнями, для яких особливо актуальні повний переклад і описовий метод. Це зумовлено відсутністю прямих відповідників для багатьох міжнародних термінів у мові перекладу. У таких випадках експлікація та адаптивне транскодування дають можливість точно передати зміст і функціональність терміна, роблячи його зрозумілим для цільової аудиторії.

Застосування калькування виявилося найпростішим і зручним способом для відтворення структур із прямою відповідністю. Водночас запозичення широко вживаних міжнародних скорочень, як-от *NATO, UNESCO* або *UNICEF*, залишаються незмінним і зрозумілим елементом міжкультурної комунікації.

З огляду на стрімкий розвиток термінології в різних галузях та збільшення кількості міжнародних документів актуальність вдосконалення перекладацьких стратегій лише зростає. Уміння правильно вибирати метод перекладу скорочень дає змогу не лише забезпечити їхню точність, а й сприяти ефективності міжмовної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балог В. О. Галузева лексика в словнику української мови в 11-ти томах (1970–1980 рр.) (семантичний та стилістичний аспекти) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 2003. 16 с.

2. Бєлозьоров М. В. Абревіатури-неологізми в англійській мові та їх переклад на українську (на матеріалі економічних скорочень). *Вісник Сумського державного університету. Серія філологічні науки.* 2001. № 5 (26). С. 9–13.

3. Бойченко Л. М. Структурно-семантичні типи абревіатур і діапазон їх деривaційної активності в сучасній українській мові. *Мовознавство*. 1982. № 5. С. 75–80.

4. Гармаш О. Л. Запозичення як джерела збагачення словникового складу англійської мови. *Нова філологія :* зб. наук. праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2006. 217 с.

5. Гармаш О. Л. Збалансованість процесу поповнення словникового складу сучасної англійської мови. *Вісник Мелітопольського держ. пед. ун-ту ім. Б. Хмельницького.* 2008. № 1. С. 183–191.

6. Глосарій термінів Європейського Союзу. URL: http://europa.dovidka.com.ua (дата звернення: 18.03.2025).

7. Грін О. О. Словник міжнародно-правових термінів / уклад. О. О. Грін. Ужгород : ПП Данило С. І., 2010. 500 с. (Серія «Бібліотека юриста-міжнародника»).

8. Дуда О. І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові. Київ : Наукова думка, 2001. 117 с.

9. Єнікєєва С. М. Формування та функціонування нових словотворчих елементів англійської мови : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 1999. 176 с.

10. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т, 1998. 431 с.

11. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2004. 608 с.

12. Карабан В. І. Переклад з української мови на англійську мову : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2003. 608 с.

13. Керпатенко Ю. В. Абревіація як спосіб економії мовних засобів у підготовці слухачів мовних курсів до комунікації у суспільно-політичному полі. *Наукові записки*. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. № 126. С. 70–77.

14. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : навч. посіб. Київ, 2001. 290 с.

15. Лучук П. В. Англо-український словник абревіатур та акронімів у галузі міжнародних відносин, економіки і права. Київ : Академперіодика, 2002. 456 с.

16. Ніколаєва Т. М. Перекладацькі аспекти сучасних англійських абревіацій. *Наук. вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту*. 2018. № 37. С. 107–110.

17. Abbreviations and acronyms: Department for General Assembly and Conference Management. URL: https://www.un.org/dgacm/en/content/editorialmanual/abbreviations (дата звернення: 15.03.2025).

18. Acronym and Initialism. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Acronym_and_initialism (дата звернення: 15.03.2025).

19. Abbreviations You Must Know for International Trade. URL: https://tazapay.com/blog/abbreviations-you-must-know-for-internationaltrade/ (дата звернення: 15.03.2025).

20. Chubenko A., Loshytskyi M., Pavlov D., Bychkova S., Unin O. Glossary on prevention and counteraction to legalization (laundering) of criminal proceeds, terrorist financing, financing of proliferation of weapons of mass destruction and corruption. Київ : Vaite, 2018. 826 с.

21. Glossary of Import & Export Terms, Trade Compliance & Logistics. URL: https://www.mouseandbear.com/resources/glossary-of-terms.htm (дата звернення: 15.03.2025).

22. International Trade Abbreviations. Glossary. URL: https://www.bifa.org/media/4637644/107635_glossary_v1.pdf (дата звернення: 18.03.2025).

23. Kavera N. Adaptation of English abbreviations in modern Ukrainian language. *Theoretical and Didactic Philology*. 2020. № 33. С. 28–38. URL: https://tdp-journal.com/index.php/journal/article/view/198 (дата звернення: 18.03.2025).

24. Kuzmin B.S. Peculiarities of translation of abbreviations in English scientific and technical discourse. 2021. URL: https://ir.duan.edu.ua/items/0263ddf1-d1be-434f-bafe-492eec068644 (дата звернення: 18.03.2025)

25. Chernovaty L.M., Kovalchuk N.M. Thematic classification of English abbreviations of the names of organisations in the field of language teaching. *Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Romance and Germanic Philology.* Methods of Teaching Foreign Languages. 2020. № 91. С. 198–204. URL: https://periodicals.karazin.ua/language_teaching/article/view/24776 (дата звернення: 18.03.2025).

REFERENCES:

1. Baloh, V.O. (2003). *Haluzeva leksyka v slovnyku ukrainskoi movy v 11-ty tomakh (1970–1980 rr.) (semantychnyi ta stylistychnyi aspekty)* [Domain terminology in the 11-volume Dictionary of the Ukrainian Language (1970–1980): semantic and stylistic aspects]. *Candidate's thesis. NAN Ukrainy, Instytut ukrainskoi movy*. Kyiv, 16 [in Ukrainian].

2. Bielozorov, M.V. (2001). Abreviatury-neolohizmy v anhliiskii movi ta yikh pereklad na ukrainsku (na materiali ekonomichnykh skorochen) [Abbreviation-neologisms in English and their translation into Ukrainian (based on economic abbreviations)]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Seriia filolohichni nauky*, 5 (26), 9–13 [in Ukrainian].

3. Boichenko, L.M. (1982). Strukturno-semantychni typy abreviatur i diapazon yikh dyryvatsiinoi aktyvnosti v suchasnii ukrainskii movi [Structural-semantic types of abbreviations and the range of their derivational activity in modern Ukrainian language]. *Movoznavstvo*, 5, 75–80 [in Ukrainian].

4. Harmash, O.L. (2006). Zapozichennia yak dzherela zbahachennia slovnykovoho skladu anhliiskoi movy [Borrowings as a source of vocabulary enrichment in the English language]. *Nova Filolohiia: zbirnyk naukovykh prats*. Zaporizhzhia: ZNU [in Ukrainian].

5. Harmash, O.L. (2008). Zbalansovanist protsesu popovnennia slovnykovoho skladu suchasnoi anhliiskoi movy [Balance in the process of vocabulary enrichment in modern English]. *Visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. B. Khmelnytskoho*, 1, 183–191 [in Ukrainian].

6. Hlosarii terminiv Yevropeiskoho Soiuzu [Glossary of European Union terms]. Retrieved from: http://europa.dovidka.com.ua (accessed: 18.03.2025) [in Ukrainian].

7. Hrin, O.O. (2010). *Slovnyk mizhnarodno-pravovykh terminiv* [Dictionary of international legal terms]. Układach O.O. Hrin. Uzhhorod: PP Danylo S.I. [in Ukrainian].

8. Duda, O.I. (2001). *Protsesy terminolohizatsii v suchasnii anhliiskii movi* [Processes of terminologization in modern English]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

9. Yenikiieva, S.M. (1999). *Formuvannia ta funktsionuvannia novykh slovotvornykh elementiv anhliiskoi movy* [Formation and functioning of new word-forming elements in English]. *Candidate's thesis*. Zaporizkyi derzh. un-t. Zaporizhzhia [in Ukrainian].

10. Zatsnyi, Yu.A. (1998). *Rozvytok slovnykovoho skladu suchasnoi anhliiskoi movy* [Development of modern English vocabulary]. Zaporizhzhia: Zaporizkyi derzhavnyi universytet [in Ukrainian].

11. Karaban, V.I. (2004). *Pereklad anhliiskoi naukovoi i tekhnichnoi literatury* [Translation of English scientific and technical literature]. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].

12. Karaban, V.I. (2003). *Pereklad z ukrainskoi movy na anhliisku movu: navchalnyi posibnyk-dovidnyk dlia studentiv vyshchykh zakladiv osvity* [Translation from Ukrainian into English: a manual and textbook for students of higher education institutions]. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].

13. Kerpatenko, Yu.V. (2015). Abreviatsiia yak sposib ekonomii movnykh zasobiv u pidhotovtsi slukhachiv movnykh kursiv do komunikatsii u suspilno-politychnomu poli [Abbreviation as a means of linguistic economy in preparing language course students for communication in the socio-political sphere]. *Naukovi zapysky. Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M.P. Drahomanova*. Kyiv, 126, 70–77 [in Ukrainian].

14. Kovalenko, A.Ya. (2001). *Zahalnyi kurs naukovo-tekhnichnoho perekladu: uchebnyi posibnyk* [General course of scientific and technical translation: textbook]. Kyiv [in Ukrainian].

15. Luchuk, P.V. (2002). *Anhlo-ukrainskyi slovnyk abreviatur ta akronimiv u haluzi mizhnarodnykh vidnosyn, ekonomiky i prava* [English-Ukrainian dictionary of abbreviations and acronyms in the field of international relations, economics, and law]. Kyiv: Vydavnytstvo "Akademperiodyka" [in Ukrainian].

16. Nikolaieva, T.M. (2018). Perekladatski aspekty suchasnykh anhliiskykh abreviatsii [Translational aspects of modern English abbreviations]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, 37, 107–110 [in Ukrainian].

17. Abbreviations and acronyms: Department for General Assembly and Conference Management. Retrieved from: https://www.un.org/dgacm/en/content/editorialmanual/abbreviations (accessed: 15.03.2025) [in English].

18. Acronym and Initialism. Retrieved from: http://en.wikipedia.org/wiki/Acronym_and_initialism (accessed: 15.03.2025) [in English].

19. Abbreviations You Must Know for International Trade. Retrieved from: https://tazapay.com/blog/abbreviations-you-must-know-for-internationaltrade/ (accessed: 15.03.2025) [in English].

20. Chubenko, A., Loshytskyi, M., Pavlov, D., Bychkova, S., Unin, O. (2018). *Glossary on prevention and counteraction to legalization (laundering) of criminal proceeds, terrorist financing, financing of proliferation of weapons of mass destruction and corruption*. Kyiv: Vaite [in English].

21. Glossary of Import & Export Terms, Trade Compliance & Logistics. Retrieved from: https://www.mouseandbear.com/resources/glossary-of-terms.htm (accessed: 15.03.2025) [in English].

22.International Trade Abbreviations. Glossary. Retrieved from: https://www.bifa.org/media/4637644/107635_glossary_v1.pdf (accessed: 18.03.2025) [in English].

23. Kavera, N. (2020). Adaptation of English abbreviations in modern Ukrainian language. Theoretical and Didactic Philology, (33), 28–38. Retrieved from: https://tdp-journal.com/index.php/journal/article/view/198 (accessed: 18.03.2025) [in English].

24. Kuzmin, B.S. (2021). Peculiarities of translation of abbreviations in English scientific and technical discourse. Retrieved from: https://ir.duan.edu.ua/items/0263ddf1-d1be-434f-bafe-492eec068644 (accessed: 18.03.2025) [in English].

25. Chernovaty, L.M., & Kovalchuk, N.M. (2020). Thematic classification of English abbreviations of the names of organisations in the field of language teaching. Bulletin of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Romance and Germanic Philology. Methods of Teaching Foreign Languages, (91), 198–204. Retrieved from: https://periodicals.karazin.ua/language_teaching/article/view/24776 (accessed: 18.03.2025) [in English].

Стаття надійшла: 28.04.2025
Стаття прийнята: 02.06.2025
Опубліковано: 03.07.2025

УДК 811.111:81’276.6:35
DOI https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/2

Людмила ЗАЯЦЬ
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германських мов, Національна академія Служби Безпеки України, вул. Михайла Максимовича, 22, м. Київ, Україна, 03022
***ORCID:** 0000-0003-1751-1301*
zaiatsliudmyla@gmail.com

Бібліографічний опис статті: Заяць, Л. (2025). Етимологічні особливості лексики сфери національної безпеки в англійській мові: на прикладі лексики сфери розвідки. *Folia Philologica, 9,* 11–16, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/2

ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ СФЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: НА ПРИКЛАДІ ЛЕКСИКИ СФЕРИ РОЗВІДКИ

У статті розглядаються етимологічні особливості лексики сфери національної безпеки в англійській мові на прикладі лексики сфери розвідки. Актуальність теми дослідження визначається тим, що в контексті зростаючих глобальних загроз, гібридних війн та інформаційного протистояння лексика сфери національної безпеки й розвідки в англійській мові набуває дедалі більшої актуальності. Дослідження етимологічних особливостей цієї лексики дає змогу не лише простежити її історичне формування, а й виявити вплив соціополітичних чинників на її семантичну еволюцію. Попри наявність словників і довідників з тематики розвідки, лексика розвідки як окрема підсистема англійської мови досі не стала предметом достатньо глибокого аналізу. Метою цього дослідження є виявлення етимологічних особливостей лексики сфери національної безпеки на матеріалі словникових записів словника сфери розвідки. У роботі представлено поняття лексики сфери національної безпеки, досліджено поняття розвідки та його належність до сфери національної безпеки, проаналізовано етимологічні особливості лексичних одиниць національної безпеки, представлених у словниках сфери розвідки. З огляду на те, що лексика сфери розвідки є складним і багатогранним елементом мовної системи, який постійно еволюціонує під впливом політичних, соціальних і технологічних змін, а лексика сфери розвідки формується в умовах високої конфіденційності, спеціалізації та оперативності, фокус практичного аналізу сконцентровано на таких джерелах лексики сфери розвідки, як запозичення з латинської, грецької, французької, італійської та інших мов, а також досліджено роль переосмислення загальновживаної лексики й термінології інших сфер діяльності, метафоризації, евфемізації та відономастичних утворень у процесі творення лексичних одиниць. Особливу увагу приділено лексемам, що відображають внутрішню термінологію розвідувальних органів (наприклад, aardwolf, asset, Pollyanna), їх походженню та семантичним трансформаціям. За результатами дослідження встановлено, що лексика сфери розвідки є динамічною, конфіденційною, високоспеціалізованою системою, розвиток якої зумовлений як внутрішніми чинниками, так і міжмовними контактами спеціалістів.

***Ключові слова:** спеціальна лексика, національна безпека, розвідка, запозичення, метафоризація, евфемізація, відономастичні одиниці.*

Liudmyla ZAIATS
PhD in Pedagogy, Associate Professor at the Department of Romance and Germanic Languages, National Academy of Security Service of Ukraine, Mykhaila Maksymovycha str., 22, Kyiv, Ukraine, 03022
***ORCID:** 0000-0003-1751-1301*
zaiatsliudmyla@gmail.com

To cite this article: Zaiats, L. (2025). Etymolohichni osoblyvosti leksyky sfery natsionalnoi bezpeky v anhliiskii movi: na prykladi leksyky sfery rozvidky [Etymological specifics of the national security vocabulary in English: based on the vocabulary of intelligence sphere]. *Folia Philologica*, *9*, 11–16, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/2

© Заяць Л., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

ETYMOLOGICAL SPECIFICS OF THE NATIONAL SECURITY VOCABULARY IN ENGLISH: BASED ON THE VOCABULARY OF INTELLIGENCE SPHERE

The article examines etymological specifics of the national security vocabulary in English based on the vocabulary of the intelligence sphere. The relevance of the research topic is determined by the fact that, in the context of growing global threats, hybrid wars and informational confrontation, the vocabulary of the national security and intelligence sphere in English is becoming increasingly relevant. The study of the etymological features of such vocabulary allows not only to trace its historical formation, but also to reveal the influence of sociopolitical factors on its semantic evolution. Despite the availability of dictionaries and reference books on intelligence, intelligence vocabulary as a separate subsystem of the English language has not yet been the subject of sufficient in-depth analysis. The aim of this research is to identify the etymological features of the vocabulary of the national security sphere based on the material of dictionary entries of the intelligence sphere dictionary. In the course of the study, the concept of the vocabulary of the national security sphere is presented, the concept of intelligence and its relation to the national security sphere is investigated, and the etymological features of the lexical units of national security presented in the intelligence sphere dictionaries are analyzed. Given that the vocabulary of the intelligence sphere is a complex and multifaceted element of the language system, which is constantly evolving under the influence of political, social and technological changes, and the vocabulary of the intelligence sphere is formed in conditions of high confidentiality, specialization and efficiency, the focus of practical analysis is concentrated on such sources of the vocabulary of the intelligence sphere as borrowings from Latin, Greek, French, Italian and other languages, as well as the role of rethinking common language vocabulary and terminologies of other spheres of activity, metaphorization, euphemization and onomastic formations in the process of forming lexical units. Particular attention is paid to lexemes that reflect the internal terminology of intelligence agencies (e.g., aardwolf, asset, Pollyanna), their origin and semantic transformations. As a result, it was revealed that the vocabulary of the intelligence sphere is a dynamic, confidential, highly specialized system, the development of which is determined by both internal factors and interlingual contacts of specialists.

Key words: *specialized vocabulary, national security, intelligence, borrowing, metaphorization, euphemization, onomastic units.*

Актуальність проблеми. У сучасному світі, де геополітична нестабільність, гібридні загрози та інформаційні війни стають все більш поширеними, сфера національної безпеки та розвідки набуває особливої важливості. Це відображається і в активному використанні, поширенні й оновленні відповідної лексики в англійській мові. Аналіз етимологічних особливостей цієї лексики дає змогу простежити її історичне формування, шляхи запозичення й адаптації в англійській мові, а також виявити вплив соціополітичних чинників на семантичну еволюцію відповідних лексичних одиниць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те що розвідка як явище існувала з давніх часів, розвідка як наукова дисципліна та регламентована почала привертати увагу науковців досить нещодавно. Зокрема, цьому явищу присвячено низку навчальних посібників для спеціалістів (Зайцев та ін., 2016). При цьому лексика сфери розвідки найчастіше представлена лексикографічними джерелами, зокрема, словниками Дж. Голдмана (Goldman, 2006), Н. Уеста (West, 2015), Л. К. Джонсона (Johnson, 2010) і низкою урядових видань певних країн, зокрема американського ЦРУ. Однак як окремий пласт лексичної системи мови лексика сфери розвідки досі не знайшла достатнього висвітлення.

Мета дослідження – виявити етимологічні особливості лексики сфери національної безпеки в англійській мові на матеріалі словникових записів словника сфери розвідки. Відповідно до мети визначено такі завдання дослідження: 1) представити поняття лексики сфери національної безпеки; 2) дослідити поняття розвідки та її відношення до сфери національної безпеки; 3) проаналізувати етимологічні особливості лексичних одиниць національної безпеки, представлених у словниках сфери розвідки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сфера національної безпеки охоплює захист суспільства (незалежно від етнічної, етичної, расової чи ідеологічної приналежності його членів) і держави, а також їх участь у міжнародній і глобальній безпеці. Вона передбачає забезпечення захисту їхніх суттєвих інтересів і цінностей шляхом скоординованих зусиль як військового, так і цивільного сектора, а також державних і недержавних структур у системі національної безпеки. Ця система також спирається на численні міжнародні (як урядові, так і неурядові) організації для сприяння різнома-

нітним аспектам міжнародного співробітництва у сфері безпеки. Усі рівні безпеки – особи, суспільства, держави та світова спільнота – залучені до захисту національної безпеки (Mijalković, Blagojević, 2014: 52). Спеціальна лексика сфери національної безпеки розуміється як слова чи словосполучення, що позначають поняття сфери спеціальних знань у сфері безпеки суспільства та безпеки держави, їх участі в міжнародній та глобальній безпеці, є впізнаваними для фахівців у галузі національної безпеки, стійкими, відтворюваними елементами в цій системі, посідаючи в ній певні класифікаційні місця (Заяць, 2023: 243).

До основних завдань системи забезпечення національної безпеки належить, серед іншого, проведення активної розвідувальної, контррозвідувальної та оперативно-розшукової роботи для забезпечення національної безпеки, здобуття необхідної інформації та прийняття стратегічних рішень (Бондарчук та ін., 2024: 30). Розвідка постає одним із визначальних елементів забезпечення бойових дій військ. Вона охоплює систему заходів, що реалізуються командуванням і штабами з метою своєчасного отримання достовірної інформації про противника, характер місцевості, а також кліматичні й погодні умови в районі майбутніх операцій. Такі дані є критично важливими для раціонального планування й ефективного застосування бойових засобів ураження. Досвід ведення бойових дій засвідчує, що підрозділи з належно організованим розвідувальним забезпеченням здатні виконувати поставлені завдання з вищою ефективністю та зниженим рівнем втрат (Зайцев та ін., 2016: 4).

В Україні визначення поняття «розвідка» подано в Законі України «Про розвідку» 2020 року. Згідно зі статтею 1 цього закону, розвідка – це «організаційно-функціональне поєднання визначених цим Законом розвідувальних органів та діяльності, яку вони здійснюють самостійно або у взаємодії між собою та з іншими суб'єктами розвідувального співтовариства з метою забезпечення національної безпеки і оборони України» (Про розвідку, 2020). Відповідно до статті 1 Закону України «Про національну безпеку України», сектор безпеки і оборони – це система органів державної влади, Збройних Сил України, інших органів, утворених відповідно до законів України, в тому числі розвідувальних органів, діяльність яких спрямована на захист національних інтересів України від загроз; а сили безпеки – це «правоохоронні та розвідувальні органи, […], на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України» (Про національну безпеку України, 2018).

Тож розвідка посідає стратегічне місце в системі національної безпеки. Вона функціонує як невід'ємна частина сектора безпеки і оборони, водночас виконуючи завдання, пов'язані з попередженням загроз, здобуттям критично важливої інформації та забезпеченням ефективного управлінського реагування. Організаційно та функціонально розвідка інтегрується в державну систему захисту національних інтересів, що зумовлює її особливу роль у забезпеченні стабільності, суверенітету й обороноздатності країни.

Лексична система сфери розвідки являє собою сукупність мовних одиниць, що відображають поняття, процеси, суб'єкти, об'єкти та явища, пов'язані з розвідувальною діяльністю. Вона формується під впливом історичних, політичних, військових та технічних чинників і має характерні риси, притаманні спеціалізованій (термінологічній) підсистемі мови.

Лексика сфери розвідки є складним і багатогранним елементом мовної системи, що постійно еволюціонує під впливом політичних, соціальних і технологічних змін. Оскільки розвідка є важливою складовою національної безпеки та оборони, її лексика формується в умовах високої конфіденційності, спеціалізації та оперативності, тому етимологія цих лексичних одиниць посідає важливе місце у вивченні їхнього походження, змінюваності й адаптації до нових реалій.

Багато термінів у сфері розвідки мають складну етимологічну структуру, адже часто вони є запозиченнями з інших мов, що відображають специфіку міжнародного контексту та взаємодії різних розвідувальних агентств. Так, лексика розвідки активно поповнюється лексичними одиницями класичних мов науки, а саме – латини та грецької мови. Наприклад, *accelerator* – «будь-яка подія, дія чи рішення впливової особи, що стає каталізатором сценарію загрози, що насувається» (Goldman, 2006: 2) – походить від латинського *accelerare*

«поспішати» (Online Etymology Dictionary, 2025), а лексема cryptography – «мистецтво або наука, що стосується принципів, засобів і методів для перетворення простої інформації в незрозумілу та для відновлення зашифрованої інформації до зрозумілої форми» (Goldman, 2006: 28) – грецького походження та утворено на основі компонентів *κρυπτός* – «прихований» або «зашифрований» та *γράφειν* – «писати» (Online Etymology Dictionary, 2025).

Лексика сфери розвідки також містить чисельні запозичення із французької, німецької та інших мов, що свідчить про взаємозв'язок міжнародних організації у цій сфері та взаємопроникнення лексики. Так, із французької мови запозичено *espionage* – «дії з отримання, передачі інформації щодо національної оборони з наміром використати цю інформацію на шкоду цій країні або на користь будь-якої іноземної держави» (Goldman, 2006: 49) – прийшло до англійської мови також через французьку *espionnage*, що означає шпигунство або діяльність, пов'язану з прихованим збором інформації (Online Etymology Dictionary, 2025). Слово *camouflage* – «використання або розгортання матеріалу, який має на меті заплутати або ввести в оману» (Goldman, 2006: 10) – походить початково з італійської мови: *camuffare* – «маскуватися» (Online Etymology Dictionary, 2025).

Лексика сфери розвідки поповнюється також шляхом переосмислення слів загальновживаної лексики або термінології інших наук. Наприклад, *collecting* – «діяльність з управління інформацією: постійне отримання відповідної інформації будь-якими засобами, включно з прямим спостереженням, іншими органічними ресурсами або іншими офіційними, неофіційними чи публічними джерелами з інформаційного середовища» (Goldman, 2006: 16) – походить від загальновживаного *collecting* – «дія із збирання разом» (Online Etymology Dictionary, 2025). Джерелом лексеми *concealment* – «акт приховування або цілеспрямований намір приховати від спостереження, виявлення чи розуміння» (Goldman, 2006: 19) – є юридичний термін *concealment* – «навмисне приховування правди на шкоду іншій людині» (Online Etymology Dictionary, 2025).

Крім того, етимологія лексичних одиниць сфери розвідки часто містить елементи метафоризації та евфемізації, адже у військовому та розвідувальному контекстах важливо уникати прямої назви деяких видів діяльності або об'єктів. Це зумовлює використання термінів, що часто мають приховані або завуальовані значення, які стають зрозумілими тільки в контексті певної діяльності.

Наприклад, лексична одиниця *aardwolf* на позначення звіту, який готує агент на місці, тобто співробітник або інформатор, що перебуває безпосередньо в цільовій країні, і який є офіційною оцінкою ситуації в країні, включно з політичними, економічними, соціальними чи безпековими аспектами (Goldman, 2006: 2), походить від назви тварини *aardwolf* – «гривастий смугастий нічний ссавець південної та східної Африки, схожий на гієн, що харчується переважно комахами, особливо термітами» (Merriam-Webster's Dictionary, 2025), буквально «земляний вовк». Вважається, що лексема сфери розвідки *aardwolf* виникла у внутрішньому вжитку ЦРУ. Зокрема, у книзі журналіста-розслідувача Дж. Райзена описано, що у 2003 році керівник станції ЦРУ в Багдаді подав два звіти типу aardwolf, які чесно відображали погіршення ситуації в Іраку (Risen, 2006: 130).

Інша лексична одиниця сфери розвідки – *asset* – «особа, яка працює на розвідку» (Goldman, 2006: 7) – походить від *asset* – «предмет цінності у власності» (Merriam-Webster's Dictionary, 2025). Термін *asset* почав використовуватися ЦРУ у другій половині XX століття власне з формуванням ЦРУ та його термінології (Origins of CIA, 2005). Термін *asset* є евфемізмом, оскільки замінює більш емоційно забарвлені слова на нейтральне, технічне поняття. Це дає змогу знеособити агента, представивши його як ресурс або цінність, що використовується для досягнення розвідувальних цілей.

Окремо варто зазначити ономастику як джерело походження лексики сфери розвідки. Наприклад, *Pollyanna* – «той, хто бачить і звітує лише про позитивні результати за поточними показниками, незалежно від меседжу, який читають у тих самих показниках менш упереджені аналітики» (Goldman, 2006: 110) – походить від назви роману Pollyanna (1913) американської письменниці Е. Портер (Goldman, 2006: 110). У романі Pollyanna – молода дівчина, яка завжди знаходить позитивну сторону в будь-яких ситуаціях, навіть у найважчих. Вона має

своєрідну філософію життя, яку вона називає «грою в радість», і її основна мета – знаходити щось хороше навіть у найбільш складних або безнадійних обставинах. У цьому сенсі *Pollyanna* асоціюється з невиправдано оптимістичними поглядами, ідеалізуючи ситуацію та ігноруючи негативні чи реальні аспекти.

Ще один приклад поповнення лексики сфери розвідки через ономастику – одиниця *CNN effect* – «негайне зростання реальної чи уявної кризи, яка створює громадську обізнаність і спонукає політиків вжити заходів» (Goldman, 2006: 15). Абревіатура *CNN* розшифровується як ***C**able **N**ews **N**etwork*, яка символізує всі форми засобів масової інформації, що зосереджуються на одній дії, події чи рішенні та популяризують їх, оприлюднюючи їх у всьому світі (Goldman, 2006: 15). Таким чином, ономастичне походження цієї одиниці підкреслює вплив конкретного медіабренду на формування лексики сфери розвідці, де ЗМІ можуть відігравати роль каталізатора політичних рішень.

Висновки та перспективи досліджень. Розвідка є стратегічним елементом системи національної безпеки, що функціонує у тісному взаємозв'язку з іншими державними структурами, військовими та цивільними інституціями, а також міжнародними партнерами. Як одна з ключових складових безпекового сектора, розвідка забезпечує здобуття критично важливої інформації, необхідної для прийняття рішень у сфері захисту національних інтересів.

Лексична система розвідки формується як спеціалізована підсистема мови, що відображає багатогранність розвідувальної діяльності, її компоненти вирізняються високим рівнем конфіденційності, еволюційною динамікою, міжмовними запозиченнями, переосмисленням загальновживаної лексики або термінології інших сфер діяльності, а також використанням евфемізмів, метафор і відономастичних утворень. Етимологічний аналіз засвідчує значний вплив латинської, грецької, французької, італійської мов на формування англомовної лексики сфери розвідки, що підкреслює її глобальний і міжкультурний характер.

Проведене дослідження демонструє широкі перспективи подальших розвідок у вибраному напрямі. Зокрема, подальшого дослідження потребує лексика сфери розвідки як складової забезпечення національної безпеки, визначення особливостей її творення, джерел метафоризації та евфемізації. Окремої уваги потребує дослідження ономастики як джерела походження лексики сфери розвідки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарчук О. Г., Бондарчук О. І., Глух М. В., Гарбінська-Руденко А. В. Правове регулювання національної безпеки : навчальний посібник. Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. 202 с.

2. Зайцев Д. В., Наконечний А. П., Пахарєв С. О., Луценко І. О. Військова розвідка : навчальний посібник. За ред. В. Б. Добровольського. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2016. 335 с.

3. Заяць Л. І. Лексика сфери національної безпеки: до визначення поняття. *Science and innovation of modern world. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference*. London: Cognum Publishing House, 2023. С. 241–244.

4. Про національну безпеку України : Закон України № 2469-VIII від 21.06.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text (дата звернення: 20.04.2025).

5. Про розвідку : Закон України № 2396-VIII від 17.09.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text (дата звернення: 20.04.2025).

6. Goldman J. Words of Intelligence: A Dictionary. Lanham : The Scarecrow Press, Inc., 2006. 202 p.

7. The Oxford Handbook of National Security Intelligence. Ed. by L. K. Johnson. Oxford : Oxford University Press, 2010. 850 p.

8. Merriam-Webster's Dictionary. URL: https://www.merriam-webster.com/ (дата звернення: 20.04.2025).

9. Mijalković S., Blagojević D. The basis of national security in international law. *Žurnal za kriminalistiku i parvo*. 2014. Vol. 1. P. 49–68.

10. Online Etymology Dictionary. URL: https://www.etymonline.com/ (дата звернення: 20.04.2025).

11. Origins of CIA. URL: https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP75B00380R000700080025-4.pdf (дата звернення: 20.04.2025).

12. Risen J. State of War: The Secret History of the CIA and the Bush Administration. New York : Free Press, 2006. 248 p.

13. West N. Historical Dictionary of International Intelligence. 2nd ed. Lanham: Rowman & Littlefield, 2015. 489 p.

REFERENCES:

1. Bondarchuk, O.H., Bondarchuk, O.I., Hlukh, M.V., & Harbinska-Rudenko, A.V. (2024). *Pravove rehuliuvannia natsionalnoi bezpeky: navchalnyi posibnyk [Legal regulation of national security: Textbook]*. Irpin: Derzhavnyi podatkovyi universytet [in Ukrainian].

2. Zaitsev, D.V., Nakonechnyi, A.P., Pakharev, S.O., & Lutsenko, I.O. (2016). *Viiskova rozvidka: navchalnyi posibnyk [Military intelligence: Textbook]*. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr "Kyivskyi universytet" [in Ukrainian].

3. Zaiats, L.I. (2023). Leksyka sfery natsionalnoi bezpeky: do vyznachennia poniattia [Vocabulary of the national security sphere: toward defining the concept]. *Science and innovation of modern world. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference* (pp. 241–244). London: Cognum Publishing House [in Ukrainian].

4. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy № 2469-VIII vid 21.06.2018 [On the national security of Ukraine: Law of Ukraine No. 2469-VIII of 21.06.2018]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text [in Ukrainian].

5. Pro rozvidku: Zakon Ukrainy № 2396-VIII vid 17.09.2020 [On intelligence: Law of Ukraine No. 2396-VIII of 17.09.2020]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text [in Ukrainian].

6. Goldman, J. (2006). *Words of Intelligence: A Dictionary*. Lanham: The Scarecrow Press, Inc. [in English].

7. Johnson, L.K. (Ed.). (2010). *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*. Oxford: Oxford University Press [in English].

8. Merriam-Webster's Dictionary (2025). Retrieved from https://www.merriam-webster.com/ [in English].

9. Mijalković, S., & Blagojević, D. (2014). The basis of national security in international law. *Žurnal za kriminalistiku i pravo*, 1, 49–68 [in English].

10. *Online Etymology Dictionary* (2025). Retrieved from https://www.etymonline.com/ [in English].

11. *Origins of CIA* (2005). Retrieved from https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP75B00380R000700080025-4.pdf [in English].

12. Risen, J. (2006). *State of War: The Secret History of the CIA and the Bush Administration*. New York: Free Press.

13. West, N. (2015). *Historical Dictionary of International Intelligence* (2nd ed.). Lanham: Rowman & Littlefield.

Стаття надійшла: 23.04.2025
Стаття прийнята: 01.06.2025
Опубліковано: 03.07.2025

УДК 811.161.1+793.3+930
DOI https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/3

Наталія КОРОЛЬОВА
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна, 01033
***ORCID:** 0000-0001-5014-5302*
n.koroliova@knu.ua

Олеся ЛАЗЕР-ПАНЬКІВ
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри загального мовознавства, класичної філології та неоелліністики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна, 01033
***ORCID:** 0000-0001-5281-5816*
o.lazer-pankiv@knu.ua

Бібліографічний опис статті: Корольова, Н., Лазер-Паньків, О. (2025). Сучасна медіакультура й античність: інтертекстуальні стратегії в епізоді «Я, Карамбій» анімаційного серіалу «Сімпсони». *Folia Philologica*, *9*, 17–25, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/3

СУЧАСНА МЕДІАКУЛЬТУРА Й АНТИЧНІСТЬ: ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ В ЕПІЗОДІ «Я, КАРАМБІЙ» АНІМАЦІЙНОГО СЕРІАЛУ «СІМПСОНИ»

У статті досліджується спосіб репрезентації античної спадщини в сучасному медіапросторі на прикладі анімаційного серіалу The Simpsons (укр. «Сімпсони»). Особлива увага приділяється аналізу історичних алюзій і мовних стратегій, які використовуються для створення багатошарових культурних смислів. Метою дослідження є інтеграція лінгвістичного аналізу в традиційні підходи до вивчення рецепції античності на прикладі епізоду I, Carumbus (укр. «Я, Карамбій»). Дослідження спрямоване на з'ясування того, як алюзії, ремінісценції та мовні елементи, пов'язані з римською історією та культурою, функціонують у межах художньої стратегії сучасного медіапродукту. Методологічно робота поєднує інтертекстуальний і лінгвістичний аналіз, культурологічний коментар та порівняння оригінальної англомовної версії з українським дубляжем. Особливу увагу приділено вживанню латинських висловів – як коректних, так і з граматичними чи семантичними помилками – та їхній ролі у створенні комічного, пізнавального чи іронічного ефекту. Наукова новизна роботи зумовлена акцентом на лінгвістичному аспекті відтворення античності, що залишається недостатньо вивченим у сфері анімаційних серіалів. Уперше детально проаналізовано лінгвістичні стратегії інтеграції латини, історичних алюзій і ремінісценцій у мультсеріалі, а також розкрито випадки неточного перекладу або зміщення значень. Результати дослідження показують, що античний дискурс у серіалі виконує пізнавальну, дидактичну, іронічну та інтертекстуальну функції. Історичні постаті й події, адаптовані до сучасних сюжетів, утворюють своєрідний міжепоховий діалог. Залучення лінгвістичних засобів – від алюзій на відомі латинські сентенції до пародійних модифікацій – підсилює художній ефект і сприяє формуванню культурних асоціацій у глядача. Такий підхід свідчить про багатошаровість інтерпретацій античності в сучасному медіапросторі та відкриває перспективи подальших досліджень мовної складової культурної рецепції.

***Ключові слова:** античність, інтертекстуальність, алюзія, ремінісценція, латинська мова, «Сімпсони», рецепція.*

© Корольова Н., Лазер-Паньків О., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Nataliia KOROLOVA
PhD in Philology, Associate Professor at the General Linguistics, Classical Philology, and Neo-Hellenistic Studies Department, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Volodymyrska str., 60, Kyiv, Ukraine, 01033
ORCID: *0000-0001-5014-5302*
n.koroliova@knu.ua

Olesia LAZER-PANKIV
PhD in Philology, Associate Professor at the General Linguistics, Classical Philology, and Neo-Hellenistic Studies Department, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Volodymyrska str., 60, Kyiv, Ukraine, 01033
ORCID: *0000-0001-5281-5816*
o.lazer-pankiv@knu.ua

To cite this article: Korolova, N., Lazer-Pankiv, O. (2025). Suchasna mediakultura y antychnist: intertekstualni stratehii v epizodi «Ia, Karambii» animatsiinoho serialu «Simpsony» [Modern Media Culture and Antiquity: Intertextual Strategies in the Episode I, Carumbus of the Animated Series The Simpsons]. *Folia Philologica*, 9, 17–25, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/3

MODERN MEDIA CULTURE AND ANTIQUITY: INTERTEXTUAL STRATEGIES IN THE EPISODE I, CARUMBUS OF THE ANIMATED SERIES THE SIMPSONS

The article examines the representation of classical heritage in the contemporary media space through the example of the animated series The Simpsons. Special attention is given to the analysis of historical allusions and linguistic strategies employed to create multi-layered cultural meanings. The aim of the study is to integrate linguistic analysis into traditional approaches to the study of classical reception, using as a case study the episode I, Carumbus. The research focuses on identifying how allusions, reminiscences, and linguistic elements related to the Roman history and culture function within the artistic strategy of a modern media product. Methodologically, the work combines intertextual and linguistic analysis, cultural commentary, and a comparison of the original English version with the Ukrainian dubbing. Particular attention is paid to the use of Latin expressions – both accurate and those containing grammatical or semantic errors – and their role in creating comedic, educational, or ironic effects. The scholarly novelty of the article lies in its focus on the linguistic dimension of classical representation, which remains underexplored in the context of animated series. For the first time, a detailed analysis is provided of linguistic strategies for integrating Latin, historical allusions, and reminiscences into the animated series, as well as instances of mistranslation or shifts in meaning. The findings demonstrate that the classical discourse in the series fulfils educational, didactic, ironic, and intertextual functions. Historical figures and events, adapted to contemporary storylines, create a distinctive cross-temporal dialogue. The use of linguistic devices – from allusions to well-known Latin maxims to parodic modifications – enhances the artistic effect and fosters cultural associations in the viewer. This approach reveals the multi-layered nature of classical interpretations in contemporary media and opens up prospects for further research into the linguistic dimension of cultural reception.

Key words: *Antiquity, intertextuality, allusion, reminiscence, Latin language, The Simpsons, reception.*

Починаючи з доби Відродження звернення до культурної спадщини античності стало вагомим індикатором інтелектуального розвитку та освіченості. Із виникненням кінематографа візуальні репрезентації давнього світу почали активно інтегруватися в екранну культуру. Переважна більшість стрічок, присвячених античній тематиці, акцентують увагу на постатях видатних історичних осіб, а основою для сценарію слугують історико-літературні джерела як античного періоду, так і пізніших епох.

Сучасні дослідження рецепції античності в медіапросторі охоплюють широкий спектр форматів популярної культури – від повнометражного кіно й телесеріалів до дитячої анімації. Значна увага приділяється аналізу телевізійної репрезентації античності, зокрема в анімаційних і телевізійних форматах (Magerstädt, 2019; Magerstädt & Cyrino, 2023). У цьому контексті особливий акцент робиться на механізмах адаптації міфологічних сюжетів та історичних образів до культурних запитів і вікових особливостей цільової аудиторії.

A. Elliott розглядає жанрові й естетичні риси сучасного епічного кіно, що активно залучає античний матеріал (The Return, 2014), тоді як A. Blanshard і K. Shahabudin аналізують репрезентацію античної Греції та Риму в кінематографі XX–XXI ст., виокремлюючи інтертекстуальні, ідеологічні та культурні аспекти цього процесу (Blanshard & Shahabudin, 2011).

Критичний підхід до проблематики пропонують A.-B. Renger і J. Solomon, зосереджуючи дослідницький фокус на гендерних і політичних вимірах медійної рецепції античності (Ancient Worlds, 2013). J. Richards вивчає культурні, соціальні, економічні та технологічні чинники, які зумовлювали посилення чи зниження інтересу кінематографістів різних історичних періодів до античної тематики (Richards, 2008). Окремий напрям становлять дослідження репрезентації у медіакультурі специфічних історичних епох, зокрема Троянської доби (Augoustakis & Cyrino, 2022).

Помітним є інтерес до аналізу конкретних кінопродуктів. Так, два збірники під редакцією M. S. Cyrino (Rome, Season One, 2008; Rome, Season Two, 2015) присвячено вивченню серіалу HBO – BBC Rome (укр. «Рим») – його історичної основи, візуально-наративних стратегій, сучасних тематичних підтекстів і впливу на популярну культуру шляхом інноваційної репрезентації минулого на екрані. У збірнику за редакцією A. Augoustakis і M. S. Cyrino (Starz Spartacus, 2017) розглядаються питання автентичності телесеріалу STARZ Spartacus (укр. «Спартак») та його місце в традиції епічних фільмів і телепроєктів. S. Magerstädt (2022) аналізує причини відсутності комерційного успіху постановок Olympus (укр. «Олімп») (2015) та Troy: Fall of a City (укр. «Троя: Падіння міста») (2018), взявши за методологічну основу «Поетику» Арістотеля.

Колективні монографії та збірники наукових праць, присвячені медіакультурі, системно досліджують інтерпретацію та трансформацію класичних наративів у сучасному телевізійному серіальному виробництві та кінематографі, простежуючи вплив жанрових, технологічних і соціокультурних чинників на процес їх переосмислення (A Companion, 2017; Epic Heroes, 2018; Framing Classical, 2020; The Ancient Epic, 2022).

Важливим і перспективним напрямом є вивчення рецепції античності в дитячій і молодіжній культурі, зокрема шляхів адаптації міфів та історичних образів у форматах анімації та коміксів (Happily Ever, 2020). У цьому контексті акцент робиться на поєднанні розважальної та дидактичної функцій античної спадщини (Marciniak, 2024; Chasing Mythical, 2024), аналізі як популярних, так і маловідомих інтерпретацій античності для дитячої аудиторії (Murnaghan, 2011), а також трансформацій міфологічних героїв у постмодерному телевізійному просторі (Foster, 2020). Серед об'єктів дослідницького інтересу опинився і мультсеріал The Simpsons (укр. «Сімпсони»), який у статті G. Stern (2020) аналізується крізь призму трансформації Гомерової Одіссеї, переосмисленої відповідно до повсякденних реалій життя Гомера Сімпсона та його оточення.

В українському науковому просторі також зростає зацікавленість у вивченні телевізійних та анімаційних продуктів з лінгвістичної і культурологічної перспектив. Історико-культурний вимір розвитку української анімації докладно представлено у збірнику статей «Українська анімація» (Брюховецька, Канівець, 2018), який охоплює історію становлення вітчизняної анімаційної школи, аналіз ключових художніх тенденцій, стилістичних пошуків і жанрового розмаїття. У ньому простежується взаємодія української анімації з національними культурними традиціями та світовими художніми процесами, а також її роль у формуванні колективної пам'яті та ідентичності. Лінгвістичний аспект репрезентовано у працях С. Баранової (2019), І. Дольник (2020) та О. Підгрушної (2022), де досліджуються проблеми перекладу й локалізації, труднощі відтворення комічного, передання власних імен і культурної адаптації контенту.

Усі ці наукові розвідки формують комплексне уявлення про сучасну рецепцію античної спадщини, де історія та міф трансформуються відповідно до запитів аудиторії і культурних трендів, а також відкривають нові можливості для міждисциплінарного аналізу лінгвістичних і культурних стратегій у медіа.

Метою нашого дослідження є розширення меж традиційного підходу до аналізу рецепції античності шляхом інтеграції лінгвістичної складової у вивчення художньо-естетичного осмислення сюжетів і образів римської істо-

рії в анімаційному серіалі The Simpsons (укр. «Сімпсони»). Цей телевізійний проєкт демонструє сталу зацікавленість класичною спадщиною, регулярно вдаючись до алюзій на міфи, історичні події, відомі постаті тощо. Систематичне використання античних імен, сюжетів, реалій та візуальних елементів дає змогу виокремити низку функціональних аспектів їх рецепції в межах художньої стратегії серіалу – від пізнавальної та дидактичної до іронічної та інтертекстуальної.

Актуальність публікації зумовлена тим, що особливості вербалізації античного дискурсу залишаються недостатньо вивченими в науковому просторі. Це створює потребу в глибшому аналізі мовних стратегій і засобів, за допомогою яких відбувається сучасна інтерпретація класичної спадщини.

Друга серія 32-го сезону серіалу «Сімпсони» під назвою I, Carumbus (укр. «Я, Карамбій»), прем'єра якої відбулася 4 жовтня 2020 року на телеканалі Fox (США), є пародією на історико-біографічний роман англійського письменника Роберта Грейвса I, Claudius (укр. «Я, Клавдій»), написаний від імені імператора Клавдія, та епічний еротичний фільм-пеплум Тінто Брасса Caligula (укр. «Калігула») про звичаї часів правління давньоримського імператора Калігули. Назва серії I, Carumbus є латинізованою формою іспанського вигуку ¡Ау, caramba!, що виражає здивування, та водночас алюзією на роман I, Claudius. Ця фраза регулярно використовується Бартом Сімпсоном протягом усього серіалу, що забезпечило їй широку популярність і впізнаваність серед глядачів.

Епізод є прикладом кроскультурної взаємодії, що відбувається між історично віддаленими епохами, та ілюструє взаємозв'язок між історичним і реальним простором. Сюжетна лінія, яка спочатку розгортається в межах сучасного хронотопу, переноситься в історичне минуле, зберігаючи при цьому провідні мотиви й композиційні елементи. Відповідна наративна стратегія дає змогу актуалізувати класичну історію, висвітлюючи ті ідеї, конфлікти й образи, які залишаються значущими для сучасної аудиторії. У такий спосіб автори поєднують пізнавальний і розважальний аспекти, адаптуючи та трансформуючи античну спадщину відповідно до культурних потреб сьогодення.

Показовим є те, що в серії «Я, Карамбій» відсутні прямі згадки імен реальних історичних постатей. Натомість активно використовуються алюзії та ремінісценції – близькі, але не тотожні художні засоби, які забезпечують інтертекстуальний зв'язок з історичними й літературними джерелами. Їх основна відмінність полягає у ступені явності та глибині відтворення: алюзія реалізується як побіжний натяк, тоді як ремінісценція передбачає свідоме переосмислення або реконструкцію первинного сюжету (Літературознавчий словник-довідник, 2007: 29–30, 576). Крім іншого, автори серії активно вдаються до інтеграції в її текстовий простір латинської мови.

Це реалізується як через пряме включення латинських слів і висловів, так і через опосередковані перифрастичні конструкції, які апелюють до класичної латинської традиції. У межах аналізу латиномовної складової серії «Я, Карамбій» було проведено зіставлення оригінальної англомовної версії з особливостями відтворення латинської мови в українському дубляжі.

За сюжетом під час відвідин виставки, присвяченої Стародавньому Риму, у музеї міста Спрінгфілд Мардж і Гомер сперечаються через відсутність амбіцій в останнього. Куратор, почувши їхню розмову, розповідає історію Череваніуса (український дубляж зберігає макаронічну латинізовану форму імені, що відповідає значенню оригіналу – англ. *Obeseus the Wide*, де *Obeseus* походить від латинського дієприкметника минулого часу пасивного стану дієслова *obedere* – «пожирати»). Ця історія водночас є уявною версією розвитку подій у разі, якби Гомер виявляв більшу зосередженість на кар'єрі.

Череваніус – син бідного хлібороба; з юних років він, запряжений у плуг, змушений сам обробляти землю, що формує його силу та витривалість. Одного дня батько замінює Череваніуса на бика, якого купив, продавши власного сина в рабство до Риму, де той стає гладіатором. Разом із побратимами Череваніус укладає угоду: той, хто здобуде свободу, звільнить інших. На стіні в камері в'язниці можна побачити напис латиною *SEMPER FRATRES* – «браття назавжди».

Серія ефектних перемог Череваніуса на арені Колізею не лише зміцнює його славу як

гладіатора, але й розгортає любовну лінію: донька власника гладіаторської школи, Марджора, проймається до нього симпатією. Коли з'ясовується, що Марджора вагітна, розгнівaний батько шукає винуватця й прагне його покарати. Щоб захистити Череваніуса, товариші по черзі зізнаються у вигаданому зв'язку з нею, вживаючи фразу *I had sexicus* – «У мене був сексикус», у якій лексема *сексикус* (від лат. *sexus*) зазнає подвійної латинізації, що використовується як стилістичний прийом для створення комічного ефекту. Ця сцена – пародія на відомий епізод з фільму Стенлі Кубрика Spartacus (1960), у якому всі побратими Спартака, намагаючись його врятувати, по черзі виголошували «Я – Спартак».

Урешті Череваніус отримує волю й одружується з Марджорою. Та амбіції молодої дружини штовхають його на зраду принципів заради просування римським *cursus honorum*. Батько Марджори передає Череваніусу в підпорядкування його колишніх товаришів-гладіаторів, призначивши їх працівниками в новому бізнесі – пральні, що використовує поширений у Давньому Римі мийний засіб – аміак із людської сечі. Вони радять Череваніусу поставити біля таверн великі глиняні глеки, куди охочі зможуть справляти свої потреби безплатно, й отримувати *urinus gtatis* – «сечу задарма». Варто зауважити, що як в оригіналі, так і в дубляжі було допущено помилку у використанні латинського словосполучення *urinus gratis*: прикметник *urinus, -a, -um* має значення «порожній, безплідний, неродючий» і жодним чином не пов'язаний із фізіологічними процесами чи рідинами. Натомість сеча латинською – *urina*, і саме це слово слід уживати для позначення відповідного поняття. Таким чином, граматично та змістовно правильним варіантом було б *urina gratis* – «сеча задарма».

Ідея виявляється успішною: родина швидко збагачується й переїздить у заможний район. Цей процес супроводжується піснею латинською мовою, спеціально написаною професійним викладачем латини й знавцем римської історії Кайлом Сміт-Лердом (англ. Kyle Smith-Laird):

O ascendimus nos (Ascendimus nos)
Ex Subura (Ascendimus nos)
Ad villam Palatinam optimam
Ascendimus nos (Ascendimus nos)
Ex Subura (Ascendimus nos)
Vinum tandem bibemus Falernum

«О, ми піднімаємось з Субури до розкішної вілли на Палатині. Ми піднімаємось з Субури. Нарешті ми вип'ємо фалернського вина[1]».

Попри обіцянки, Череваніус відмовляється надати свободу своїм колишнім побратимам, а зростаючі амбіції Марджори спонукають її заохочувати чоловіка до наступного кроку – здобуття посади сенатора. Він домагається аудієнції з імператором, сподіваючись на успіх. Проте його намагання виявляються марними: прохання лишається без задоволення, а сам Череваніус стає об'єктом насмішок через свою специфічну професію. Імператор Кімбус покидає приміщення сенату верхи на коні. Цей ексцентричний жест є очевидною алюзією на легендарного коня Інцитата, якого, за переказами, імператор Калігула планував призначити консулом й надати постійне місце в сенаті (Suet. Calig. 55; Cass. Dio 59.14).

Засмучений відмовою Череваніус отримує від усиновленого з політичних мотивів спадкоємця трону сенатора Монтімуса пропозицію усунути імператора заради місця в сенаті.

У закадровому тексті звучить латинський вислів *Iacta alea est*, який в англомовній версії подається без перекладу. В українському дубляжі ця фраза озвучується з порушенням нормативного наголосу – *aléa* замість *álea*, а також супроводжується перекладом «Смертельний жереб кинуто», що є неточною інтерпретацією оригіналу. Вислів традиційно приписують Юлію Цезарю, який виголосив його 10 січня 49 р. до н. е. під час переходу через річку Рубікон: *Eatur quo deorum ostenta et inimicorum iniquitas vocat. Iacta alea est* – «Ось воно, куди кличуть знаки богів і несправедливість ворогів. Гральну кістку кинуто» (або в ширшому сенсі «жереб кинуто») (Suet. Iul. 32).

Череваніус погоджується на задум і проникає до покоїв Кімбуса, який у цей момент неквапливо наспівує: *«У Римі дотримуйся римських звичаїв, грай за правилами, як римлянин»*, що є парафразою латинської сентенції

[1] Субура (Субурра) – район Давнього Риму, який традиційно заселяли представники нижчих соціальних верств. На відміну від нього, на Палатинському пагорбі проживали представники заможного стану. Фалернське вино вважалося одним із найвідоміших, найякісніших і найдорожчих сортів, що вироблялися на території Римської імперії.

Si vivis Romae, Romano vivito more – «Якщо живеш у Римі, живи за римським звичаєм». Він наносить смертельний удар кинджалом, а імператор у передсмертному подиху виголошує пародійну фразу *Et tu pee guy?* (в українському дубляжі *«І ти, пісюне?»*), нагадуючи таким чином про його рід занять, що є очевидною алюзією на знамениті останні слова Юлія Цезаря. За давньоримськими джерелами, 15 березня 44 р. до н. е. під час засідання сенату змовники на чолі з Гаєм Касієм Лонгіном та Марком Юнієм Брутом накинулися на Цезаря з кинджалами й завдали йому 23 рани, від яких він помер на місці. Ці драматичні події знайшли відображення в п'єсі Вільяма Шекспіра Julius Caesar (укр. «Юлій Цезар») (1599); саме йому ми завдячуємо появою фрази *Et tu, Brute?* («І ти, Брут?»), яку драматург вкладає в уста Цезаря перед смертю. Натомість у історичних джерелах можна знайти згадки про те, що останніми словами Цезаря були *Καὶ σὺ, τέκνον* («І ти, дитя») грецькою або ж латиною *Tu quoque, Brute, fili mi!* («Ти також, Бруте, сину мій!») (Suet. Iul. 82; Cass. Dio 44.19; Plut. Caes. 66–67).

Після усунення імператора Череваніус нарешті здобуває омріяний статус і владу. Проте протягом наступного десятиліття його життя дедалі більше зводиться до самозамилування, розкоші та бездіяльності. Зокрема, в епізоді присутня сцена, у якій Череваніусу готують ванну з ослячого молока. Цей елемент є відсилкою до популярної легенди про єгипетську царицю Клеопатру, яка, за переказами, щодня приймала молочні ванни задля збереження молодості та краси. Подібний історичний приклад подає римський письменник Пліній Старший: за його словами, дружину імператора Нерона Поппею Сабіну під час мандрівок супроводжував цілий караван із п'ятисот ослиць – саме в їхньому молоці вона щоденно купалася (Plin. Nat. 11.238). Така сцена втілює типовий образ пізньої імперської розкоші, що межує з абсурдом і слугує алюзією на історичні приклади марнотратства при дворі.

Марджора ж, не зупиняючись на досягнутому, підштовхує чоловіка до імператорського трону. Коли Череваніус відмовляється, вона діє самостійно – усуває чинного імператора й оголошує їхнього сина, Бартігулу[2], новим правителем. Підступна й амбітна дружина Череваніуса є втіленням історичної постаті Агріппіни Молодшої, яка отруїла свого чоловіка, імператора Клавдія, й сприяла воцарінню Нерона, сина від попереднього шлюбу (Suet. Claud. 44; Tac. Ann. 12.66).

Здобувши абсолютну владу, Бартігула вдається до низки ексцентричних рішень. Зокрема, він ініціює зведення масивної стіни навколо Риму, нібито для захисту від варварів – натяк на вали Адріана й Антоніна, збудовані у II ст. н. е. для оборони північної межі Римської імперії. У дусі імператора Калігули Бартігула театрально «оголошує війну» богові морів і океанів Нептуну – історична алюзія на відомий випадок, коли Калігула наказав своїм легіонерам збирати «трофеї» у вигляді морських мушель після уявного бою з водною стихією. Зневажаючи традиційні інституції, Бартігула повністю ігнорує думку сенату, а згодом і взагалі розпускає його як непотрібну установу. Кульмінацією його автократичного панування стає самопроголошення богом – крок, який у римській історії також має прецеденти, зокрема в образі того ж Калігули, що вимагав поклоніння собі як божеству (Suet. Calig.; Cass. Dio 59–60).

Усвідомлюючи наслідки власних амбіцій і рішень, Череваніус намагається зупинити сина та відкрито кидає йому виклик. У відповідь Бартігула наказує віддати батька на поталу левам у цирку[3].

Череваніус звертається до Бартігули у Колізеї: *«Слава живому богу, ті хто йдуть на смерть, вітають тебе»*. Це посилання на вислів *Ave, Caesar, morituri te salutant* («Слався Цезар, ті хто йдуть на смерть, вітають тебе»), яким гладіатори вітали правителя перед виходом на арену. Водночас Череваніус демонструє зневагу до правителя у гранично прямолінійний спосіб – виставляючи йому свої оголені сідниці. У відповідь Бартігула виголошує латин-

[2] В українському дубльованому перекладі вжито форму імені «БартіКула» замість «БартіГула», що призводить до втрати інтертекстуального зв'язку з історичною постаттю римського імператора Калігули. Така заміна знижує впізнаваність культурної алюзії, нівелює закладений в оригіналі комічний ефект, побудований на поєднанні імені персонажа з ім'ям відомого правителя, та обмежує потенціал історико-культурних асоціацій у глядача.

[3] Форма страти *damnatio ad bestias* «засудження до тварин», що застосовувалася в межах публічних видовищ на аренах римських цирків, становила крайню форму покарання й приниження. Вона призначалася переважно для рабів, злочинців, а згодом і для християн у період імперських переслідувань.

ську фразу *gluteus maximum* – помилкову з погляду граматики: у ній відсутнє узгодження роду, числа й відмінка. Правильне словосполучення – *[musculus] gluteus maximus*, що в латинській анатомічній термінології позначає великий сідничний м'яз – найоб'ємніший із трьох сідничних м'язів, який формує основну масу людських сідниць. Відзначимо, що в англійській версії вживається коректна форма *gluteus maximus.*

У фінальній сцені протистояння на арені Колізея – очевидній алюзії на гладіаторські забави часів імператора Коммода, відомого своєю любов'ю до участі в боях як «імператор-гладіатор» (HA, Commod. 2.9; Herod. 1.13.8; Cass. Dio 73.17.1) – відбувається криваве зіткнення між Бартігулою та його батьком. Обоє гинуть. Під час кульмінаційної сцени бою Бартігула вимовляє *Sic semper this, you fat load* (укр. *«Так завжди буде з жирдосами»*), що є пародійною модифікацією латинської сентенції *Sic semper tyrannis* («Так завжди з тиранами»), яка історично вживалася для виправдання вбивства деспотів.

Залишившись наодинці з трагедією, Марджора усвідомлює власну відповідальність і вкорочує собі віку.

Після повернення в сучасність члени родини Сімпсонів починають сваритися через щойно почуту історію. Тим часом олімпійські боги спостерігають за ними з байдужо-іронічною цікавістю, сподіваючись, що це «видовище» скоро добіжить кінця.

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що інтерпретація античної спадщини в сучасному медіапросторі, зокрема в анімаційному серіалі «Сімпсони», має складний і багатогранний характер. Виявлено, що серіал не лише активно використовує алюзії та реміснценції на римську історію, міфологію та відомі історичні постаті, а й реалізує ці елементи через різноманітні мовні стратегії. Це підкреслює важливість лінгвістичного підходу до аналізу подібних культурних репрезентацій.

Класична спадщина в серіалі виконує низку функцій: пізнавальну, дидактичну, іронічну й інтертекстуальну, що свідчить про глибоке художньо-естетичне осмислення античності як важливого культурного ресурсу. Такий підхід дає змогу розглядати античний дискурс як динамічний елемент сучасної комунікації, що зберігає актуальність і потребує подальшого дослідження, зокрема шляхом розширення аналізу мовних стратегій репрезентації античності в інших епізодах «Сімпсонів» та в аналогічних анімаційних і телевізійних проєктах. Доцільним є порівняння способів інтеграції латинських висловів і алюзій у різних культурних контекстах та мовах перекладу. Перспективним напрямом може стати дослідження впливу мовних трансформацій на сприйняття античного матеріалу аудиторією, а також вивчення взаємодії візуальних і вербальних елементів у створенні інтертекстуальних зв'язків між сучасною популярною культурою та класичною спадщиною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. A Companion to Ancient Greece and Rome on Screen / Ed. A.J. Pomeroy. Hoboken : Wiley-Blackwell, 2017. 568 p.
2. Ancient Worlds in Film and Television: Gender and the Politics / Eds. A.-B. Renger, J. Solomon (Eds). Leiden; Boston : Brill, 2013. 340 p. URL: https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/43451.
3. Augoustakis A., Cyrino M.S. Screening love and war in Troy: fall of a city. London; New York : Bloomsbury Academic, 2022. 254 p.
4. Blanshard A.J.L., Shahabudin K. Classics on Screen: Ancient Greece and Rome on Film. London : Bristol Classical Press, 2011. 264 p.
5. Chasing Mythical Beasts: The Reception of Ancient Monsters in Children's and Young Adults' Culture / Ed. K. Marciniak. Heidelberg : Universitätsverlag Winter GmbH, 2024. 645 p. URL: https://library.oapen.org/bitstream/id/e542d10b-87cc-4a5c-807f-a9c792e4d329/Chasing%20Mythical%20Beasts.pdf.
6. Epic Heroes on Screen. / Eds. A. Augoustakis, S. Raucci. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2018. 288 p.
7. Foster E. Myth Reimagined: The Ancient Hero in Postmodern Television. *Journal of Classical Reception*. 2020. Vol. 12, № 2. P. 112–130.
8. Framing Classical Reception Studies : Different Perspectives on a Developing Field / Eds. M. de Pourcq, N. de Haan, D. Rijser. Leiden; Boston : Brill, 2020. 308 p.
9. Happily Ever Ancient: visions of antiquity for children in visual media / Coords. I.C. Abellán, M.C. de la E. Balbás, E.D. Pastor, M. del M.R. Alcocer, D.S. Lozano, N.T. Huarte. Madrid : JAS Arqueología, 2020. 212 p. URL: https://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=826216.

10. Magerstädt S. Revival of Mythic Epics or Epic Failure? On Gods and Heroes in the Television Shows Olympus (2015) and Troy: Fall of a City (2018). *The Ancient Epic in Film and Television ("Screening Antiquity")* / Eds. A. Potter, H. Gardner. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2022. P. 119–134. https://doi.org/10.3366/edinburgh/9781474473743.003.0008.

11. Magerstädt S. TV Antiquity: Swords, Sandals, Blood and Sand. Manchester: Manchester University Press, 2019. 225 p. https://doi.org/10.7228/manchester/9781784995324.001.0001.

12. Magerstädt S., Cyrino M.S. Introduction: The Ancient Classical World from Film to Television. *Journal of Popular Film and Television*. 2023. 51.1. P. 2–7. https://doi.org/10.1080/01956051.2023.2171681.

13. Marciniak K. The Modern Argonauts. *Academia*. 2024. 1/81. P. 66–69. https://doi.org/10.24425/academiaPAS.2024.150237.

14. Murnaghan, S. Classics for Cool Kids: Popular and Unpopular Versions of Antiquity for Children. *The Classical World*. 2011. 104 (3). P. 339–353. URL: http://www.jstor.org/stable/41303435.

15. Richards J. Hollywood's Ancient Worlds. New York : Bloomsbury Publishing, 2008. 240 p.

16. Rome, Season One: History Makes Television / Ed. M.S. Cyrino. Blackwell Publishing Ltd, 2008. 255 p. https://doi.org/10.1002/9781444301540.

17. Rome, Season Two: Trial and Triumph. / Ed. M.S. Cyrino. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2015. 253 p.

18. Starz Spartacus: Reimagining an Icon on Screen / Eds. A. Augoustakis, M.S. Cyrino. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2017. 268 p. https://doi.org/10.3366/edinburgh/9781474407847.001.0001.

19. Stern G. The Odyssey as Told on The Simpsons. *Happily Ever Ancient: visions of antiquity for children in visual media* / Coords. I.C. Abellán, M.C. de la E. Balbás, E.D. Pastor, M. del M.R. Alcocer, D.S. Lozano, N.T. Huarte. Madrid : JAS Arqueología, 2020. P. 177–187. URL: https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8042654.

20. The Ancient Epic in Film and Television ("Screening Antiquity") / Eds. A. Potter, H. Gardner. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2022. 286 p.

21. The Return of the Epic Film: Genre, Aesthetics and History in the 21st Century / Ed. A.B.R. Elliott. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2014. 240 p. URL: https://www.jstor.org/stable/10.3366/j.ctt9qdr2s.

22. Баранова С. В. Проблеми перекладу форм комічного українською мовою (на матеріалі англомовних телесеріалів). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 40 (3). С. 62–65. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/84970.

23. Брюховецька Л., Канівець А. Українська анімація : збірник статей. Київ : Фенікс, 2018. 264 с.

24. Дольник І. М. Проблеми перекладу власних імен в американських анімаційних серіалах. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика* : збірник наук. праць. Київ : Аграр Медіа Груп, 2020. С. 177–182.

25. Літературознавчий словник-довідник / Ред. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. Київ : Академія, 2007. 752 с.

26. Підгрушна О. Г. Мовні та позамовні аспекти локалізації мультсеріалів українською мовою (на прикладі англомовного мультсеріалу My Little Pony: Friendship Is Magic). *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Т. 2, вип. 25. С. 107–116. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.2.20.

REFERENCES:

1. Pomeroy, A.J. (Ed.). (2017). *A Companion to Ancient Greece and Rome on Screen*. Wiley-Blackwell.

2. Renger, A.-B., & Solomon, J. (Eds). (2013). *Ancient Worlds in Film and Television: Gender and the Politics*. Brill. Retrieved from: https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/43451.

3. Augoustakis, A., & Cyrino, M.S. (2022). *Screening love and war in Troy: fall of a city*. Bloomsbury Academic.

4. Blanshard, A.J.L., & Shahabudin, K. (2011). *Classics on Screen: Ancient Greece and Rome on Film*. Bristol Classical Press.

5. Marciniak, K. (Ed.). (2024). Chasing Mythical Beasts: The Reception of Ancient Monsters in Children's and Young Adults' Culture. Universitätsverlag Winter GmbH. Retrieved from: https://library.oapen.org/bitstream/id/e542d10b-87cc-4a5c-807f-a9c792e4d329/Chasing%20Mythical%20Beasts.pdf.

6. Augoustakis, A., & Raucci, S. (Eds.). (2018). *Epic Heroes on Screen*. Edinburgh University Press.

7. Foster, E. (2020). Myth Reimagined: The Ancient Hero in Postmodern Television. *Journal of Classical Reception*, *12 (2),* 112–130.

8. Pourcq, M. de, Haan, N. de, & Rijser, D. (Eds.). (2020). *Framing Classical Reception Studies : Different Perspectives on a Developing Field.* Brill.

9. Abellán, I.C., Balbás, M.C. de la E., Pastor, E.D., Alcocer, M. del M.R., Lozano, D.S., & Huarte, N.T. (Coords.). (2020). *Happily Ever Ancient: visions of antiquity for children in visual media*. JAS Arqueología. Retrieved from: https://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=826216.

10. Magerstädt, S. (2022). Revival of Mythic Epics or Epic Failure? On Gods and Heroes in the Television Shows Olympus (2015) and Troy: Fall of a City (2018). In Potter, A. & Gardner, H. (Eds.), *The Ancient Epic in Film and Television. ("Screening Antiquity")* (pp. 119–134). Edinburgh University Press. https://doi.org/10.3366/edinburgh/9781474473743.003.0008.

11. Magerstädt, S. (2019). *TV Antiquity: Swords, Sandals, Blood and Sand*. Manchester University Press. https://doi.org/10.7228/manchester/9781784995324.001.0001.

12. Magerstädt, S., & Cyrino, M. S. (2023). Introduction: The Ancient Classical World from Film to Television. *Journal of Popular Film and Television, 51.1*, 2–7. https://doi.org/10.1080/01956051.2023.2171681.

13. Marciniak, K. (2024). The Modern Argonauts. *Academia*, *1/81,* 66–69. https://doi.org/10.24425/academiaPAS.2024.150237.

14. Murnaghan, S. (2011). Classics for Cool Kids: Popular and Unpopular Versions of Antiquity for Children. *The Classical World*, *104* (3), 339–353. URL: http://www.jstor.org/stable/41303435.

15. Richards, J. (2008). *Hollywood's Ancient Worlds*. Bloomsbury Publishing.

16. Cyrino, M.S. (Ed.). (2008). *Rome Season One: History Makes Television*. Blackwell Publishing Ltd. https://doi.org/10.1002/9781444301540.

17. Cyrino, M.S. (Ed.). (2015). *Rome, Season Two: Trial and Triumph. Edinburgh*. Edinburgh University Press.

18. Augoustakis, A., & Cyrino, M.S. (Eds.). (2017). *Starz Spartacus: Reimagining an Icon on Screen*. Edinburgh University Press. https://doi.org/10.3366/edinburgh/9781474407847.001.0001.

19. Stern, G. (2020). The Odyssey as Told on *The Simpsons*. In Abellán, I.C., Balbás, M.C. de la E., Pastor, E.D., Alcocer, M. del M.R., Lozano, D.S., Huarte, N.T. (Coords.), Happily Ever Ancient*: visions of antiquity for children in visual media* (pp. 177–187). JAS Arqueología. Retrieved from: https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8042654.

20. Potter, A. & Gardner, H. (Eds.). (2022). *The Ancient Epic in Film and Television. ("Screening Antiquity")*. Edinburgh University Press.

21. Elliott, A.B.R. (Ed.). (2014). *The Return of the Epic Film: Genre, Aesthetics and History in the 21st Century*. Edinburgh University Press. Retrieved from: https://www.jstor.org/stable/10.3366/j.ctt9qdr2s.

22. Baranova, S.V. (2019). Problemy perekladu form komichnoho ukrainskoiu movoiu (na materiali anhlomovnykh teleserialiv) [Problems of translating comic forms into Ukrainian (based on English-language television series)]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University, 40 (3)*, 62–65 [in Ukrainian]. Retrieved from: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/84970.

23. Bryukhovetska, L., & Kanivets, A. (2018). *Ukrainska animatsiia [Ukrainian animation]*: collection of articles. Fenix [in Ukrainian].

24. Dolnyk, I.M. (2020). Problemy perekladu vlasnykh imen v amerykanskykh animatsiinykh serialakh [Problems of translating proper names in American animated series]. In *Fakhovyi ta khudozhnii pereklad: teoriia, metodolohiia, praktyka – Professional and literary translation: theory, methodology, practice* (pp. 177–182). Agrar Media Group [in Ukrainian].

25. Hromiak, R.T., Kovaliv, Yu.I., & Teremko, V.I. (Eds.). (2007). *Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk [Literary Reference Dictionary]*. Akademiia [in Ukrainian].

26. Pidhrushna, O.H. (2022). Movni ta pozamovni aspekty lokalizatsii multserialiv ukrainskoiu movoiu (na prykladi anhlomovnoho multserialu *My Little Pony: Friendship Is Magic*) [Linguistic and extralinguistic aspects of English animation series localization in Ukrainian (based on *My little pony: Friendship is magic*)]. *Zakarpatski filolohichni studii – Transcarpathian Philological Studies, 2/25*, 107–116. https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.25.2.20 [in Ukrainian].

Стаття надійшла: 02.04.2025
Стаття прийнята: 12.05.2025
Опубліковано:03.07.2025

УДК 811.112.2'255.4:355]:801.6]:821.161.2’06-1-057.36](045)
DOI https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/4

Людмила КОТВИЦЬКА
магістр філології, Український Вільний Університет, вул. Барелліштрасе, 9-А, м. Мюнхен, Німеччина, 80638
***ORCID:** 0009-0005-2406-8397*
luymikot@gmail.com

Володимир ТИМЧУК
кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, старший викладач кафедри комплексів та приладів артилерійської розвідки, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів, Україна, 79026
***ORCID:** 0000-0002-3549-2813*
v_tymchuk@yahoo.co.uk

Бібліографічний опис статті: Котвицька, Л., Тимчук, В. (2025). Відтворення фраґментованого віршованого мілітарного тексту німецькою мовою: прагматичний аспект (на матеріалі поезії Артура Павленка «Три»). *Folia Philologica*, *9*, 26–33, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/4

ВІДТВОРЕННЯ ФРАҐМЕНТОВАНОГО МІЛІТАРНОГО ТЕКСТУ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ: ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЇ АРТУРА ПАВЛЕНКА «ТРИ»)

У статті розглядається прагматичний аспект відтворення поезії «Три» Артура Павленка засобами німецької мови. Відтворення іноземною мовою художніх образів та ідей, що закодовані у знаки й становлять діалектичну єдність тексту мілітарної поезії автора, ознаками індивідуального стилю котрого є внутрішня цілісність попри візуальну фрагментарність слова, символізм, конструктивізм, – певний виклик для перекладача. Такий текст потребує ґрунтовного лінгвістичного аналізу на етапі його інтерпретації. Мілітарний дискурс у сучасній українській поезії актуалізує потребу перегляду підходів до стилістичного аналізу текстів військових та невійськових авторів. Джерельну базу дослідження становить німецький вектор проєкту підполковника Збройних Сил України, поета і перекладача Володимира Тимчука «In principio erat Verbum. Україна: Поезія війни». Для текстів цивільних авторів найхарактернішими є наскрізна метафоризація, суґестія (навіювання, додаткові смислові натяки, передчування) або рефлексія (самоаналіз, відображення станів, переживань). Тексти військових поетів позначені полісемією, просторово-часовою фіксацією, суґестією, рефлексією, поєднанням суґестії з рефлексією, фрагментацією мовних одиниць. Вихід поезії за межі українських ландшафтів, промоція української справи у вільному світі – результат сумлінної праці та почесна місія перекладача. Ступінь відтворення в тексті перекладу відповідних значень лексичної одиниці оригіналу, а отже, і семантичних, а також прагматичних відтінків і внутрішньолінгвістичних значень – умова та необхідність якісного перекладу. Складність перекладу аналізованої поезії полягає у необхідності виявлення глибинного позатекстового значення вже на етапі декодування інформації, збереження й форми тексту. Власне поезія є ключем до розуміння ідеального авторською сублімацією, за допомогою якої адресант (автор), попри візуальну фрагментарність тексту, досягає його внутрішньої цілісності, реалізуючи естетичну функцію літературного твору, комунікуючи з адресатом (читачем).

***Ключові слова:** Артур Павленко, Володимир Тимчук, мілітарний дискурс, текст, знак, прагматичний аспект перекладу, інтерпретація тексту, лінгвістичний аналіз.*

Liudmyla KOTVYTSKA
Master in Philology, Ukrainian Free University, Barellistr., 9A, Munich, Germany, 80638
***ORCID:** 0009-0005-2406-8397*
luymikot@gmail.com

© Котвицька Л., Тимчук В., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Volodymyr TYMCHUK
PhD in Engineering, Senior Research Fellow, Senior Lecturer of the Department of Artillery Reconnaissance Systems and Devices, Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy, Heroiv Maidanu str., 32, Lviv, Ukraine, 79026
***ORCID:** 0000-0002-3549-2813*
v_tymchuk@yahoo.co.uk

To cite this article: Kotvytska, L., Tymchuk, V. (2025). Vidtvorennia fragmentovanoho virshovanoho militarnoho tekstu nimetskoiu movoiu: prahmatychnyi aspect (na materiali poesii Artura Pavlenka «Try») [Translating of a fragmented military poetic text into German: Pragmatic aspect (on the material of Artur Pavlenko's poem «Three»)]. *Folia Philologica, 9*, 26–33, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/4

TRANSLATING OF A FRAGMENTED MILITARY POETIC TEXT INTO GERMAN: PRAGMATIC ASPECT (ON THE MATERIAL OF ARTUR PAVLENKO'S POEM «THREE»)

The article considers pragmatic aspect of rendering Artur Pavlenko's poem "Three" into German. Rendering in a foreign language of literary images and ideas encoded in signs and constituting the dialectical unity of the text of the author's military poetry, whose individual style is characterised by internal integrity despite the visual fragmentation of the word, symbolism, is a certain challenge for the translator, and such a text requires a thorough linguistic analysis at the stage of its interpretation. The military discourse in contemporary Ukrainian poetry raises the necessity of revising approaches to stylistic analysis of texts, considering their differences between military and non-military authors. The basis of this study is the German vector of the project of Lieutenant Colonel of the Armed Forces of Ukraine, poet and translator Volodymyr Tymchuk "In principle erat Verbum. Ukraine: Poetry of War". The texts of civilian authors are most frequently characterised by transverse metaphorisation, suggestion or reflection. The texts of military poets are marked by polysemy, spatial and temporal fixation, suggestion, reflection, a combination of suggestion and reflection, and fragmentation of linguistic elements. Promotion of the Ukrainian cause in the free world is the result of work and an honourable mission of a translator. The degree of rendering in the translation text of the relevant meanings of the original lexical unit, and thus semantic, as well as pragmatic, shades and intralinguistic meanings, is a necessity and prerequisite for a high-quality translation. The complexity of the translation of the analysed poem lies in the need to identify the deep extra-textual meaning already at the stage of decoding information, preservation of the text's form, since it is the key to understanding the ideal, the author's sublimation, with the help of which the addresser (author), despite the visual fragmentation of the text, achieves its internal integrity, thus realising the aesthetic function of the literary work, communicating with the addressee (reader).

***Key words:** Artur Pavlenko, Volodymyr Tymchuk, military discourse, text, sign, pragmatic aspect of translation, text interpretation, linguistic analysis.*

Актуальність проблеми. Проблематика цієї наукової розвідки – відтворення засобами німецької мови мілітарної поезії автора, ознаками індивідуального стилю котрого є внутрішня цілісність тексту попри фрагментованість слова. Складність структури змісту такого твору й індивідуального стилю автора потребують від перекладача особливого типу аналізу логічного й особистісного змісту висловлювання для досягнення адекватности перекладу.

За герменевтичним законом В. фон Гумбольдта та О. Потебні розуміння іншого відбувається на підставі розуміння самого себе, позаяк люди мають спільну психічну природу й закони духовної діяльності (Селіванова, 2008: 527). «Людина розуміє іншу людину не таким чином, що передає їй знаки предметів, а таким чином, що торкається тієї самої ланки ланцюга чуттєвих уявлень і понять, торкається тієї самої клавіші свого духовного інструмента» (Потебня, 1985: 112).

Мілітарний дискурс у сучасному вкраїнському літературному процесі актуалізує потребу в перегляді підходів до стилістичного аналізу текстів, ураховуючи їх відмінності у військових та невійськових авторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання нового канону поезії, її інтерпретації, дослідження жанрів, стильової специфіки, що формують мілітарний дискурс у поезії, досліджують учені Т. Пастух, Н. Гаврилюк, Т. Урись,

Г. Клименко (Синьоок), М. Стецик, А. Стецик та інші.

За уважного вивчення літературознавчих досліджень текстів, що формують мілітарний дискурс у сучасній українській поезії, помітною вбачається єдність учених у тому, що «творчість поетів-військових і цивільних відрізняється типом художнього відтворення дійсности – поглядом на війну зсередини і ззовні. У військових – це белетризація досвіду, в них більше натуралізму епізодів війни, з яких складається життя тих, хто перебуває в безпосередній її гущі, різкість, але точність і глибина у висловлюваннях, їх семантична експресія» (Урись, 2023: 246)

Тим паче, для перекладу зростає вагомість питання про ступінь відтворення в тексті перекладу всіх типів значень лексичної одиниці оригіналу, а отже, і питання про важливість відтворення мовою перекладу не лише семантичних, а й прагматичних і внутрішньолінгвістичних значень.

Визначення мети дослідження. Метою цієї роботи є дослідження труднощів відтворення корпусу прагматичних смислів фраґментованої мови мілітарної поезії «Три» Артура Павленка засобами німецької мови на основі лінгвокультурного підходу й інтерпретації тексту цивільним і військовим адресатом комунікативного акту, а також способів збереження в мові перекладу закодованих у ньому знаків, що вкотре актуалізує проблему співвідношення семантичних і прагматичних чинників у лінгвістиці й важливість збереження останніх (що впізнаються, переживаються адресатом) для досягнення адекватности перекладу поетичного тексту.

Інтерпретація тексту поезії у рамках цього дослідження виконувалася двома адресатами: цивільним перекладачем, поетом і військовим. Вона ілюструє тезу про відтінки у сприйнятті, суб'єктивні фактори та є місточком для досягнення адекватности перекладу аналізованого тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складність поетичного перекладу полягає у збереженні в мові перекладу форми та змісту. Нехтування формою заради передачі змісту чи зміна змісту задля збереження форми тексту оригіналу – явище досить поширене. Часто поетичний переклад передає зміст концептуально, втрачаючи суттєве у поезії – її здатність впливати на емоційному рівні. Тому перед перекладачем поетичного твору постає завдання створити переклад, що зможе передати також і настрій тексту оригіналу, а це становить певну проблему, позаяк при цьому потрібно зберегти і зміст, і форму тексту оригіналу. Пошук лексичного еквіваленту в мові перекладу часто викликає труднощі, оскільки в семантичному обсязі слів, що належать до різних мов, є відмінності. «Слова та фрази тексту перекладу мають бути розподілені так, щоб мати відповідність до тексту оригіналу задля збереження поділу й з'єднання, установлених оригіналом. При заміні тексту оригіналу мовою перекладу важливо зберегти певний інваріант задля визначення міри еквівалентності тексту перекладу. Текст перекладу поетичного твору є відмінним від оригіналу через використання перекладачем прийому інтерпретації, а також етнокультурну специфіку самого перекладача. У поетичному творі індивідуально-авторська картина світу отримує в тексті перекладу відображений характер, вона більш суб'єктивна й несе риси мовно-етнокультурної особистості її творця» (Агєєва-Каркашадзе, 2021).

Об'єктом дослідження є вірш, включений до проєкту підполковника Збройних Сил України, поета і перекладача Володимира Тимчука «In principio erat Verbum. Україна: Поезія війни (24.II.–3.VI.2022)». Мілітарна поезія сл. пам'яти Артура Павленка «Три», творчість якого, за означенням літературознавиці Надії Гаврилюк, належить до експериментальної поезії, а властива авторові манера віршування, для якої є характерними принципи поступової редукції, втрати звуків у слові, фраґментації, використання взаємоперехідних та взаємозаперечних символів, перемикання реґістрів (Гаврилюк, 2024) між голосівками, що перемикають увагу і настроєву тональність та висвітлення на основі альтернативних прочитань тексту різних граней дійсности, оприявнюють унікальну літературну постать сучасного авангардиста.

До війни, здобувши освіту в Київському політехнічному інституті за напрямом «Комп'ютерні науки», митець працював фахівцем з інформаційних технологій, працював із дітьми та молоддю, був керівником гуртка робототехніки центру позашкільної освіти в рідному Фастові. З перших днів повномасштабного

вторгнення – доброволець у складі Територіальної оборони, згодом – солдат Збройних Сил України. 14 жовтня 2023 року під час виконання бойового завдання на Запоріжжі поблизу села Роботине Артур загинув. Посмертно, цього ж року видана збірка поезій Воїна «Мрії».

Предметом цієї наукової розвідки є прагматичний аспект відтворення поезії «Три» Артура Павленка засобами німецької мови – на основі інтерпретації тексту та закодованих у ньому знаків.

В історії лінґвістики текст як знак розглядали вчені Я. Петефі, Л. Єльмслев, підкреслюючи таким чином вагомість прагматичного аспекту, – як інтерпретатор сприяє співвідношенню тексту зі світом та яким чином відбувається розуміння одного з об'єктів світу як знака. Л. Єльмслев запропонував трактувати текст як суперзнак, не обмежуючи знаки лише словами та морфемами. Знак як такий функціонує завдяки контексту, формується контекстом, його значення та смисл визначаються контекстом. В абсолютній ізоляції жоден знак не має якогось значення; будь-яке знакове значення виникає в контексті, що становить ситуаційний або експліцитний контекст (Hjelmslev, 1974). Окремі знаки, які важко визначаються ізольовано, отримують смисл і додаткові відтінки в комбінаціях знаків, тобто в контексті. Знак може мислитися не лише у зв'язку з тим, що він означає, але й у зв'язку з тим, який смисл може бути приписаний цьому знаку. Щоб відбувся знак, потрібен смисл як суто інтелектуальний об'єкт соціально-культурного походження (Михайлюк, 2020: 55).

Складність перекладу аналізованої поезії полягає у необхідності виявлення глибинного позатекстового значення вже на етапі декодування інформації (рис. 1) та з метою досягнення адекватности перекладу у збереженні й форми тексту оригіналу (наведено в таблиці 2), оскільки вона сама є ключем до розуміння ідеального, авторською сублімацією, одним зі знаків загальної структури тексту, з допомогою якої адресант (автор), попри візуальну фраґментарність тексту, досягає його внутрішньої цілісности, реалізуючи естетичну функцію літературного твору, комунікуючи з адресатом (читачем).

Перебуваючи в умовах руйнування фізичного світу, автор віднаходить сховок у слові, яке у його творі теж розсипається на елементи, а проте в такому вигляді утворює знак, символ, сховок, оберіг. Фраґментовані слова, голосівки, шумівки, знак м'якшення, дефіс набувають естетичних функцій, множинних значень, переосмислюються, синтезуються ідеєю митця у єдину образну систему. На дотекстовому етапі, інтерпретуючи закодовану в тексті оригіналу інформацію (рис. 1), адресант (перекладач) виявляє, що форма поезії теж є знаком, невід'ємною складовою цілісного, утворю-

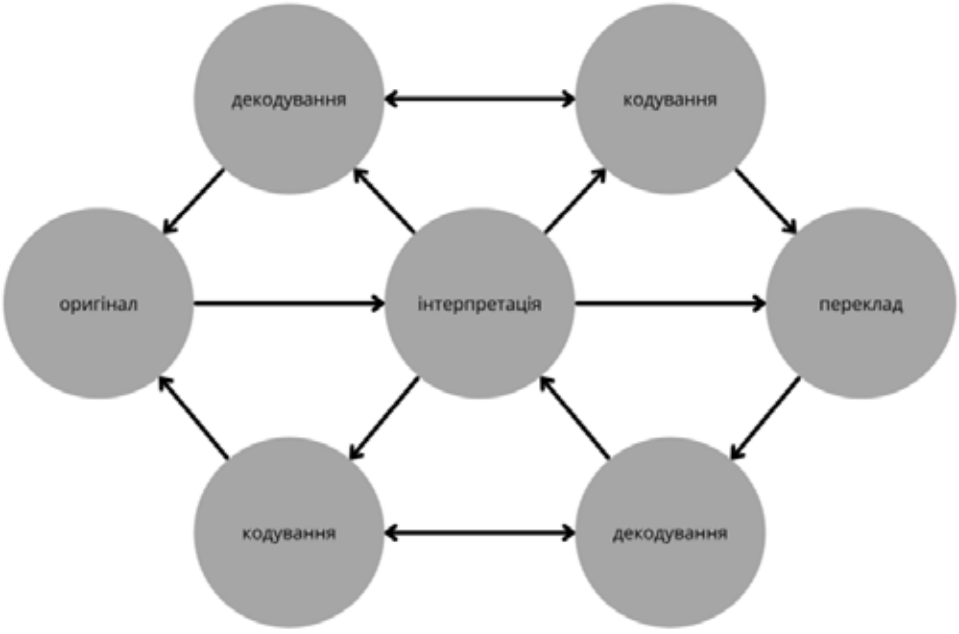

Рис. 1.

ючи графічно кириличну літеру «В». Реалізуючи тему й ідею твору, автор максимально зосереджує у ньому суб'єктивну реакцію на об'єктивний світ. Знак перетворюється в нього в органічну частину образу. Поет, підпорядковуючи знак образу, перетворює його в частину естетичного цілого. Таким чином, контекст знаків, контекст закодованих художніх образів і контекст ідей оприявнюють природу літературного твору і становлять діалектичну єдність.

Конотативне значення літери «В» у поезії воїна для адресата – носія мови оригіналу – це, безумовно, «воля». Буквені елементи цього слова використовуються у стилізованих зображеннях Тризуба – символа волі, незламності українського народу, єдности поколінь.

Таким чином, сприйняття тексту як суперзнака, декодування інформації, її інтерпретація, наступне кодування (рис. 1) – ці акти діяльности перекладача передують відтворенню тексту оригіналу мовою перекладу. У межах цього взаємопідрядного процесу «декодування – кодування – переклад» перекладач щоразу змінює та поєднує функції адресата й адресанта. На етапі кодування перед ним постає непросте завдання передачі прагматичних смислів поезії, серед яких ключовим в Артура Павленка є знак, у межах якого він творить інші позамежові смисли. Смисли, що, накладаючись один на одного, утворюють цілісність, інтерпретуються суб'єктивно, залежно від точок перетину досвідів адресанта й адресата, психологічного, культурного коду. Посередником між ними є перекладач, який має максимально зберегти цілісність тексту оригіналу, зашифровані в ньому відповідності описуваного світу (реального), уявлення автора про світ, його емоції (ідеального) та мовні форми, обрані для позначення світу знакового. Тому важливим рішенням перекладача є збереження форми поезії без тлумачення для іноземного адресата символу через різні графеми («воля» – нім. *Freiheit*), оскільки він і сам є у певний момент роботи з текстом адресатом і має залишити саме той простір для інтерпретації, який залишив автор оригіналу. Форма в цьому випадку, знак, закодований у формі твору, сам є інваріантом, необхідним для збереження в мові перекладу. Такою інтерпретацією, наприклад, стало виявлення іншомовним читачем у формі поезії трьох елементів слов'янського оберегу, що в поєднанні нагадують літеру «В» (латинкою). «Беркана» (нім. *Berkano*) у слов'янській міфології – архетип Матері-Землі, Берегині, символізує цикл життя, смерті та відродження, енергію матері, захист, материнське лоно.

Інтерпретація тексту поезії у рамках цього дослідження виконувалася двома адресатами: цивільним перекладачем, поетом і військовим. Вона ілюструє тезу про відтінки у сприйнятті, суб'єктивні фактори та є місточком для досягнення адекватности перекладу аналізованого тексту. Далі наводимо інтерпретацію поезії цивільним перекладачем: «Три» – назва твору Артура Павленка – це символ Триєдности. Його поезія – це поезія-звертання до Бога, поезія-молитва. Триєдність прослідковується у тексті вірша: він структурний, тришаровий, трирівневий, уміщує три фрейми: 1) земля (сховок, прихисток, материнська енергія, материнське лоно); 2) простір (місце, де відбувається жахна війна); 3) небо. Причому перше (земля) співвідноситься у реципієнта з минулим, друге (простір) – з нинішнім, а третє (небо) – з майбутнім. Ці три екзистенційні ідеї – минуле, теперішнє, майбутнє – становлять незворотну умову зміни станів у матеріальному світі, онтологічно утворюють фізичний час – загальну форму буття, що виражає тривалість процесів взаємодії та послідовність зміни його станів. Анізотропність у поезії полягає у наявності в ній координати простору-часу, вздовж якої автор прокладає лінії фізичних тіл, – на тонкій, прозорій лінії «нині», що розділяє минуле від майбутнього, розриваються артснаряди й міни. Відчутний мінорний акорд, три ноти: «до-ля-мі». Наявні три центральні символи: 1) *вна* – «війна», «вона»; 2) *жаєш* – «жах», «жаль», «жити» (*єш* як звертання до 2-ї ос. однини (до Господа) – *жах, знаєш*?; 3) *то- дів- ись-* є закликом, звертанням до Бога і разом із тим – потягом до земного, непрожитого, втраченого: *дів* – «дівчина», «дивитися», «диво», «дивуватися»; *кох* – «кохати». Проглядаються три символи кольорових слів: 1) «місяць» (синій, голубий); 2) «охра» (жовтий); 3) «сірий» (сіризна, сірі, жахні будні людини у війні).

Паралельно продемонструємо художню інтерпретацію аналізованої поезії військовим поетом Володимиром Тимчуком у таблиці (таблиця 1).

Таблиця 1

Інтерпретація поезії Артура Павленка «Три». Володимир Тимчук

Артур Павленко	*(Артур Павленко. Три)*
Три	війна – ти вважаєш: багато (часу вже на ній) і варто їх сказати годі
вна жаєш -то -ді	вдома на тебе (мене) чекають
в	колись і було, і буде – згадав наше кохання і хочу тебе
-ись с'коха всіріз' т -ечі м'я дай	ще побачити (втечі від нього вже не буде), за це і молюся однією молитвою, як і за те, щоб вижити: «Ім'я Твоє... Дай...»
дниссяць недоліг влалин в	...нам днесь!» – розсипалося це слово –
й -х- руйнеба	бо – недоліт (артснаряду чи міни), тому пощастило, бо воїн не встиг заритися в окоп (недоліг), і десь поруч вибухало
прої заляття в	так сильно, що, здавалося, руйнується небо
без печ	зброї все одно кого знищувати це якесь закляття, з якого не вибратися
	безпечність тут зникла
	Інтерпретація – Володимир Тимчук *18.11.2024*

Відтворення поезії німецькою мовою відбувалося на основі першої інтерпретації. Ознайомлення з другою, що хронологічно відбулася дещо пізніше, надає можливість перекладачеві проаналізувати свою роботу та, врахувавши прагматичні аспекти мілітарного дискурсу в поезії на основі суб'єктивного сприйняття ідеальної сутности тексту іншим поетом, воїном, оцінити прагматичні потенції перекладного тексту та рівень адекватности перекладу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Така синергія окреслює ще й орієнтири подальших наукових пошуків, а саме –дослідження адекватности перекладу фраґментованого мовлення мілітарного поетичного тексту шляхом зіставлення рецепції перекладу з вихідними інтерпретаціями ориґіналу.

Експериментал ізм поезії Артура Павленка, її структуралізм ілюструють певне розмежування семантики та прагматики та їх взаємо-

Таблиця 2

Переклад поезії «Три» Артура Павленка німецькою. Людмила Котвицька

Артур Павленко	*Artur Pavlenko*
Три	*Drei*
вна жаєш -то -ді	krg (e)st -da -nn
в	in die
-ись с'коха всіріз' т -ечі м'я дай	-oeh lieb tegrau´n -ame gib
дниссяць недоліг влалин в	heutmond neschlief neflucht in
й -х- руйнеба	die -o- ckerhimmels
прої заляття в	vorm erstarren drin
без печ	ver schon´
	Übersetzung – Liudmyla Kotvytska, *13.11.2024*

виражальність. На етапі первинного сприйняття тексту, а відтак кодування його засобами мови перекладу перекладач відчуває, як працює прагматика без семантики, а отже, їх співзалежність. Позаяк психологізм, притаманний поезії Артура Павленка, виражальна сила художнього твору досягається автором гнучкістю й багатством конструктивної форми, що здатна викликати у реципієнта поліфонію змісту, розмаїття вражень і переживань. Перекладачеві потрібно вловити той момент духовного переплетення прагматики та семантики і зберегти його в мові перекладу. Декодуючи тришарову сферу тексту оригіналу (рис. 1): реальну його форму (описувані предмети, явища, процеси реальної дійсности), ідеальну (уявлення автора про описуване, емоції, стани) та знаково-мовну (форми тексту, обрані автором, виходячи із цього уявлення про семіотичну й естетичну їх значущість), він є послідовно інтерпретатором (декодує текст), транслятором (відтворює текст засобами іншої мови), компілятором (перетворює початковий текст на семантично еквівалентний іншою мовою) та, зрештою, конвертером (перетворює один код в інший), оскільки слово оригіналу як матеріал і як предметна форма образу, органічна частина самого образу, семантично початково закодоване.

При цьому зміни чи втрати інформації, які можуть виникнути під час перетворення тексту, слід розглядати як наслідок впливу суб'єктивних факторів, що вкотре підкреслює актуальність лінгвістичних досліджень стосовно співвідношення семантичних і прагматичних чинників для перекладознавства, причому останні, що впізнаються й переживаються адресатом комунікативного акту, актуалізують питання відтворення ідеальної сутности висловлювання засобами іншої мови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
2. Потебня О. О. Естетика і поетика : збірник. Київ : Мистецтво, 1985. 301 с.
3. Урись Т. Ю. Дискурс війни у сучасній українській поезії. *Вісник науки та освіти.* № 5 (11). 2023. С. 246–257.
4. Агєєва-Каркашадзе В. О. Поетичний переклад як форма інтерпретації тексту. *Нова філологія*, (82). 2021. С. 9–14 URL: https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-82-1 (дата звернення: 30.03.2025).
5. Гаврилюк Н. І. Поезія полеглих: Артур Павленко. Збруч, 2024. URL: https://zbruc.eu/node/118419 (дата звернення: 30.03.2025).
6. Hjelmslev L. Prolegomena zu einer Sprachtheorie. Übersetzt von Rudi Keller, Ursula Schärf, Georg Stötzel. München : Max Hueber, 1974. 125 s.
7. Михайлюк О. В. Знак – текст – інформація (відмінності, спорідненість, взаємообумовленість). *Філософія та політологія в контексті сучасної культури.* 2020. Т. 12. № 2. С. 53–60.
8. Erll A., Gymnich M. Interkulturelle Kompetenzen. Stuttgard : KlettVerlag, 2015. 268 с.
9. In principio erat Verbum. Україна: Поезія війни. Антологія українською та французькою мовами : антологія / за ред. В. Ю. Тимчука. Львів : Видавництво Астролябія, 2024. 400 с.

REFERENCES:

1. Selivanova, O.O. (2008). Suchasna linhvistyka: napriamzy ta problemy [Modern linguistics: perspectives and problems]: Pidruchnyk. Poltava: Dovkillia-K [in Ukrainian].
2. Potebnia, O.O. (1985). Estetyka i poetyka [Aesthetics and poetics]. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
3. Urys, T.Y. (2023). Dyskurs viiny u suchasnii ukrainskii poesii [The discourse of war in contemporary Ukrainian poetry]. *Visnyk nauky ta osvity*, 5 (11), 246–257 [in Ukrainian].
4. Ahieieva-Karkashadze, V.O. (2021). Poetychnyi pereklad iak forma interpretatsii tekstu [Translation of poetry as a form of text interpretation]. *Nova filolohiia*, (82), 9–14. https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-82-1 (30.03.2025) [in Ukrainian].
5. Havryliuk, N.I. (2024). Poesiia polehlykh: Artur Pavlenko. Zbruch [Poetry of the Fallen: Artur Pavlenko]. Retrieved from https://zbruc.eu/node/118419 (30.03.2025) [in Ukrainian].
6. Hjelmslev, L. (1974). Prolegomena zu einer Sprachtheorie. Übersetzt von Rudi Keller, Ursula Schärf, Georg Stötzel [Prolegomena to a theory of language]. München: Max Hueber [in German].

7. Mykhailiuk, O.V. (2020). Znak – tekst – informatsiia (vidminnosti, sporidnenist, vzaiemoobumovlenist) [Sign – text – information (differences, kinship, interdependence)]. *Filosofiia ta politilohiia v konteksti suchasnoi kultury [Philosophy and political science in the context of contemporary culture]*, 12 (2), 53–60 [in Ukrainian].

8. Erll, A., Gymnich, M. (2015). Interkulturelle Kompetenzen [Intercultural competences]. Stuttgard: KlettVerlag [in German].

9. In principio erat Verbum. Ukraina: Poesiia viiny (2024). Antolohiia ukrainskoiu ta frantsuzkoiu movamy [In principio erat Verbum.Ukraine: Poetry of War. Anthology]. Volodymyr Tymchuk (Ed.). Lviv: Vydavnytstvo Astroliabiia [in Ukrainian and French].

Стаття надійшла: 23.04.2025
Стаття прийнята: 14.06.2025
Опубліковано: 03.07.2025

УДК 81’255.4:821.111
DOI https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/5

Ірина ОДРЕХІВСЬКА
кандидат філологічних наук, доцент, лектор української та східноєвропейської культури Школи славістики та східноєвропейських студій, Лондонський університет, вул. Тавітон, 16, м. Лондон, Англія, WC1H 0BW; доцентка кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000
ORCID: *0000-0002-2568-8775*
iryna.odrekhivska@lnu.edu.ua
i.odrekhivska@ucl.ac.uk

Бібліографічний опис статті: Одрехівська, І. (2025). Редагування перекладу в контексті едитології: концептуальні засади та вектори розвитку. *Folia Philologica*, *9*, 34–40, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/5

РЕДАГУВАННЯ ПЕРЕКЛАДУ В КОНТЕКСТІ ЕДИТОЛОГІЇ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Метою цієї статті є системне окреслення концептуальних підходів до дослідження редагування перекладу та позиціонування аналізу редакторських практик у ширшому контексті едитології перекладу. Відповідно до поставленої мети здійснено історіографічний аналіз ключових теоретичних поглядів на редагування перекладу в українському науковому дискурсі, що дало змогу чітко виокремити головні метатенденції у розвитку цієї сфери. Доведено раціональність запровадження едитології перекладу для формування ширшого редакторського погляду на переклад. З едитологічної перспективи розроблено та запропоновано три взаємодоповнюючі методологічні рамки для комплексного вивчення перекладного видання: мережево-системну, концептуально-феноменологічну й ідеологічно-політичну. Мережево-системний ракурс аналізу розкриває інтерсуб’єктність та залучену агентність у складному перекладацькому процесі, підкреслюючи множинність учасників та їхню взаємодію. Концептуально-феноменологічна рамка актуалізує виміри темпоральності, інтенціональності та концептуальної інтеграції в роботі редактора-упорядника перекладного видання. В ідеологічно-політичному контексті аналізу редакторсько-упорядницької роботи можемо задіювати низку актуальних перспектив – стратегічного есенціалізму (Г. Ч. Співак), інтерналізації панівної ідеології (так звана хибна свідомість), субверсії, іншування (othering) і низку інших. Це дає змогу вийти за межі суто технічного та стилістичного розуміння редагування, виявляючи, як вибір редактора-упорядника активно формує смисли й відтворює або оскаржує існуючі соціальні та владні відносини в тексті. Запропоновані мережево-системна, концептуально-феноменологічна й ідеологічно-політична перспективи відкривають широкі можливості для подальших поглиблених досліджень конкретних редакторсько-упорядницьких практик, вивчаючи їхній багатовимірний вплив на перекладні видання.

Ключові слова: *переклад, перекладознавство, редактор, редагування перекладу, едитологія перекладу, книговидання.*

Iryna ODREKHIVSKA
PhD in Philology, Associate Professor, Lecturer in Ukrainian and East European Culture, School of Slavonic and East European Studies, University College London, Taviton str., 16, London, England, WC1H 0BW; Associate Professor at the Translation Studies and Contrastive Linguistics Department, Ivan Franko National University of Lviv, Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine, 79000
ORCID: *0000-0002-2568-8775*
iryna.odrekhivska@lnu.edu.ua
i.odrekhivska@ucl.ac.uk

© Одрехівська І., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

To cite this article: Odrekhivska, I. (2025). Redahuvannia perekladu v konteksti edytolohii: kontseptualni zasady ta vektory rozvytku [Translation editing in editorial studies: conceptual underpinnings and future directions]. Folia Philologica, *9*, 34–40, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/5

TRANSLATION EDITING IN EDITORIAL STUDIES: CONCEPTUAL UNDERPINNINGS AND FUTURE DIRECTIONS

The present article delineates conceptual approaches for studying translation editing and positions the analysis of these practices within the field of editorial studies of translation. To this end, a focused historiographical analysis of key theoretical perspectives on translation editing in Ukrainian and global scholarship is undertaken, identifying key meta-trends in the evolution of thought. The rationale for establishing editorial studies of translation as a distinct domain, capable of designing a more expansive editorial lens on translation, is argued. Drawing upon an editological framework, three complementary methodological lenses are developed and proposed for the comprehensive investigation of translated publications: the network-systemic, the conceptual-phenomenological, and the ideological-political. The network-systemic perspective focuses on the intersubjectivity and distributed agency inherent in the process of constructing translation edition, underscoring the multiplicity of stakeholders and their dynamic interplay. The conceptual-phenomenological framework foregrounds the dimensions of temporality, intentionality, and conceptual integration within the work on translated publications, demonstrating their influence on the final textual configuration and its subsequent reception. Within the ideological and political context of analyzing the work of an editor-compiler, we can draw upon a range of relevant perspectives, such as strategic essentialism (G.C. Spivak), the internalization of dominant ideology (the so-called "false consciousness"), subversion, and othering, as well as various others. This enables us to move beyond a purely technical and stylistic understanding of editing, revealing how the editor-compiler's choices actively shape meanings and either reproduce or challenge existing social and power relations within the text. The proposed network-systemic, conceptual-phenomenological, and ideological-political perspectives open up wide possibilities for further in-depth research into specific editorial practices, examining their multidimensional impact on translated editions.

Key words: *translation, translation studies, editor, translation revision, editorial studies of translation, book publishing.*

Актуальність досліджень. За останні два десятиліття міцно утвердився погляд на переклад як на суспільну подію, що відіграє ключову роль у формуванні громадської думки та створенні імаготипу іншої культури чи її літератури. Саме тому дослідження комплексного процесу перекладу, яке враховує не лише роль перекладача, а й редакторсько-видавничий вплив, є абсолютно необхідним. По суті, редактори визначають стратегії просування літератури на іншомовний ринок, нерідко диктують вибір текстів для перекладу та загалом курують перекладацьким процесом. Натомість в українському перекладознавчому дискурсі дослідження редагування перекладу здебільшого обмежувалися компаративними стилістичними студіями та не враховували ширший спектр редакторсько-видавничих практик. Тому запропонована стаття є продовженням серії розвідок авторки (Odrekhivska, 2017; Одрехівська, 2024) про едитологію перекладу як галузь перекладознавства, що дає змогу масштабніше та системніше досліджувати аспекти редагування перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначальну роль редагування перекладу засадничо обґрунтовано у фундаментальних працях з перекладознавства. Зокрема, К. Райс наголошувала на пріоритетності етапу Beurteilung einer Übersetzung, тобто так званого «оцінювального розгляду перекладу» (Reiss, 1989), а словацький теоретик А. Поповіч виокремлював «праксеологію перекладу» в дисциплінарному мапуванні перекладознавства, що інтегрувала елемент «редакторської практики перекладу» (Popovič, 1975). Сьогодні передусім варто виокремити фундаментальну статтю З. Партико «Норми редагування перекладу» (2013 р.) та посібник Б. Моссопа Revising and Editing for Translators (остання редакція – 2019 р.), які закладають категорійний та структурний підхід до вивчення редакторських практик. Також дедалі активніше в міждисциплінарному векторі розгортаються емпіричні дослідження і теоретико-методичні концепції, що пропонують багаторівневий аналіз редагування перекладу як складного процесу та комплексного явища (Н. Воєвутко, В. Губарець, М. Зарицький, О. Ребрій, М. Тимошик). У цій статті запропоновано огляд сучасних ключових праць з питань редагування перекладу, щоб окреслити основні траєкторії його аналізу, опрацювання та моделювання. Власне, ці праці підводять до такого висновку: едитологія як

прикладна суспільна галузь, що вже утвердилася в соціогуманітарних науках, охоплюючи видавничу діяльність і редагування як два важливі теоретичні аспекти (Партико, 2017), постає обґрунтованою основою для виокремлення *едитології перекладу* як міждисциплінарного напрямку перекладознавства (Одрехівська, 2024). Отже, **мета** цієї статті – системно окреслити концептуальні підходи до дослідження редагування перекладу та позиціонувати аналіз редакторських практик у ширшому контексті едитології перекладу.

Виклад основного матеріалу. Спочатку зосередимося на історіографічному аналізі ключових теоретичних поглядів на редагування перекладу в українському науковому дискурсі, чітко виокремлюючи головні метатенденції. Насамперед наголосимо на тенденційності роздільного вивчення феномену редагування перекладів представниками теорії перекладу та теорії редагування, яке цілком раціонально В. Пузанов трактує як негативне явище (Пузанов, 2013: 153). Для прикладу, науковець зазначає: «Нормативна концепція редагування перекладів З. Партика, суть якої полягає в дотриманні певних універсалій, має практичне значення й придатна до польового використання, але ефективна здебільшого для продуктивного вирішення простих проблем редагування перекладу (дрібних стилістичних помилок), гірше підходить для середніх за складністю (проблема дотримання авторської будови тексту) і майже не підходить для вирішення складних проблем (передачі мовних лакун). Разом із тим З. Партико не схильний до чіткого визначення перекладознавства «служницею» редагування в редагуванні перекладів» (ibid). Як бачимо, тут чітко артикулюється проблема недостатньої інтеграції та ефективної взаємодії теорії редагування перекладу, яку розробляють спеціалісти у видавничій справі, із загальним перекладознавчим дискурсом, де теж випрацьовуються методології редакторсько-видавничих практик. Загалом це призводить до зниження евристичної спроможності під час зіткнення зі складнішими проблемами перекладацького процесу. Отже, варто змістити акцент на перекладознавчу оптику в концептуалізації редагування перекладу, щоб згодом представити інтегроване бачення едитології перекладу.

Услід за основоположними працями В. Коптілова в українській перекладознавчій традиції Л. Коломієць виокремлює етап авторедагування (тобто саморедагування), коли перекладач виступає у ролі критика й дослідника власного перекладу. Авторедакція обумовлюється уявленнями перекладача про власний метод перекладу, про мовні, літературні й перекладацькі норми (Коломієць, 2011: 335). В. Губарець у посібнику «Редактор і переклад. Основи видавничої роботи з відтвореними текстами» теж акцентує, що процес редагування перекладів відбувається у двох етапах: авторське редагування, тобто вдосконалення текстового матеріалу самим перекладачем, і редакторська робота з текстом іншої людини (Губарець, 2012). Цікаво, що «структурована концепція повної достатності саморедагування» С. Кемпбела аргументує можливість цілком ефективного редагування перекладів самим перекладачем, розглядаючи цей процес у шести взаємопов'язаних вимірах: стратегії, мети, рівня, частотності, економності та ефективності (Campbell, 1998).

До проблеми вторинного редагування перекладу підходить Л. Коломієць суто у стилістичному ключі, акцентуючи увагу на типових редакторських техніках «пригладжування тексту» та нейтралізації, що можуть стати загрозою для талановитого перекладу в руках прагматично налаштованого редактора (Коломієць, 2011: 355). У джерелоцентричній перспективі працює О. Ребрій і розглядає редагування як процес, який складається з двох рівноправних процедур: аналізу (контролю) та виправлення (реконструкції) авторського оригіналу. Якщо аналіз (контроль) – це процедура пошуку, фіксації та локалізації помилок у повідомленні, то виправлення (реконструкція) – це видалення в повідомленні помилок, ідентифікованих у процесі контролю (Ребрій, 2010: 7–8). Однак, характеризуючи креативну специфіку перекладацького *modus operandi,* О. Ребрій моделює «перекладацькі евристики», які керуються нормами міжмовних, міжкультурних, міждискурсивних, міжсоціальних і міжлітературних відносин (Ребрій, 2012: 56), що в процесі редагування перекладу теж мають бути враховані як важливі чинники для забезпечення функціональності кінцевого тексту.

З погляду методології викладання та навчання перекладу Л. Черноватий розгля-

дає редагування як так званий коректувальний етап і розділяє його на два завдання: (1) правка й оформлення тексту перекладу; (2) здача тексту перекладу замовнику, що полягає у вмінні аргументувати вибрану стратегію перекладу та здатність доводити переваги певного варіанту в перекладному тексті (Черноватий, 2013: 214). Проте можемо стверднути, що робота редактора (чи редактора-упорядника) сьогодні значно виходить за межі простої технічної правки чи стилістичної коректури, адже це становить лише мікрорівень його діяльності – функціонально-структурний аналіз (лексики, семантики, стилістики, прагматики перекладного тексту), що виявляє, як текст опосередковується через конкретні зразки використання цільової мови і як віддзеркалює мовні тенденції (Одрехівська, 2024). Необхідність ширшого редакторського погляду на переклад, як-от через його концептуальне обрамлення через паратексти та дискурсивне позиціонування, підкреслює назрілу потребу в розвитку едитології перекладу як окремої міждисциплінарної та прикладної галузі перекладознавства. Отже, едитологія перекладу ретельно досліджує багатоаспектний процес підготовки перекладних текстів до публікації та їхню «архітектуру», висвітлюючи складну взаємодію між редакторами, перекладачами та іншими зацікавленими сторонами у створенні високоякісного кінцевого продукту, а також підкреслюючи важливість розуміння зв'язку між соціальними структурами та мовними, текстуальними й наративними конструктами перекладного видання (Одрехівська, 2024).

Для прикладу, в описаній едитологічній концепції перекладу Юрія Луцького, провідного літературознавця, перекладача та редактора-упорядника англомовних видань української літератури, визначено такі чотири магістральні елементи для врахування: (1) *історично-діалогічна перспектива* представлення творів (контекстуалізація, ширше тло і творення паралелей); (2) *тематична вибірковість* і формування специфіки подання саме обраних текстів; (3) *паратекстуальний супровід* та (4) якісний і *релевантний* для цільової читацької аудиторії *переклад*. Стрижневим у його концепції є подання перекладних текстів не лише як ізольованих артефактів, а як частини більшого світового наративу (культурного й історичного) (Одрехівська, 2024: 207).

З едитологічної перспективи розширюємо вивчення редагування перекладу та пропонуємо в цій статті поєднання трьох методологічних рамок, які можна застосувати для ширшого аналізу перекладного видання: мережево-системну, концептуально-феноменологічну й ідеологічно-політичну.

Мережево-системний ракурс аналізу дає змогу розкрити *інтерсуб'єктність* та залучену аґентність у перекладацькому процесі. Переконливо множинну суб'єктну задіяність продемонстровано в англомовному термінологічному апараті, де розрізняють: revision («редагування»), checking («перевірка»), re-reading («вичитка»), reviewing («перегляд» / «внутрішнє рецензування»), proofreading («коректура») та editing («внесення правок» / «видавниче (остаточне) редагування») (Мосоп, 2020: 179). Отже, ці дії послідовно реалізуються численними ланками перекладацько-видавничого процесу. Саме сукупність цих багаторівневих втручань формує остаточний вигляд перекладного тексту і видання загалом, визначає його рецепцію потенційною читацькою аудиторією і включення в літературний і ширший культурний простір. Таким чином, усвідомлення та дослідження цієї мережевості є важливим аспектом едитології перекладу, оскільки дає змогу глибше зрозуміти динаміку формування культурного значення перекладених текстів.

Концептуально-феноменологічна рамка актуалізує виміри *темпоральності*, *інтенціональності* та *концептуальної інтеграції* в роботі редактора-упорядника перекладного видання. Оскільки літературу можна розглядати як своєрідний, особливо чутливий «годинник свого часу», що водночас відображає (як форма рефлексії) та реагує (маючи активну природу каталізаторів змін) на складну історію спільного проживання часу, то редакторсько-упорядницька робота з перекладом виявляє його темпоральну вписуваність у подвійному сенсі: по-перше, демонструючи, як перекладне видання є продуктом певного історичного моменту свого створення; по-друге, показуючи, як процес редагування й упорядкування вписує переклад «між вагою історичного досвіду та відкритістю до майбутніх очікувань» (Elhariry, 2018: 256), активно формуючи його власну

«часову свідомість» (у термінах Е. Гуссерля). Розглядаючи інтенціональність як мотивоване конституювання предметності твору в художній свідомості (Маринчак, 2017) – процес, що охоплює широкий спектр реакцій (від сприйняття, судження й актуалізації пам'яті до інтерсуб'єктивного естетичного досвіду) і формує інтенціональний зміст твору (те, що Е. Гуссерль називав «матерією акту») (Internet Encyclopedia of Philosophy), варто також звернути увагу на інтенціональність, яка лежить в основі редакторсько-упорядницької праці, що зумовлює спосіб вписування перекладу в ширший естетичний досвід цільової соціокультурної системи. Сам Гуссерль аналізує інтенціональність крізь призму трьох центральних понять: *інтенціональний акт* (у нашому контексті – цілеспрямована діяльність редактора-упорядника, тобто вичитування, внесення правок, структурування, забезпечення паратекстів, прийняття видавничих рішень), *інтенціональний об'єкт* (перекладне видання) та *інтенціональний зміст* (логіка, послідовність та відповідність представлення перекладу цільовому наміру).

Теорія концептуальної інтеграції була розроблена Фоконьє та Тернером у 2002 році як модель конструювання й інтерпретації значення, яка базується на понятті ментального простору. Власне, у процесі перекладу відбувається не змішування, а поєднання ментальних просторів, що створює нову якість. Механізм концептуальної інтеграції заснований на трьох стадіях. Першою стадією є композиція. Композиція розуміється як процес побудови схеми механізму концептуальної інтеграції шляхом виявлення ментальних просторів. Другою стадією є розвиток, тобто ідентифікація концептуальних аспектів, які потребують обробки, а останнім етапом є завершення концептуальної інтеграції, інакше кажучи, породження нового значення в інтегрованому ментальному просторі. Концептуальна інтеграція (або, точніше, поєднання) – це модель, яка добре описує, як редактор-упорядник, оперуючи різними ментальними просторами (простором вихідного твору – його значення, стилістика, структура; простором перекладного тексту – тим, що створив перекладач; простором цільової мови та культури – норми, цінності й очікування читача; простором мети / призначення перекладу – який ефект має справити текст, хто його читатиме), виявляє проблемні аспекти перекладу і шляхом цілеспрямованих дій формує кінцеве значення в інтегрованому просторі фінального видання.

В ідеологічно-політичному контексті аналізу редакторсько-упорядницької роботи можемо задіювати низку актуальних перспектив – стратегічного есенціалізму (Г.Ч. Співак), інтерналізації панівної ідеології (так звана хибна свідомість), субверсії та іншування (othering), і низку інших. Це дає змогу вийти за межі суто технічного та стилістичного розуміння редагування, виявляючи, як вибір редактора-упорядника активно формує смисли й відтворює або оскаржує існуючі соціальні та владні відносини в тексті.

Стисло, для прикладу, наведемо редакторську діяльність Максима Тарнавського, професора славістики Торонтського університету. Він опрацював давніший англомовний переклад Франкового Boa Constrictor, що слугує цікавим зразком для аналізу вторинного редагування. Первинний текст перекладу було виконано Фаінною Соласко з російської мови (отже, це непрямий переклад з української через російську на англійську) для московського англомовного видання творів Івана Франка наприкінці 1950-х рр. (Franko, 1957), що одразу підкреслює ідеологічно-політичне заломлення й актуалізує інтерналізацію панівної радянської ідеології в тексті. Цей твір Франка показовий у зображенні міжетнічних відносин у Галичині й часто входить у навчальні програми з української літератури. Саме це стало інтенцією М. Тарнавського – включити текст до програми з українських студій, що потребувало доступності релевантного перекладу, тож професор вніс незначні, проте формотворчі правки у цей єдиний наявний англійський переклад Boa Constrictor, чітко про це вказавши: This text slightly edited by Maxim Tarnawsky (Electronic Library of Ukrainian Literature). Фактично робота М. Тарнавського полягала у «діалозі» з минулою темпоральністю перекладного тексту (який «застиг» у певному часовому зрізі) та в актуалізації його для сучасного англомовного читача, враховуючи зміни в геокультурному контексті й академічних вимогах сьогодення. Отже, правки М. Тарнавського реконструюють та інтегрують смисли твору Франка через при-

зму старої перекладацької версії для створення нового значення в просторі сучасного англомовного академічного дискурсу. Безумовно, ці редакторські зміни не можна розглядати суто як технічно-стилістичні нюанси оновлення тексту.

Висновки та перспективи досліджень. У статті системно окреслено концептуальні підходи до дослідження редагування перекладу, обґрунтовано введення едитології перекладу та запропоновано три нові методологічні рамки для комплексних досліджень. Запропоновані мережево-системна, концептуально-феноменологічна й ідеологічно-політична перспективи відкривають широкі можливості для подальших поглиблених досліджень конкретних редакторсько-упорядницьких практик, вивчаючи їхній багатовимірний вплив на фінальні перекладні видання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Губарець В. Редактор і переклад. Основи видавничої роботи з відтвореними текстами. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. 176 с.

2. Коломієць Л. Перекладознавчі семінари: методологічно-стильові орієнтири в українському поетичному перекладі від кінця XIX до початку XXI століття. Київ : Вид. «Київський університет», 2011. 495 с.

3. Маринчак В. Інтенціональність літературного твору: ціннісний синтез у катастрофічному контексті. *Слово і час.* 2017. № 11. С. 56–64.

4. Мосоп Б. Редагування. *Енциклопедія перекладознавства*. Т. 2: пер. з англ. / за ред. О. Кальниченка, Л. Черноватого. Вінниця : Нова книга, 2020. С. 179–184.

5. Одрехівська І. Від соціології до едитології перекладу: метатеоретичний вимір. *Південний архів (філологічні науки)*. 2024. № 97. С. 54–60.

6. Одрехівська І. Едитологічна концепція перекладу Юрія Луцького як пропозиція глобального розвитку українських студій. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. № 210. С. 202–208.

7. Одрехівська І. Едитологія перекладу як напрям перекладознавчих досліджень. *Studia Methodologica*. 2024. № 57. С. 165–173.

8. Партико З. Загальне редагування: нормативні основи. Львів : Афіша, 2017. 416 с.

9. Пузанов В. Виникнення й розвиток редагування перекладів (доба формування теорії). *Держава та регіони. Соціальні комунікації*. 2013. № 1. С. 150–154.

10. Ребрій О. Основи теорії редагування перекладів. Харків : Харківський національний університет імені В. Каразіна, 2010. 88 с.

11. Ребрій О. Сучасні концепції творчості у перекладі. Харків : Харківський національний університет імені В. Каразіна, 2012. 376 с.

12. Черноватий Л. Методика викладання перекладу як спеціальності. Вінниця : Нова книга, 2013. 376 с.

13. Campbell S. Translation into the second language. Harlow : Longman, 1998. 208 p.

14. Electronic Library of Ukrainian Literature: Ivan Franko "Boa Constrictor". URL: https://tarnawsky.artsci.utoronto.ca/elul/English/Franko/Franko-BoaConstrictor.pdf (дата звернення: 15.03.2025).

15. Elhariry, Y. Temporality. *New Literary History*. 2018. № 49 (2). P. 255–259.

16. Internet Encyclopedia of Philosophy. Edmund Husserl: Intentionality and Intentional Content. URL: https://iep.utm.edu/huss-int/ (дата звернення: 18.03.2025).

17. Franko I. Boa Constrictor and Other Stories. Moscow : Foreign languages Publ. House, Moscow, 1957.

18. Odrekhivska I. Translation Editology: Conceptualising the Unknown Known Interdisciplinary Area of Translation Studies. *Respectus Philologicus.* 2017. № 31 (36).

19. Popovič A. Teória umeleckého prekladu: Aspekty textu a literárnej metakomunikácie. Bratislava : Tatran, 1975. 293 p.

20. Reiss K. Übersetzungstheorie und Praxis der Übersetzungskritik. Übersetzungswissenschaft und Fremdsprachenunterricht. München : Goethe-Institut, 1989. Ref. 42. S. 71–93.

REFERENCES:

1. Hubarets, V. (2012). *Redaktor i pereklad. Osnovy vydavnychoi roboty z vidtvorenymy tekstamy*. [Editor and Translator. The Basics of Publishing Work in Text Reproduction]. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan [in Ukrainian].

2. Kolomiiets, L. (2011). *Perekladoznavchi seminary: metodolohichno-stylovi oriientyry v ukrainskomu poetychnomu perekladi vid kintsia XIX do pochatku XXI stolittia*. [Translation Studies Seminars: Methodological and Stylistic Guidelines in Ukrainian Poetic Translation from the Late 19th to the Early 21st Century]. Kyiv: Vyd. "Kyivskyi universytet" [in Ukrainian].

3. Marynchak, V. (2017). Intentsionalnist literaturnoho tvoru: tsinnisnyi syntez u katastrofichnomu konteksti. [Intentionality of a Literary Work: Value Synthesis in a Catastrophic Context]. *Slovo i chas – Word and Time*, 11, 56–64 [in Ukrainian].

4. Mosop, B. (2020). Redahuvannia. [Revision]. *Entsyklopediia perekladoznavstva – Handbook of Translation Studies*. Vol. 2 O. Kalnychenko, L. Chernovatyi (Eds). Vinnytsia: Nova knyha, 179–184 [in Ukrainian].

5. Odrekhivska, I. (2024). Vid sotsiolohii do edytolohii perekladu: metateoretychnyi vymir. [From Sociology to the Editorial Studies of Translation: The Metatheoretical Dimension]. *Pivdennyi arkhiv (filolohichni nauky) – Southern Archive (Philological Sciences)*, 97, 54–60 [in Ukrainian].

6. Odrekhivska, I. (2024). Edytolohichna kontseptsiia perekladu Yuriia Lutskoho yak propozytsiia hlobalnoho rozvytku ukrainskykh studii. [George Luckyj's Editorial Concept of Translation as a Proposal for Advancing Ukrainian Studies Globally]. *Naukovi zapysky. Seriia: Filolohichni nauky – Research Bulletin: Philological Sciences,* 210, 202–208 [in Ukrainian].

7. Odrekhivska, I. (2024). Edytolohiia perekladu yak napriam perekladoznavchykh doslidzhen. [Editorial Studies of Translation as an Area of Translation Research]. *Studia Methodologica*, 57, 165–173 [in Ukrainian].

8. Partyko, Z. (2017). *Zahalne redahuvannia: normatyvni osnovy*. [General Editing: Normative Aspects]. Lviv: Afisha [in Ukrainian].

9. Puzanov, V. (2013). Vynyknennia y rozvytok redahuvannia perekladiv (doba formuvannia teorii). [The Emergence and Development of Translation Editing (The Era of Theory Formation)]. *Derzhava ta rehiony. Sotsialni komunikatsii – State and regions. Social communications*, 1, 150–154 [in Ukrainian].

10. Rebrii, O. (2010). *Osnovy teorii redahuvannia perekladiv.* [Fundamentals of Translation Editing Theory]. Kharkiv: Kharkivskyi natsionalnyi universytet imeni V. Karazina [in Ukrainian].

11. Rebrii, O. (2012). *Suchasni kontseptsii tvorchosti u perekladi*. [Modern Concepts of Translation Creativity]. Kharkiv: Kharkivskyi natsionalnyi universytet imeni V. Karazina [in Ukrainian].

12. Chernovatyi, L. (2013). *Metodyka vykladannia perekladu yak spetsialnosti*. [Methodology of Teaching Translation as a Discipline]. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].

13. Campbell, S. (1998). *Translation into the second language*. Harlow: Longman.

14. *Electronic Library of Ukrainian Literature*: Ivan Franko "Boa Constrictor". Retrieved from: https://tarnawsky.artsci.utoronto.ca/elul/English/Franko/Franko-BoaConstrictor.pdf.

15. Elhariry, Y. (2018). Temporality. *New Literary History*, 49 (2), 255–259.

16. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Edmund Husserl: Intentionality and Intentional Content. Retrieved from: https://iep.utm.edu/huss-int/.

17. Franko, I. (1957). *Boa Constrictor and Other Stories*. Moscow: Foreign languages Publ. House, Moscow.

18. Odrekhivska, I. (2017). Translation Editology: Conceptualising the Unknown Known Interdisciplinary Area of Translation Studies. *Respectus Philologicus*, 31 (36).

19. Popovič, A. (1975). *Teória umeleckého prekladu: Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran.

20. Reiss, K. (1989). Übersetzungstheorie und Praxis der Übersetzungskritik. *Übersetzungswissenschaft und Fremdsprachenunterricht*. München: Goethe-Institut. Ref. 42, 71–93.

Стаття надійшла: 26.04.2025
Стаття прийнята: 09.06.2025
Опубліковано: 03.07.2025

УДК 070:327.88](470:477)"2014"
DOI https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/6

Леся ФЕДОРЕНКО
аспірантка, Національна академія Служби безпеки України, вул. М. Максимовича, 22, м. Київ, Україна, 03066
ORCID: *0009-0007-3082-3939*
lesyafedorenko@gmail.com

Бібліографічний опис статті: Федоренко, Л. (2025). Війна наративів: риторика агресора на початку російсько-української війни (на матеріалі російських інформагентств 2014 року). *Folia Philologica*, *9*, 41–52, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/6

ВІЙНА НАРАТИВІВ: РИТОРИКА АГРЕСОРА НА ПОЧАТКУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛІ РОСІЙСЬКИХ ІНФОРМАГЕНТСТВ 2014 РОКУ)

Дослідження присвячене використанню російськими медіа наративу як виду зброї в гібридній війні проти України. Мета статті – на матеріалі російських інформаційних агентств ТАСС і «РИА-Новости» проаналізувати лінгвостилістичні особливості риторики ворожих наративів, які супроводжували початок новітньої російсько-української війни у 2014 році. Такий лінгвістичний аналіз дає можливість зрозуміти, яким чином мовні засоби і стилістичні прийоми використовуються наратором для передачі певного ідеологічного повідомлення та формують у свідомості реципієнтів сприйняття й розуміння світу, систему цінностей, переконання. Досліджуючи медіадискурс у контексті початку новітньої російсько-української війни, ми використовували два основні підходи до наративного аналізу: парадигматичний (на основі ідей К. Леві-Стросса) і синтагматичний (за фольклористом В. Проппом). Звернення до робіт російського дослідника не є випадковим, оскільки аналізуючи пропагандистські наративи, які активно в російських медіа супроводжували події під час анексії Криму та захоплення частини Донецької і Луганської областей у 2014 році, простежуємо аналогії з «проппівською» побудовою оповіді. Доведено, що риторика війни наративів окресленого періоду враховує всі можливі лінгвостилістичні особливості для переконання та впливу на різні аудиторії. Здебільшого вона орієнтована на минуле, символізм, образи та міфи. Основними прийомами стали інтерпретація подій, фреймінг, міфологізація, спотворення історичного минулого, створення фейків та симулякрів, дегуманізація, «наліплювання ярликів», бінарний контраст «позитивне-негативне» («свій-чужий»), негативно-оцінна семантика та ціннісно-смислова оцінка. Аналіз усіх лінгвокогнітивних технологій, технік і прийомів, які в контексті сучасної російсько-української війни використовує РФ за допомогою підконтрольних медіа, допоможе не тільки протистояти агресії ворога, а й запобігти подальшій експансії Росії в інші країни європейського простору.

Ключові слова: *наратив, історичний наратив, наративний дискурс, війна наративів, концептуальна картина світу, пропагандистський дискурс, фреймінг, симулякр.*

Lesia FEDORENKO
PhD student, National Academy of the Security Service of Ukraine, M. Maksymovycha str., 22, Kyiv, Ukraine, 03066
ORCID: *0009-0007-3082-3939*
lesyafedorenko@gmail.com

To cite this article: Fedorenko, L. (2025). Viina naratyviv: rytoryka ahresora na pochatku rosiisko-ukrainskoi viiny (na materiali rosiiskykh informahentstv 2014 roku) [The War of Narratives: the Aggressor's Rhetoric at the Beginning of the Russian-Ukrainian War (based on the Russian News Agencies' materials in 2014). *Folia Philologica*, *9*, 41–52, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/6

© Федоренко Л., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

THE WAR OF THE NARRATIVES: THE AGRESSOR'S RHETORIC AT THE BEGINNING OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (BASED ON THE RUSSIAN NEWS AGENCIES' MATERIALS IN 2014)

This research is devoted to the Russian media use of the narrative as a type of weapon in their hybrid war against Ukraine. The article aims to analyze linguistic and stylistic rhetoric specifics of the enemy narratives that followed the beginning of modern Russian-Ukrainian war in 2014, based on the materials published by Russian news agencies TASS and RIA-News. Such linguistic analysis makes it possible to understand how language and stylistic means are used by the narrator in order to deliver a certain ideological message, and how they shape perception and understanding of the world, value system and beliefs in the minds of the recipients. While studying media discourse in the context of the beginning of modern Russian-Ukrainian war, we have been pursuing two main approaches to the narrative analysis: the paradigmatic approach (based on ideas of K. Levi-Strauss), and syntagmatic approach (based on Russian folklorist V. Propp). Revisiting the works of the Russian explorer is not accidental, whereas while analyzing propagandist narratives in Russian media that actively followed events during the annexation of Crimea and partial occupation of Donetsk and Luhansk regions in 2014, we can trace analogies with "Proppian" narrative structure. It has been proven that the rhetoric of the narratives' war during indicated period considered all possible linguistic and stylistic specifics in order to persuade and affect different audiences. It is mainly focused regarding the past, symbolism, images and myths. The interpretation of events, framing, mythologization, distortion of the historical past, creation of fakes and simulacrums, dehumanization, labeling, the binary contrast "positive-negative" ("friend-or-foe"), negative evaluative semantics and value-meaning assessment have become the main techniques. Analyzing all linguistic and cognitive technologies, techniques and methods that Russian Federation has been exploiting in the context of modern Russian-Ukrainian war via state controlled media not only will help to resist enemy's aggression, but it will also help to avert the further Russian expansion into other European countries.

Key words: *narrative, historical narrative, narrative discourse, the war of the narratives, conceptual world picture, propagandist discourse, framing, simulacrum.*

Актуальність проблеми. Для створення і нав'язування тій чи іншій аудиторії потрібної концептуальної картини світу пропаганда використовує відповідні наративи, які можуть конструювати бажану реальність. Наратив – це розповідь, здатна формувати сприйняття і ставлення до якоїсь події чи теми, тож пропагандисти часто використовують його для досягнення власних цілей, маніпулюючи суспільною думкою через спотворення фактів і впливаючи на емоції реципієнта. Це не просто історія, а її репрезентація, причому «предмет цієї репрезентації демонструє певний ряд властивостей, а саме – часові і причинні» (Папуша, 2013: 100). Таким чином, наратив є одним з інструментів інформаційних та психологічних операцій, або ж, інакше кажучи, видом зброї в гібридній війні. У контексті сучасної російсько-української війни уміти вчасно реагувати на такі виклики і протистояти їм – життєво важлива необхідність, оскільки йдеться про захист цінностей та ідентичності українського народу, а отже, його існування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наратив уже давно вийшов за межі літературознавчої і культурологічної науки. Він розглядається як категорія міждисциплінарна, і до її досліджень долучаються фахівці з лінгвістики, політології, філософії, соціології, антропології, психології тощо.

Американський соціолог Н. К. Дензін наративом називає історію, яка «пояснює дії суб'єкта для їх виправдовування перед певною аудиторією», а вітчизняний лінгвіст Г. Почепцов вважає, що наратив «несе в собі ідеологію, оскільки він є поглядом на світ з цілком конкретної позиції, звідки випливають поняття ворога / друга» (Почепцов, 2008).

Американська науковиця, авторка теорії міжнаративної ідентичности та дослідниця наративних стратегій А. Манн стверджує, що «наративи дають смисли тому, що до цього було набором подій, які іноді були пов'язані, а іноді ні. Вони зводять разом події належним чином і для певних цілей» (Maan, 2015).

Н. Кравченко дискурсивність наративу визначає його «світомоделюючою» функцією, коли наратор вибудовує власну модель подій, а також своєї ролі у їх розвитку. Причому ця модель завжди варіативна, оскільки вона орієнтується на різноманітного слухача і різний контекст (Кравченко, 2014: 138).

І. Папуша поняття наративу визначає як «певний вид дискурсу, в якому фіксують два види подій (референтну і комунікативну) і який представлено засобом певних медій» (Папуша, 2013: 15).

Деякі дослідники (Й. Брокмеєр, Р. Харре) окреслюють наративний дискурс як засіб «вер-

балізованого упорядкування знань, осмислення досвіду, рефлексивного усвідомлення себе самого, розуміння інших людей, речей, явищ» (Степанова, Янь, 2019: 112). Н. Римар вважає, що наративний дискурс будь-який факт наділяє подієвим статусом (Римар, 2016: 32).

Л. Компанцева пропонує лінгвістичне вивчення наративного дискурсу як простору інформаційного протистояння задля виявлення маркерів певних подій гібридної війни РФ проти України. Зокрема, контент-аналіз ворожих наративних дискурсів дає змогу «спрогнозувати події в реальному просторі (загострення воєнної ситуації, можливі обстріли, напрями й теми комунікації на міжнародному рівні тощо)», а отже, виробити алгоритми «позиціювання стратегічних наративів нашої Держави в глобальному інформаційному просторі» (Компанцева, 2024: 338).

М. Ожеван протиборство наративних дискурсів вважає «прикметою сучасних “культурних війн”… особливо у випадку, коли одна із культур претендує на винятковість, на владні позиції стосовно іншої, що буцімто є менш вартісною» (Ожеван, 2016).

Мета статті – на матеріалі російських інформаційних агентств ТАСС і «РИА-Новости» проаналізувати лінгвостилістичні особливості риторики та визначити лінгвістичні маркери сугестивного впливу наративів РФ, які супроводжували початок новітньої російсько-української війни у 2014 році.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність наративного дискурсу відображена в доктринальних документах НАТО з питань інформаційних та психологічних операцій. Там *битва наративів* розглядається як «повномасштабна битва в когнітивному вимірі інформаційного середовища» – рівнозначно, як це відбувається у вимірі фізичному традиційної війни. І вона полягає не просто в тому, щоб лише відтіснити, перемогти або отримати перевагу над наративом противника, а щоб повністю його витіснити з інформаційного простору, зробити неактуальним [85].

Якщо розглянути семантику слів *битва* і *війна* у військовому контексті, то, відповідно до Енциклопедії Сучасної України, під основним змістом терміна *війна* розуміємо «сукупність воєнних дій різного масштабу, які ведуться в різних фізичних середовищах (на землі, на воді, під водою, у повітрі, у космосі) для досягнення політичних і воєнно-стратегічних цілей… Поряд зі збройною боротьбою для досягнення поставлених політичних цілей у війні застосовуються також економічні, дипломатичні, ідеологічні, психологічні, інформаційні, екологічні та інші засоби й відповідні до них форми боротьби (Пилявець, 2005).

Що ж до поняття *битва*, то в Енциклопедії Сучасної України воно відсутнє, натомість там є *бій* (за тлумачним словником української мови слово «битва» – це «бій між ворожими арміями, військовими з’єднаннями») – основна форма воєнних дій тактичного рівня, складова частина операції оперативного об’єднання (Гончарук, 2003).

Отже, користуючись військовим поняттєвим апаратом, констатуємо, що наративне російсько-українське протистояння з 2014 року вже набрало ознак *війни наративів*: організованого конфлікту, що триває понад десятиліття й використовує когнітивну зброю – засоби впливу на когнітивні функції людини та суспільства, має політичні і стратегічні цілі. А окремі наративи чи групи наративів є складовими цієї війни на тактичному рівні, бойовими зіткненнями в інформаційному просторі, а отже, джерелом війни у вимірі фізичному.

А. Манн вперше ввела поняття *збройний наратив*, який «становить серйозну загрозу національній та міжнародній безпеці і співпраці – загрозу, з якою наші розвинені кінетичні можливості та можливості наших країн-партнерів не можуть впоратися самостійно. Коли наративи перетворюються на зброю, вони можуть підірвати безпеку країни, похитнувши віру громадян у демократичні інституції та верховенство права, що спричиняє громадянські заворушення… Ця форма війни повністю зосереджена на впливі. Але це не інформаційна війна; це війна за значення інформації. Інформація складається з фактів – сирих даних. Наративи не інформують про факти, а розповідають їх значення» (Maan, 2018).

Г. Почепцов відводить наративам особливо важливу роль у будь-якій війні, оскільки вони «задають причини військових дій, щоб виправдати їх в очах свого населення та всього світу. Наративна війна дозволяє зробити так, щоб за допомогою твого наративу супротивник дивився на світ» (Почепцов, 2022).

У сучасному світі постправди, коли «обставини, в яких звернення до емоцій і особистих переконань важливіші під час формування громадської думки, ніж об'єктивні факти» (Оксфордський, 2016), агресор намагається факти замінити на штучно сконструйовану реальність, і тоді «на перший план суспільного дискурсу виходять ірраціональність, емоційність, оцінність, експресивність та персуазивність. Внаслідок цього індивідуальна й суспільна свідомість хаотизується, а дискурсивний простір стає полем битви за правду та середовищем поширення брехні, фейків, а також симулякрів» (Снитко, Гречка, 2022: 90). Сучасний російський пропагандистський дискурс феномен постправди використовує як найбільш дієвий інструмент маніпулювання масовою свідомістю. Загальновизнаним фактом є те, що в РФ суто інформаційних незалежних новинних джерел не існує – усі медіа є пропагандистськими рупорами керівництва держави. І основну роль відіграють власне інформаційні агентства, на які ми опираємося в нашому дослідженні.

Г. Яворська зауважує, що проникнення певних ворожих російських наративів в український медіапростір і поширення їх у суспільстві «знижують загальний рівень когнітивної опірності держави та, відповідно, зменшують спроможність стримувати агресора» (Яворська, 2021: 26). З розвитком технологій вдосконалюється медійне середовище, зростає швидкість поширення інформації, удосконалюються і якісні показники, зокрема, за допомогою лексико-семантичних та прагматичних трансформацій. Разом із тим О. Снитко та С. Гречка констатують, що «усі типові наративи та їх варіанти утворюють єдину ідеологічну змістову матрицю, у якій усі складники поєднуються і здійснюють масований вплив на свідомість людей. Тенденції до спрощення та конкретизації, які притаманні масовій свідомості, спричиняють створення певних стереотипів сприйняття необхідної інформації» (Снитко, Гречка, 2022: 98).

Лінгвістичний аналіз наративу дає можливість зрозуміти, яким чином мовні засоби і стилістичні прийоми використовуються наратором для передачі певного ідеологічного повідомлення, а отже, формують у свідомості реципієнтів сприйняття та розуміння світу; як впливає той чи інший наратив на суспільство та його систему цінностей, на емоції та переконання людей; виявляє упередження та стереотипи; розкриває приховані значення, які не завжди очевидні на перший погляд. Для цього досліджується вибір слів, використання метафор, образів, риторичних фігур, побудова сюжету, послідовність подій, використання часових рамок, введення та розвиток персонажів, що використовує наратор у своїй наративній ідеологічній матриці, адже семантичний і стилістичний ресурс мови дає змогу викликати потрібні емоційно-оцінні реакції в реципієнта.

Виходячи з теорії наративу, дослідники медіадискурсу виділяють два основні підходи до наративного аналізу: парадигматичний і синтагматичний. Перший у своїй основі має ідеї К. Леві-Стросса і спрямований на «вибір стилістичних засобів, що оформляють наратив і прагматичні риси соціального й культурного контексту» (Зражевська, 2022: 56).

Другий підхід базується на роботах російського фольклориста В. Проппа. Вважаємо за доцільне розглянути його напрацювання, оскільки російські ворожі наративи побудовані за принципами, описаними у його праці «Морфологія казки». В. Пропп запропонував системний підхід до аналізу структури оповіді, виявивши, що будь-яка історія (казка) має певну послідовність розвитку сюжету зі своїми сталими і змінними частинами. Сталими є дії персонажів і їх роль: однакова кількість дійових осіб (серед яких обов'язково є герой, антагоніст, оманливий герой, помічник тощо). А їхні функції фактично є набором заборон та їх порушень (Пропп, 1928).

Якщо провести аналогії з пропагандистськими наративами, які активно в російських медіа супроводжували події під час анексії Криму та захоплення частини Донецької і Луганської областей у 2014 році, то можна простежити «проппівську» побудову оповіді: «герої» (*«ввічливі люди», «ополченці»*) спільно з «помічниками» (*«народ Криму», народ Донбасу»*) протистоять «антагоністам» (*«київська хунта», «нацисти»*), які їх переслідують. І після «перемоги» (*«референдум в Криму та «Л/ДНР»*) відбувається «повернення героя додому» (*«включення окремих регіонів України до складу РФ»*).

Тож основна функція наративу – структурування і вписування досвіду в уже існуючі,

знайомі та зрозумілі для реципієнта моделі оповіді, які пропонують готові зразки його мисленнєвої поведінки. Разом із тим важливо дослідити, які знаки та знакові системи використовуються для формування сенсів у розповідях, з яких елементів складається наратив і як вони між собою взаємодіють. За Ф. де Соссюром, знаки у лінгвістиці: «1) комбінуються чи упорядковуються у деяку множину, що має сенс (синтагматичні зв'язки); 2) є різними репрезентаціями однієї категорії, взаємовиключають один одного, упорядковуються, наприклад, як бінарна опозиція (парадигматичні зв'язки)» (Кондрико, 2014: 269).

Р. Савчук пропонує досліджувати наративи не лише з погляду сюжету, а й фокусуватися на тому, «яким чином автор конструює і семіотизує навколишній світ або власний досвід у категоріях… наративу» (Савчук, 2019: 126).

Мовна знакова система має велику різноманітність форм – фонеми, морфеми, лексеми, синтаксичні схеми. Усі вони одночасно виконують і кожна свою окрему функцію, і разом загальну комунікативну.

В умовах дискурсивного або наративного повороту «акцентування уваги зі слова й речення перемістилося на текст, дискурс і наратив. Мова як головний об'єкт аналізу поступився місцем риторики» (Шелковнікова, 2013: 197) – науці про «майстерність уживання мови для передачі інформації, для інтелектуального та емоційного переконання… впливу на аудиторію та реалізацію визначеної мети спілкування… про індивідуальне використання мовних традицій за різних обставин соціально-культурного життя» (Нікітіна, Барилова, Кравченко, 2021: 5).

Риторика війни наративів враховує всі можливі лінгвостилістичні особливості для переконання та впливу на різні аудиторії. У таких умовах наративи спрямовуються на виправдання війни, дискредитацію противника, мобілізацію підтримки, маніпулювання громадською думкою, руйнування (і побудову) ідентичності тощо. Здебільшого ця риторика орієнтована на минуле, символізм, образи та міфи.

Спродукованими військово-політичним керівництвом РФ і поширюваними російськими медіа базовими наративами, що стали як підґрунтям гібридної війни проти України, так і її виправданням, є *історичні наративи*, зокрема, про *«велику вітчизняну війну»*, з відповідною риторикою. К. Столлард, зауважує: «…історичні наративи тим і хороші, що вони довговічні, особливо під час економічних труднощів. Звинуватити зовнішніх ворогів, минулі перемоги (або поразки) у справжніх проблемах та поневіряннях – вкрай ефективний метод» (Скотт, 2022). Французький історик Е. Онобль, аналізуючи конфлікт наративів у контексті російсько-української війни, називає це явище «зіткненням пам'яті»: «…після розвалу Радянського Союзу Росія та Україна створили протилежні наративи історії. Неоімперіалістичні – в одному випадку, націоналістичні – в іншому: так виник конфлікт, який сьогодні використовує Москва для виправдання власної агресії» (Онобль). Г. Поцепцов акцентує, що російські медіа активно використовують терміни *«нацисти»* і подібні до них задля активації у масовій свідомості міфології Другої світової війни та навіть трактування тієї війни як «певного варіанту релігії для сучасної Росії» (Почепцов, 2022).

Загалом наратив РФ про «велику вітчизняну війну» розрахований на три цільові аудиторії: 1) внутрішню – для того, щоб уникнути спільної історичної відповідальности з Німеччиною за початок Другої світової війни і одночасно виправдати величезну кількість репресованих радянською владою власних громадян; 2) пострадянські аудиторії, які належали раніше до соцтабору – для підтримки наративу «російського світу» («русского мира») і важливості об'єднання – економічного, політичного та військового – з РФ; 3) «колективний Захід» (Європа та США) – щоб викликати почуття вини або боргу перед Радянським Союзом і його правонаступницею Росією за перемогу над фашизмом (Рентген, 2023).

У юридичній площині для підсилення впливу цього наративу, зокрема, на внутрішню аудиторію, разом із початком агресивних дій щодо анексії Криму й захоплення частини території Донецької та Луганської областей парламент РФ у 2014 році приймає закон, який передбачає кримінальну відповідальність за «навмисне поширення дезінформації про діяльність Радянського Союзу в роки Другої світової війни» (2014.04.28, 15:30, ТАСС), а перед повномасштабним вторгненням, у 2021 році, вносить зміни до Кодексу про адміністративні

правопорушення у статті «Зловживання свободою масової інформації», де посилює відповідальність за поширення в медіа інформації, що «заперечує факти, встановлені вироком Міжнародного трибуналу і покарання основних воєнних злочинців європейських країн, або схвалює злочини, встановлені вказаним вироком, виявляє нешанобливе ставлення до інформації про дні воїнської слави та пам'ятних дат» (2021.03.31, Совет Федерации).

У площині лінгвістичній для підсилення наративу про «велику вітчизняну війну» російські медіа використовують широкий інструментарій сугестивного впливу, за допомогою якого формується ментальна структура, особливий мовний код, який нав'язує реципієнту потрібне наратору усвідомлення реальності. Метафори роблять образи більш впізнаваними і зрозумілими для аудиторії, евфемізми дають змогу пом'якшити негативну оцінку власних дій, повтори створюють додатковий зміст мовних одиниць, а ще – конотації посилення, нагнітання, залякування, тощо. І таке маніпулювання вже виходить на інший рівень – ціннісний, одним із завдань якого є формування «образу ворога» з українців та України загалом.

Оскільки люди часто реагують не стільки на факти, які відбуваються, як на смисли, що надаються тій чи іншій події, то пропагандисти у своїх текстах часто застосовують *рефреймінг* – модель нейролінгвістичного програмування, що дає змогу інтерпретувати ситуацію, змінюючи її сенс на основі певного досвіду. Зокрема, вживаються особливі слова-стимули, які мають викликати асоціативну реакцію. Ці слова є базовими у формуванні поняття як мисленнєвого конструкту, що разом із контекстом за допомогою лексикосемантичних категорій формує риторику наративу. Здебільшого вони представлені бінарною опозицією «свій-чужий», коли українців називають *«нацистами»* і *«фашистами»*, а російських найманців та сепаратистів – *«ополченцями»* й *«добровольцями»*. Тобто лексичні одиниці характеризують нинішню ситуацію, а їх контекст звертається до інституційної пам'яті й активізує «код», який повинен власну агресію виправдати «благими» намірами – знищенням «фашистів». Такі лінгвістичні маніпуляції є намаганням вибудувати логічний ряд для успішного просування в середовище всіх трьох цільових аудиторій наративу про те, що «нинішня українська держава – штучна, керована нацистами», «української ідентичності не існує», «Україна повинна бути денацифікована і роззброєна, мова і культура – знищені», бо «Україна – частина слов'янського світу, а отже, частина Росії» (Fautré, 2022).

Наприклад, 18 березня 2014 року ТАСС цитує президента РФ Владимира Путіна, який, виправдовуючи анексію Криму, намагається нав'язати наратив про «захист прав і життів російськомовних жителів Криму й Севастополя» і при цьому використовує словосполучення *«каральні операції»*, широко відоме за різними публікаціями та художніми творами про Другу світову війну: *«…тим, хто* ***опирався путчу****, почали погрожувати* ***каральними операціями*** *і* ***репресіями****. І першим на черзі був, звичайно, Крим, російськомовний Крим. У зв'язку з цим жителі Криму й Севастополя звернулися до Росії з проханням* ***захистити*** *їхні права, життя, не допустити того, що відбувалося в Києві і зараз відбувається в Донецьку, Харкові. Ми не могли не* ***відгукнутися*** *на це прохання,* ***не*** *могли* ***залишити*** *жителів Криму в біді, інакше б це було* ***зрадою****»* (2014.03.18, 14:18, ТАСС). Слово «каральний» має відверто негативне забарвлення, оскільки асоціюється з покаранням, примусом, насильством, жорстким придушенням опору. Саме цей прикметник радянська пропаганда найчастіше поєднувала з діями німецьких військ під час Другої світової війни: *«каральні загони»*, *«каральні операції»*, *«каральні акції»* (зрештою, як і іменник *«карателі»* як синонім до слів *«нацисти»* й *«фашисти»*). Тож використання такого словосполучення стосовно української влади мало на меті не просто дискредитувати її, а й повністю дегуманізувати та демонізувати перед усіма цільовими аудиторіями. Крім того, вказане звернення Путін підсилює іншими лексемами, які мають негативний історичний контекст: *«репресії»*, *«путч»*. Натомість власні дії описує, використовуючи дієслова з позитивною конотацією – *«захистити»*, *«відгукнутися на прохання»*, *«не залишити в біді»*, *«не зрадити»*. В інших повідомленнях ТАСС називає *«головним карателем Донбасу»* новопризначеного міністра оборони України Степана Полторака (2014.10.16, 22:57, ТАСС), а військових, котрі стали депутатами Верховної Ради, – *«польо-*

вими командирами каральних батальйонів» (2014.10.30, 17:02, ТАСС), знецінюючи українські державні інституції та піддаючи сумніву їх легітимність. А щодо України загалом, то її намагаються, проводячи історичні паралелі, порівняти з фашистською Німеччиною, стверджуючи в публікаціях, що їй *«уготована роль дивізії СС «Мертва голова», тоді як створена* ***хунтою*** *Нацгвардія – аналог* ***галіційських зондеркоманд****, створених* ***для знищення*** *місцевого населення. Тож сьогодні* ***бандерівці*** *кричать «Героям слава!» так само, як нацисти Німеччини кричали «Хайль Гітлер!», а вчора в Конгресі США сенатори аплодували президенту України приблизно так само, як свого часу поплескуванням по плечу фашисти схвалювали каральні наміри Романа Шухевича»* (2014.09.19, 13:25, РИА-Новости).

Інформаційно супроводжуючи початок новітньої гібридної війни проти України і для цього використовуючи бінарний контраст «позитивне-негативне» («свій-чужий»), російські інформагентства, звертаючись до лексики дискурсу Другої світової війни, бойовиків незаконних збройних формувань та проксі-угруповань РФ іменують *«добровольцями»*, *«ополченцями»*, *«народним ополченням»* для створення іміджу, який мав викликати позитивні асоціації, вмонтовані в колективній історичній пам'яті: *«****ополченці*** *отримали підкріплення з міста Красний Лиман.* ***Добровольці*** *– навіть* ***беззбройні*** *– продовжують прибувати на стратегічний пункт»* (2014.04.24, 16:17, ТАСС).

І для закріплення наративу – впізнавані символи й образи, перенесені в нову реальність, що стали симулякрами: *«…проведення референдуму про статус Донбасу, яке заплановано на 11 травня, стане справжнім* ***подвигом народу****», «це* ***прапор над рейхстагом****, це своєрідний* ***символ перемоги****»* (2014.05.08, 21:55, РИА-Новости).

Ще одне поняття з різко негативною конотацією, яке перейшло у спадок від радянської пропаганди і з початку російсько-української війни активно використовують російські медіа, – іспанське слово *«хунта»*. У часи СРСР комуністичні ідеологи його трактували як військові угруповання в деяких капіталістичних державах, які встановили близький до фашистського режим військової диктатури. Тож паралельно з лексемами-вербалізаторами дискурсу Другої світової війни активно вживалися *«хунта»*, *«режим»*, часто з використанням відносного прикметника «київський» для утворення симулякрів *«київська хунта»* і *«київський режим»*. Ці слова є частиною ідеологічної матриці наративу про *«насильницьке захоплення влади в Україні»*. Їх особливо активно поширювало російське медіа «РИА-Новости». У публікаціях інформагентства для підсилення цього наративу застосовували прийом «наліплювання ярликів», що не тільки дає назву, а й передає додаткові негативні якості референта: учасників Революції гідності описували суто *«озброєними радикалами»*, які брали участь в сутичках з *«органами правопорядку»* (мається на увазі колишній розформований спецпідрозділ міліції в системі МВС України «Беркут». – *Авт.*), а також *«екстремістами»* та *«найманцями»*. А підрозділи Нацгвардії, котрі разом зі Збройними Силами України під час Антитерористичної операції визволяли українські території, називали *«воєнізованими угрупованнями»*, *«бойовиками»*. Для більшої ефективності у 2014 році під кожною публікацією інформагентства стосовно подій в Україні була прикріплена коротка фонова інформація (background) із підзаголовком ***«Як на Україні змінилася влада»***, що вміщувала згаданий лексичний набір сугестивного впливу.

Для знецінення українських державних інституцій в публікаціях «РИА-Новости» і «ТАСС» часто використовувався зворот *«так званий»*. Він переважно вживається для вказівки на те, що слово, вираз, термін тощо за своїм значенням не відповідає предмету чи явищу. Залежно від контексту може бути вираженням сумніву чи іронії, містити в собі семантику нелегітимності – ***«так звана влада*** *вперто продовжує війну з народом власної країни»*, *«бійці* ***так званої національної гвардії*** *вбили мирного жителя»*.

А от для нейтралізації негативного враження від злочинних дій контрольованих Кремлем проксі-угруповань російські медіа вживають евфемізми як «технологію пом'якшення негативного / травматичного смислу реальної події, за допомогою якого досягається фальсифікація істинного смислу цієї події. Відомо, що у всіх пропагандистських схемах евфемізм посідає одне з ключових місць» (Шевченко, 2014: 253). Таким чином бойовики і сепаратисти, які захопили Слов'янськ і вели бої з українськими

Силами оборони, в інтерпретації російських інформагентств були *«прихильниками федералізації, які **утримували** місто»*, а збройний контроль і нагляд за проведенням незаконного референдуму – всього лише *«**забезпеченням безпеки** силами народного ополчення»*, силове захоплення Донецької обласної державної адміністрації ці медіа називали *«**взяттям під контроль**»*.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У 2014 році російські інформагентства разом з іншими засобами масової комунікації сформували фрейм (смислову рамку) початку російсько-української війни, яку називали *«українською кризою», «геополітичною лінією Заходу», «злочинною операцією з силового примусу», «війною з народом власної країни», «геноцидом російського населення», «громадянською війною», «наступом на російську мову», «глибокою кризою національної ідентичности», «євразійським розколом»*. А для створення позитивного образу Росії як миротворця використовували міфи й симулякри *«Новоросія»* та *«російсько-українська цивілізація»,* що мало на меті закріпити у свідомості реципієнтів невідворотність повернення України під контроль Кремля, комунікативні стратегії якого «стали будуватися на навмисній маніпуляції суспільною свідомістю цільової аудиторії впливу шляхом емоційно-оцінної деформації дійсності та спотворення істини» (Образ, 2024: 167).

Інтерпретація подій, формування фреймів, міфологізація, спотворення історичного минулого, створення фейків та симулякрів, дегуманізація «наліплювання ярликів», негативно-оцінна семантика та ціннісно-смислова оцінка – ці прийоми стали впливовою зброєю, яку використовували ТАСС, «РИА-Новости» та інші інформагентства РФ, що стали інформаційним підрозділом агресора в гібридній російсько-українській війні. Роль цих медіа важко переоцінити, оскільки вони у 2013–2014 роках заклали інформаційне підґрунтя для повномасштабного збройного вторгнення РФ в Україну. Всебічний і детальний аналіз усіх лінгвокогнітивних технологій, технік та прийомів, які використовує Кремль за допомогою підконтрольних медіа, допоможе не тільки відбивати інформаційну та психологічну агресію ворога в умовах нинішньої війни проти нашої держави, а й запобігти подальшій експансії Росії в інші країни європейського простору. У цьому і вбачаємо перспективу подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аналітика наративного дискурсу : навчально-методичний посібник / упорядники Кеба О. В., Семелюк Р. М. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. 200 с.

2. Зражевська Н. Оповідні стратегії сучасного медіатексту. *Соціальні комунікації: теорія і практика – Social Communications: Theory and Practice.* 2022. № 14 (1). С. 53–70. https://doi.org/10.51423/2524-0471-2022-14-1-10 (дата звернення 05.03.2025).

3. Компанцева Л. Ф. «Битва наративів» як маркер гібридної війни (контент-аналіз інформаційного простору Харківщини). *Записки з українського мовознавства*. 2024. Вип. 31. С. 329–340.

4. Кондрико А. А. Наративна семіотика в системі методів дослідження медіатексту / дискурсу. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 54. С. 268–271.

5. Кравченко Н. К. Наратив як дискурс: категорії, функції, методи дослідження в ракурсі сучасного дискурс-аналізу. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. № 4. С. 134–139.

6. Нікітіна А. В., Барилова Г. К., Кравченко М. В. Риторика : навч. посіб. Старобільськ, 2021. 99 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/ritorika2021.pdf (дата звернення 02.03.2025).

7. «Образ ворога» у війнах та воєнно-політичних конфліктах (XX–XXI ст.) / Холох О. І., Топальський В. Л., Скрябін О. Л., Мараєв В. Р. та ін. ; за заг. ред. Мороза В. М. Київ : Центр учбової літератури, 2024. 257 с.

8. Ожеван М. А. Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*. 2016. № 4. С. 30–40.

9. Оксфордський словник назвав «постправду» словом року. *BBC*. 16.11.2016. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/11/161116_word_of_the_year_sm (дата звернення 03.03.2025).

10. Онобль Е. Зіткнення пам'яті і конфлікт наративів. *Контур.* URL: https://kontur.media/aunoble/ (дата звернення 05.03.2025).

11. Папуша І. Modus ponens. Нариси з наратології. Тернопіль : Крок, 2013. 259 с.

12. Почепцов Г. Наратив як інструментарій: від літературознавства до боротьби з тероризмом. *Політичний менеджмент*. 2008. № 4. С. 3–11.

13. Почепцов Г. Не читайте чужих наративів. *Детектор медіа*. 20.10.2022. URL: https://detector.media/infospace/article/203940/2022-10-20-ne-chytayte-chuzhykh-naratyviv/ (дата звернення 05.03.2025).

14. Рентген наративів: велика вітчизняна війна. *Propastop.* 21.08.2023. URL: https://www.propastop.org/ru/2023/08/21/%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B3%D0%B5%D0%BD-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B2-%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0-%BA%D0%B0%D1%8F-%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2/ (дата звернення 05.03.2025).

15. Римар Н. Ю. Наративні стратегії художньої прози Ніни Бічуї : дис. … канд. філол. наук. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2016. 230 с.

16. Савчук Р. І. Семіозис авторських наративних технік і тактик у французькому художньому текстотворенні XIX ст. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. № 38, Т. 2. С. 126–128.

17. Скотт Л. Як автократи маніпулюють історією, щоби втриматися у владі. *Coda.* 28.07.2022. URL: https://www.codastory.com/ru/autocrats-history-2/ (дата звернення 02.03.2025).

18. Снитко О., Гречка С. Битва наративів у сучасному медіапросторі України. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2022. № 44. С. 86–117. https://doi.org/10.17721/APULTP.2022.44.86-117.

19. Степанова Л., Янь Ю. Наративно-дискурсивний підхід в аспекті мистецької педагогіки. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Вип. 3 (128). Одеса, 2019. С. 110–116.

20. Шевченко О. Особливості пропагандистського дискурсу РФ в період переходу до неототалітарних політичних практик. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2014. № 6 (74). 302 с.

21. Шелковнікова З. Б. Наративний поворот в лінгвістиці. *Лінгвістика XXI століття*. 2013. С. 195–200.

22. Яворська Г. М. Динаміка наративів (до проблеми когнітивної опірності медійного простору). *Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця:* монографія. Київ : Національна академія СБ України, 2021. С. 26–37.

23. Fautré W. Conflicting values and conflicting narratives: the case of Russia's war on Ukraine. *Diplomat magazine.* 08.08.2022. URL: https://diplomatmagazine.eu/2022/08/08/conflicting-values-and-conflicting-narratives-the-case-of-russias-war-on-ukraine/ (дата звернення 02.03.2025).

24. Maan A. Narrative Approach to Interethnic Conflicts: Narrative Templates as Cultural Limiters to Narrative Transformations. *Conflict and Narrative: Explorations in Theory and Practice*, 2015. Vol. 2 (1), P. 78–89.

25. Maan A. Narrative warfare. *Real Clear Defence.* URL: https://www.realcleardefense.com/articles/2018/02/27/narrative_warfare_113118.html (дата звернення 04.03.2025).

ДЖЕРЕЛА:

1. Америка: агония и алгоритм конца. *РИА-Новости*, 19.09.2014. URL: https://ria.ru/20140919/1024757691.html (дата звернення 06.03.2025).

2. Бойцы народного ополчения Славянска передислоцировались в центр города. *ТАСС*. 24.04.2014. URL: https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1144961 (дата звернення 05.03.2025).

3. В ДНР назвали подписание закона об особом статусе Донбасса положительным шагом. *ТАСС*. 16.10.2014. URL: https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1513788 (дата звернення 04.03.2025).

4. Гончарук М. Г. Бій. Енциклопедія Сучасної України / редкол. Дзюба І. М., Жуковський А. І., Железняк М. Г. та ін. НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. URL: https://esu.com.ua/article-39889 (дата звернення 05.03.2025).

5. Закон об уголовной ответственности за реабилитацию нацизма. Досье. *ТАСС*. 28.04.2014. URL: https://tass.ru/info/1152908 (дата звернення 04.03.2025).

6. МИД: Россия призывает Киев отказаться от конфронтационной политики, раскалывающей общество. *ТАСС*. 16.10.2014. URL: https://tass.ru/politika/1543858 (дата звернення 04.03.2025).

7. Основные заявления Владимира Путина по обращению Крыма о вступлении в РФ. *ТАСС.* 18.03.2014. URL: https://tass.ru/politika/1055768 (дата звернення 06.03.2025).

8. Пилявець Р. І. Війна Енциклопедія Сучасної України / редкол. Дзюба І. М., Жуковський А. І., Железняк М. Г. та ін. НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: https://esu.com.ua/article-34448 (дата звернення 05.03.2025).

9. Пропп В. Морфология сказки. Ленинград : ACADEMIA, 1928. 152 с. URL: https://imwerden.de/pdf/propp_morfologiya_skazki_academia_1928_text.pdf (дата звернення 04.03.2025).

10. Референдум крайне важен для Донбасса, заявил донецкий активист. *РИА-Новости*, 08.05.2014. URL: https://ria.ru/20140508/1007050795.html (дата звернення 07.03.2025).

11. Устанавливается административная ответственность за публичное распространение заведомо ложных сведений о деятельности СССР в годы Второй мировой войны. *Совет Федерации.* 31.03.2021. URL: http://council.gov.ru/events/news/125381/ (дата звернення 05.03.2025).

12. Commander's Handbook for Strategic Communication and Communication Strategy. Ver. 3.0. US Joint Forces Command Joint Warfighting Center, 2010. URL: https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA525371.pdf (дата звернення 04.03.2025).

REFERENCES:

1. Keba, O., & Semeliuk, R. (2018). Analityka naratyvnoho dyskursu [Narrative discourse analytics]. Kamianets-Podilskyi: Aksioma [in Ukrainian].

2. Zrazhevska, N. (2022). Opovidni stratehii suchasnoho mediatekstu [Narrative strategies of modern media text]. *Sotsialni komunikatsii: teoriia i praktyka / Social Communications: Theory and Practice*, 14 (1), 53–70. Retrieved from: https://doi.org/10.51423/2524-0471-2022-14-1-10 [in Ukrainian].

3. Kompantseva, L.F. (2024). "Bytva naratyviv" yak marker hibrydnoi viiny (kontent-analiz informatsiinoho prostoru Kharkivshchyny) ["Battle of narratives" as a marker of hybrid war (content analysis of the information space of the Kharkiv region)]. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva – Notes on Ukrainian Linguistics*, 31, 329–340 [in Ukrainian].

4. Kondryko, A. (2014). Naratyvna semiotyka v systemi metodiv doslidzhennia mediatekstu/dyskursu [Narrative semiotics in the system of methods for researching media text/discourse]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky – Scientific notes of the Institute of Journalism*, 54, 268–271 [in Ukrainian].

5. Kravchenko, N. (2014). Naratyv yak dyskurs: katehorii, funktsii, metody doslidzhennia v rakursi suchasnoho dyskurs-analizu [Narrative as discourse: categories, functions, research methods from the perspective of modern discourse analysis]. *Odeskyi linhvistychnyi visnyk – Odessa Linguistic Bulletin*, 4, 134–139 [in Ukrainian].

6. Nikitina, A., Barylova, H., Kravchenko, M. (2021). Rytoryka [Rhetoric]. Starobilsk [in Ukrainian].

7. Kholokh, O., Topalskyi ,V., Skriabin, O., Maraiev, V. (2024). "Obraz voroha" u viinakh ta voienno-politychnykh konfliktakh (XX–XXI st.) ["Image of the enemy" in wars and military-political conflicts (XX–XXI centuries)]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

8. Ozhevan, M. (2016). Hlobalna viina stratehichnykh naratyviv: vyklyky ta ryzyky dlia Ukrainy [The Global War of Strategic Narratives: Challenges and Risks for Ukraine]. *Stratehichni priorytety. Seriia: Polityka – Strategic Priorities. Series: Politics*, 4, 30–40 [in Ukrainian].

9. Oksfordskyi slovnyk nazvav "postpravdu" slovom roku [Oxford Dictionary names 'post-truth' word of the year] (2016). *BBC.* Retrieved from: https://www.bbc.com/ukrainian/society/2016/11/161116_word_of_the_year_sm [in Ukrainian].

10. Onobl, E. Zitknennia pamiati i konflikt naratyviv [The clash of memory and the conflict of narratives]. *Kontur.* Retrieved from: https://kontur.media/aunoble/ [in Ukrainian].

11. Papusha, I. (2013). Modus ponens. Narysy z naratolohii [Modus ponens. Essays on narratology]. Ternopil: Krok [in Ukrainian].

12. Pocheptsov, H. (2008). Naratyv yak instrumentarii: vid literaturoznavstva do borotby z teroryzmom [Narrative as a toolkit: from literary studies to the fight against terrorism]. *Politychnyi menedzhment – Political management*, 4, 3–11 [in Ukrainian].

13. Pocheptsov, H. (2022). Ne chytaite chuzhykh naratyviv [Don't read other people's narratives]. *Detektor media.* Retrieved from: https://detector.media/infospace/article/203940/2022-10-20-ne-chytayte-chuzhykh-naratyviv/ [in Ukrainian].

14. Renthen naratyviv: velyka vitchyzniana viina [X-ray of narratives: the Great Patriotic War] (2023). *Propastop.* Retrieved from: https://www.propastop.org/ru/2023/08/21/%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B3%D0%B5%D0%BD-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B2-%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%8F-%D0%BE%D1%82%D0%B5%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2/ [in Russian].

15. Rymar, N. (2016). Naratyvni stratehii khudozhnoi prozy Niny Bichui [Narrative strategies of Nina Bichua's fiction]. Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody – Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda [in Ukrainian].

16. Savchuk, R. (2019). Semiozys avtorskykh naratyvnykh tekhnik i taktyk u frantsuzkomu khudozhnomu tekstotvorenni XIX st. [Semiosis of authorial narrative techniques and tactics in French literary texts of the 19th century.]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology*, 38 (2), 126–128 [in Ukrainian].

17. Skott, L. (2022). Yak avtokraty manipuliuiut istoriieiu, shchoby vtrymatysia u vladi [How autocrats manipulate history to stay in power]. *Coda.* Retrieved from: https://www.codastory.com/ru/autocrats-history-2/ [in Russian].

18. Snytko, O., Hrechka, S. (2022). Bytva naratyviv u suchasnomu mediaprostori Ukrainy [The battle of narratives in the modern media space of Ukraine]. *Aktualni problemy ukrainskoi linhvistyky: teoriia i praktyka – Current problems of Ukrainian linguistics: theory and practice*, 44, 86–117. Retrieved from: https://doi.org/10.17721/APULTP.2022.44.86-117 [in Ukrainian].

19. Stepanova, L., Yan, Yu. (2019). Naratyvno-dyskursyvnyi pidkhid v aspekti mystetskoi pedahohiky [Narrative-discursive approach in the aspect of artistic pedagogy]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K.D. Ushynskoho – Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky*, 3 (128), 110–116 [in Ukrainian].

20. Shevchenko, O. (2014). Osoblyvosti propahandystskoho dyskursu RF v period perekhodu do neototalitarnykh politychnykh praktyk [Peculiarities of the Russian Federation's propaganda discourse during the transition to neo-totalitarian political practices]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy – Scientific notes of the I.F. Kuras Institute of Political and Ethno-National Studies of the NAS of Ukraine*, 6 (74) [in Ukrainian].

21. Shelkovnikova, Z. (2013). Naratyvnyi povorot v linhvistytsi [The narrative turn in linguistics]. *Linhvistyka XXI stolittia – Linguistics of the 21st century*. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/linds_2013_2013_24 [in Ukrainian].

22. Yavorska, H. (2021). Dynamika naratyviv (do problemy kohnityvnoi opirnosti mediinoho prostoru) [Dynamics of narratives (to the problem of cognitive resistance of media space)]. *Stratehichni komunikatsii v umovakh hibrydnoi viiny: pohliad vid volontera do naukovtsia –Strategic Communications in Hybrid Warfare: A View from a Volunteer to a Scientist* (pp. 26–37). Kyiv: Natsionalna akademiia SB Ukrainy [in Ukrainian].

23. Fautré, W. (2022). Conflicting values and conflicting narratives: the case of Russia's war on Ukraine. *Diplomat magazine.* Retrieved from: https://diplomatmagazine.eu/2022/08/08/conflicting-values-and-conflicting-narratives-the-case-of-russias-war-on-ukraine/ [in English].

24. Maan, A. (2015). Narrative Approach to Interethnic Conflicts: Narrative Templates as Cultural Limiters to Narrative Transformations. *Conflict and Narrative: Explorations in Theory and Practice*. Retrieved from: https://www.ajitkaurmaan.com/uploads/2/6/7/9/26794704/calls_to_terrorism_and_other_weak_narratives.pdf [in English].

25. Maan, A. Narrative warfare. *Real Clear Defence.* Retrieved from: https://www.realcleardefense.com/articles/2018/02/27/narrative_warfare_113118.html [in English].

SOURCES:

1. Amerika: agoniya i algoritm kontsa [America: Agony and the Algorithm of the End] (2014). *RIA-Novosti*. Retrieved from: https://ria.ru/20140919/1024757691.html [in Russian].

2. Boitsi narodnogo opolcheniya Slavyanska peredislotsirovalis v tsentr goroda [Slavyansk People's Militia Fighters Relocated to the City Center] (2014). *TASS.* Retrieved from: https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1144961 [in Russian].

3. V DNR nazvali podpisanie zakona ob osobom statuse Donbassa polozhitelnim shagom [The DPR called the signing of the law on the special status of Donbass a positive step] (2014). *TASS.* Retrieved from: https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1513788 [in Russian].

4. Honcharuk, M. (2003). Bii [Fight]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy – Encyclopedia of Modern Ukraine*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from: https://esu.com.ua/article-39889 [in Ukrainian].

5. Zakon ob ugolovnoi otvetstvennosti za reabilitatsiyu natsizma. Dosie [Law on criminal liability for the rehabilitation of Nazism. Dossier] (2014). *TASS.* Retrieved from: https://tass.ru/info/1152908 [in Russian].

6. MID: Rossiya prizivaet Kiev otkazatsya ot konfrontatsionnoi politiki, raskalivayushchei obshchestvo [MFA: Russia calls on Kyiv to abandon confrontational policies that divide society] (2014). *TASS.* Retrieved from: https://tass.ru/politika/1543858 [in Russian].

7. Osnovnie zayavleniya Vladimira Putina po obrashcheniyu Krima o vstuplenii v RF [Vladimir Putin's main statements on Crimea's request to join the Russian Federation].

(2014). *TASS*. Retrieved from: https://tass.ru/politika/1055768 [in Russian].

8. Pyliavets, R. (2005). Viina [War]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy – Encyclopedia of Modern Ukraine*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from: https://esu.com.ua/article-34448 [in Ukrainian].

9. Propp, V. (1928). Morfologiya skazki [Morphology of the fairy tale]. Leningrad: ACADEMIA. Retrieved from: https://imwerden.de/pdf/propp_morfologiya_skazki_academia_1928_text.pdf [in Russian].

10. Referendum kraine vazhen dlya Donbassa, zayavil donetskii aktivist [Referendum is extremely important for Donbass, says Donetsk activist] (2014). *RIA-Novosti.* Retrieved from: https://ria.ru/20140508/1007050795.html [in Russian].

11. Ustanavlivaetsya administrativnaya otvetstvennos za publichnoe rasprostranenie zavedomo lozhnikh svedenii o deyatelnosti SSSR v god Vtoroi mirovoi voini [Administrative liability is established for the public dissemination of knowingly false information about the activities of the USSR during the Second World War] (2021). Sovet Federatsii. Retrieved from: http://council.gov.ru/events/news/125381/ [in Russian].

12. Commander's Handbook for Strategic Communication and Communication Strategy. (2010). *US Joint Forces Command, Joint Warfighting Center*. Retrieved from: https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA525371.pdf [in English].

Стаття надійшла: 12.04.2025
Стаття прийнята: 29.05.2025
Опубліковано: 03.07.2025

UDC 81’276.6:81’373
DOI https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/7

Ludmila SHAPA
PhD in Philology, Associated Professor at the Foreign Languages Department, National University “Odesa Polytechnic”, Shevchenko ave., 1, Odesa, Ukraine, 65044
***ORCID:** 0000-0002-3502-4577*
shapa.od@gmail.com

Olena PETROVA
Senior Lecturer at the Foreign Languages Department, National University “Odesa Polytechnic”, Shevchenko ave., 1, Odesa, Ukraine, 65044
***ORCID:** 0000-0003-0637-0806*
olpet132@gmail.com

Yuliana DOBROVOLSKA
Senior Lecturer at the Foreign Languages Department, National University “Odesa Polytechnic”, Shevchenko ave., 1, Odesa, Ukraine, 65044
***ORCID:** 0009-0009-7414-537X*
dojulia7@gmail.com

To cite this article: Shapa, L., Petrova, O., Dobrovolska, Yu. (2025). Vzaiemodiia statystychnykh ta leksyko-semantychnykh kharakterystyk prykmetnykiv u riznykh syntaksychnykh funktsiiakh v anhliiskykh tekstakh z elektrotekhniky [Interaction of statistical and lexical-semantic characteristics of adjectives in different syntactic functions in the English Electrical Engineering texts)]. *Folia Philologica*, *9*, 53–61, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/7

INTERACTION OF STATISTICAL AND LEXICAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ADJECTIVES IN DIFFERENT SYNTACTIC FUNCTIONS IN THE ENGLISH ELECTRICAL ENGINEERING TEXTS

The aim of the proposed article is to describe the results of the study concerning the interaction of statistical and lexical-semantic characteristics of adjectives in the attributive and predicative functions, which are found in the English texts referred to scientific and technical discourse. The research was based on the text corpus of the spetialty “Electrical Engineering”. The sources of the text corpus were scientific articles published in the relevant scientific journals of UK and the USA: IEEE Transactions on Power Apparatus and Systems, Proceedings of the Institution of Electrical Engineers. The total volume of the corpus is 200 thousand tokens. The analysis included three stages. The main methods used in the study were the following: literature review, contextual analysis, expert assessment method, i.e. survey of electrical specialists, statistical methods of calculation and others. The first stage involved the creation of a text corpus, compilation of a frequency dictionary of word forms (probabilistic-statistical model), selection of a list of adjectives and determination of their statistical characteristics, as well as their distribution regarding syntactic functions. A significant predominance of attributive adjectives over predicative ones was discovered. The second stage was devoted to stratification of the list of adjectives into three lexical layers, calculation of quantitative indicators of units of each lexical layer. Calculations showed that the most numerous is the commonly used layer, in second place is the general scientific layer, and the terminological layer turned out to be the most insignificant in terms of the number of lexemes. At the third stage, the interaction of statistical, lexical-semantic and grammatical characteristics of adjectives was considered. As a result, significant coincidences were found (with a small degree of exceptions), which could be caused by the undoubted dependence of the three analyzed characteristics on each other during their interaction in texts.

***Key words:** statistical data, lexical layers, lexemes, attributive, predicative.*

© Shapa L., Petrova O., Dobrovolska Yu., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Людмила ШАПА
доктор філософії (філологія), доцент кафедри іноземних мов, Національний університет «Одеська Політехніка», просп. Шевченка, 1, м. Одеса, Україна, 65044
***ORCID:** 0000-0002-3502-4577*
shapa.od@gmail.com

Олена ПЕТРОВА
старший викладач кафедри іноземних мов, Національний університет «Одеська політехніка», просп. Шевченка, 1, м. Одеса, Україна, 65044
***ORCID:** 0000-0003-0637-0806*
olpet132@gmail.com

Юліана ДОБРОВОЛЬСЬКА
старший викладачкафедри іноземних мов, Національний університет «Одеська політехніка», просп. Шевченка, 1, м. Одеса, Україна, 65044
***ORCID:** 0009-0009-7414-537X*
dojulia7@gmail.com

Бібліографічний опис статті: Шапа, Л., Петрова, О., Добровольська, Ю. (2025). Взаємодія статистичних та лексико-семантичних характеристик прикметників у різних синтаксичних функціях в англійських текстах з електротехніки. *Folia Philologica*, *9*, 53–61, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/7

ВЗАЄМОДІЯ СТАТИСТИЧНИХ ТА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПРИКМЕТНИКІВ У РІЗНИХ СИНТАКСИЧНИХ ФУНКЦІЯХ В АНГЛІЙСЬКИХ ТЕКСТАХ З ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ

Метою запропонованої статті є опис результатів дослідження взаємодії статистичних та лексико-семантичних характеристик прикметників в атрибутивній та предикативній функціях, які зустрічаються в англомовних текстах, що належать до науково-технічного дискурсу. Дослідження базувалося на текстовому корпусі спеціальності «Електротехніка». Джерелами текстового корпусу були наукові статті, опубліковані у відповідних наукових журналах Великої Британії та США: IEEE Transactions on Power Apparatus and Systems, Proceedings of the Institution of Electrical Engineers. Загальний обсяг корпусу становить 200 тисяч токенів. Аналіз складався з трьох етапів. Основними методами, що використовувалися в дослідженні, були такі: огляд літератури, контекстуальний аналіз, метод експертної оцінки, тобто опитування фахівців-електриків, статистичні методи розрахунку й інші. Перший етап передбачав створення текстового корпусу, складання частотного словника словоформ (імовірнісно-статистична модель), вибір із нього списку прикметників та визначення їх статистичних характеристик, а також їх розподілу за синтаксичними функціями. Виявлено значну перевагу атрибутивних прикметників над предикативними. Другий етап був присвячений стратифікації списку прикметників на три лексичні шари, розрахунку кількісних показників одиниць кожного лексичного шару. Розрахунки показали, що найчисленнішим є загальновживаний шар (172 слова, що становить 7149 слововжавань), на другому місці – загальнонауковий шар (162 слова і 4953 слововживання), а термінологічний шар виявився найменш значним за кількістю лексем (47 слів, які становлять 2284 слововживання). На третьому етапі розглядалася взаємодія статистичних, лексико-семантичних та граматичних характеристик прикметників. За результатами дослідження було виявлено суттєві збіги (з невеликим ступенем виняткiв), які могли бути зумовлені безсумнівною залежністю трьох аналізованих характеристик одна від одної під час їхньої взаємодії в текстах спецільності «Електротехніка».

***Ключові слова:** статистичні дані, лексичний шар, лексеми, атрибутивна функція, предикатив.*

Adjectives are considered to be already described quite fully by linguists, whom we usually call classics (Curm, 1958; Nesfield, 1910; Quirk, 1972). However, at present, in the era of corpus (Arianto, Haq, & Jufrizal, 2023; Biber, Gray, Staples, & Egbert, 2022; Parviz, 2023), cognitive, psycholinguistics (Hwang J.-W., 2025) neurolinguistics, etc., the linguistic objects that have long been considered known and understandable are acquiring completely different, unexpected qualities. And adjectives can be attributed precisely to such objects.

Credit should be given to the generation of linguists who paved the way for the emergence of corpus linguistics and who themselves became its main promoters (Перебийніс, 2002; Teyssier, 1968).

Thanks to their work, young linguists are beginning to realize that adjectives can be approached from completely different perspectives. For example, from the perspectives of corpus linguistics, when the emphasis is placed on the adjective not as an element of the language system, but as a unit of speech (Неврева, 2014; Tsinova, 2014; Parviz & Lan, 2023). With such an analysis, it is possible to discover characteristics that could not be described previously, but only in the case for using a text corpus as a basis. We are talking about the stratification of parts of speech (including adjectives) into lexical layers and their constituents (Шепітько, 2004; Сліпецька, 2023), the description of cognitive and psychological processes based on text corpora (Wulff, 2003; Breban, 2010). However, support for the principles of corpus linguistics does not mean that researchers have stopped analyzing language system units and comparing them (Cinque, 2009), and this indicates the possibility of implementing the interaction of objects of the "language – speech" dichotomy.

Corpus linguistics also makes it possible to study some problems that concern the interaction (mutual influence) of various parameters of linguistic objects. However, unfortunately, the results of such studies were not found in the available literature. Therefore, such an analysis could be considered quite timely and relevant, making some contribution to the developments of this problem.

Thus, the purpose of the proposed article is to describe the results of the study concerning the interaction of statistical and lexical-semantic characteristics of adjectives in the functions of attributive and predicative, which can be found in English texts related to scientific and technical discourse. In our case, these are texts on the specialty "Electrical Engineering".

The first stage of the study is devoted to solving the following problems: 1) determining the source on the basis of which the text corpus of the specialty "Electrical Engineering" was created; 2) compiling a frequency list (dictionary) reflecting all word forms recorded in the text corpus; 3) selecting all word forms of adjectives from the frequency dictionary and compiling a list of words; 4) considering the statistical characteristics of adjectives, their number and the share they occupy in the text corpus; 5) determining the statistical quantities of adjectives in different functions. The methods used at this stage were the following: semantic space formation for creating a text corpus, review of scientific and technical literature, expert assessment method, i.e. a survey of electrical specialists to determine whether texts belong to the specialty "Electrical Engineering".

First of all, a text corpus was created, on the basis of which a probabilistic-statistical model of the specialty "Electrical Engineering" was subsequently created. For this purpose, scientific articles from UK and US journals were selected as a text resource, which in their content corresponded to technical problems developed in electrical engineering and reflected the results of modern research carried out in this field of technology. Preference was given to such publications as IEEE Transactions on Power Apparatus and Systems, Proceedings of the Institution of Electrical Engineers. The total volume of the text corpus was 200 thousand tokens. Then, on the basis of the corpus, a frequency dictionary (or probabilistic-statistical model) was formed, in which the units were arranged in descending order of frequencies.

Next, adjectives were extracted from the created frequency dictionary (list). The main characteristics that were of interest to the authors and were necessary for the future research are quantitative and qualitative features of adjectives. That is, statistical parameters and lexical-semantic features.

Regarding the use of adjectives in postposition to a noun in technical texts, there are several aspects worthy of note. Firstly, according to many theoretical linguists, adjectives in postposition are quite outdated and function extremely rarely; secondly, when examining the text corpus of the specialty "Electrical Engineering", it was found that postposition in adjectives constitutes few cases, which confirms the point of view of the abovementioned scientists. Thus, the statistics of such a phenomenon demonstrate that these data can be neglected (Teyssier, 1968).

The statistical (quantitative) characteristics were considered first. It was determined that the entire list of adjectives includes 381 units, which were recorded in 14,386 tokens. Consequently, the share of adjectives in the total volume of the text corpus is 7.2%. It should be noted that among all

parts of speech presented in the list, adjectives are in the third place in terms of frequency of use.

The following statistical studies concerned the numerical values in the distribution of adjectives regarding their functions: attributive and predicative. Moreover, the same adjective could be found in both functions. Let us give the examples of several of the most frequent adjectives that were found simultaneously in both functions:

'necessary' – in the attributive (F = 51), in the predicative – (F = 72);

'possible' – in the attributive (F = 66), in the predicative – (F = 73);

'good' – in the attributive (F = 124), in the predicative – (F = 8);

'long' – in the attributive (F = 118), in the predicative – (F = 4);

'practical' – in the attributive (F = 25), in the predicative (F = 2);

'effective' – in the attributive (F = 47), in the predicative (F = 21), etc.

Thus, it is obvious that in the quantitative calculation of adjectives occurring in the functions, we need to take into account not only the adjective itself as a word, but also to distribute it according to its function; therefore the analysis was carried out in tokens rather than words, as the former register the frequency of use.

Thus, the results of calculation were as follows: 378 adjectives were used in the attributive and 154 in the predicative (we remind you that the same adjective could be used in both functions). It was found that the percentage of adjective tokens occurring in the attributive is approximately 90% of the volume of all the tokens in the list, i.e. 12.856. In the predicative, the share of adjectives is 10%, which corresponds to 1530 tokens. From this it follows that, on average, the ratio of the number of tokens in the attributive function to the number of tokens in the predicative function is approximately 8:1.

It is obvious that in the specialty "Electrical Engineering" texts there is a tendency for attributive adjectives to prevail over the predicative ones. Such a tendency is predetermined by the absence of an addressee of speech and, due to this, by the descriptive nature of works referred to scientific and technical discourse. If we consider the distribution of adjectives according to frequencies of the list, we can note that adjectives in the attributive function have a consistently high frequency of presence in almost all frequency zones, starting from the highest frequency zone – 504 tokens, to the lowest one – 7 tokens. The number of adjectives everywhere, in all frequency zones in the attributive function is equal to 25–27 words. In the predicative, there is a somewhat chaotic presence of adjectives – from 7 to 15 words in different frequency zones, which does not allow using statistical justification for such a distribution, and is common for units functioning with low quantitaties.

At the second stage of the study, the following issues were analized: 1) determining the number of lexical layers; 2) justifying the principles of dividing the list into lexical layers; 3) stratifying the list of adjectives into lexical layers and counting lexemes in each layer.

When stratifying the list of adjectives into lexical layers, the following methods were used: contextual analysis, expert assessment method, i.e. the method of surveying specialists in the field of electrical engineering, and the statistical method of rank correlation.

The first question, as has already been said, concerned the number of stratification layers. Previously, the linguists performing analysis in the field of lexical and semantic features of parts of speech in scientific and technical discourse texts assumed, as a matter of course, that lexical units of the text are, firstly, terms, and secondly, commonly used words that have an auxiliary importance for describing technical objects or phenomena. However, the further development of this topic (Перебийніс, 2002) and accumulation of lexicographic resources contributed to the understanding that a technical text has one more stratification layer of vocabulary – general scientific. The authors of the article verified this fact when analyzing text corpora of several specialties including the curriculum of technical universities, and a comparison of the contents of frequency dictionaries compiled on the basis of these corpora helped to identify three lexical layers – common, general scientific and terminological.

In linguistics, there are two most significant directions for identifying lexical layers: the choice of a lexical-semantic variant, which is selected from the context, and the use of statistical methods, in particular, the rank correlation method, which involves comparing several frequency dictionaries in order to determine the difference in ranks for any unit. Since in this article the object of stratification

is adjectives, i.e. a part of speech that is directly related to and depends on the meaning of the nouns combined and context associated with it, then, of course, the contextual analysis method was recognized as the most productive method. With the help of this method, the commonly used lexical layer was first identified.

The layer of common lexis is the most significant in terms of the number of units. It includes 172 words, which account for 50% of all the tokens in the list of adjectives, i.e. 7149 tokens. For example, 'high' (F = 504), 'low' (F = 419), 'large' (F = 240), 'short' (175), 'smal'l (F = 193), 'good' (F = 124), 'far' (F = 120), 'long' (F = 122), 'various' (F = 120), 'single' (F = 118), 'new' (F = 105), 'great' (F = 96), 'similar' (F = 91), 'little' (F = 88), 'significant' (F = 83), etc. This layer was identified exclusively with the help of contextual analysis and contained lexemes that are used in everyday communication. As can be seen from the quantitative data of the frequency of use of the adjectives given as the examples, the lexemes of this layer are referred to the high-frequency zone of the list.

In selecting the terms, two methods were used: contextual analysis and a survey of electrical engineering experts who could accurately identify the terminological units expressing technical concepts referred to electrical engineering. The terminological units include 47 adjectives, i.e. 12% of the entire list (381 words), but they make up approximately 16% of all tokens in the adjective list, i.e. 2284 units, for example, 'direct' (F = 281), which is used in the texts exclusively in the combination 'direct current'; 'transient' (F = 165) in the combination 'transient resistance'; 'total' (F = 145) is used only in the combination 'total current'; 'positive' (F = 89) in the combination 'positive charge'; 'open' (F = 24) is used in the combination 'open circuit', etc.

The general scientific layer turned out to be the most difficult to analyze. The fact is that in order to identify units of this layer it was necessary to solve a double problem – to separate adjectives from commonly used units and from terms. Three methods were used for this: contextual analysis, expert assessment method, and the statistical method of rank correlation were introduced. When using the contextual method, adjectives were found that can have both terminological and commonly used meanings. For example, the word 'short', which can be attributed to the commonly used layer, for example, in the phrase 'short wire' and to the terms in the phrase 'short circuit'; 'characteristic' – 'characteristic feature' and 'characteristic resistance', etc.

The expert assessment method was to determine to what extend a lexeme possesses the tem properties. That is, firstly, the units of this lexical layer should be common to all or most technical specialties. Therefore, the frequency dictionary of the specialty "Electrical Engineering" was compared to the ones of the specialties "Acoustics", "Chemical Engineering", "Automobile Engineering" and dictionaries of other specialties. It was determined that common lexemes are primarily mathematical terms, for example, 'maximum', 'negative', 'equal', 'minimum', 'functional', 'parallel', etc. Secondly, it must contain words that can be found in any scientific work (and here confirmation from technical specialists was required), for example, 'basic', 'uniform', 'practical', 'experimental', 'standard', 'vacuum', 'mechanical', 'theoretical', etc. Next, to confirm that the obtained data really differ from both common lexemes and terms, a third method was used – the rank correlation method, when the ranks of adjectives in the frequency list of the technical specialty "Electrical Engineering" were compared simultaneously with the ranks of adjectives in one of the frequency dictionaries of another area of technical knowledge and adjectives in the frequency list of The Teacher's Word book by Thorndike E. and Lorge I. (Thorndike & Lorge, 1968). In this case, the measure of the terminological correspondence of an adjective from the dictionary "Electrical Engineering" relative to the mentioned specialties and adjectives of the dictionary of Thorndike E. and Lorge I. is the difference in numbers (ranks) of any adjective in the specified text corpora. The rank correlation was calculated using the formula $rs = 1 – 6\ Sd2 / N\ (N2 – 1)$.

The number of words in the general scientific layer was 162 lexemes and 4953 tokens, which is 34% of the entire list of adjectives. It should be noted that the common lexemes are concentrated mainly in the high-frequency zone of the described frequency dictionary; general scientific vocabulary – in the mid-frequency zone (immediately after the high-frequency zone). Terminological lexemes are located almost throughout the entire area of the dictionary, i.e. without a specific order. In terms of their numerical values in the high-frequency zones, and then in the subsequent frequency

zones of the list of adjectives, common units initially prevail in terms of the amount of words and tokens. However, the general scientific adjectives soon catch up with them and practically identical figures can be observed stably in the mid- and low-frequency zones both in terms of the number of lexemes and in terms of the number of tokens. As for terms, only the most basic terms of the specialty "Electrical Engineering" are concentrated in the high-frequency zone, then the frequency of use and the number of words decreased and sometimes reached their minimum (1, 2 lexemes).

The third stage is devoted to determining the possible dependence between the lexical-semantic and syntactic characteristics of adjectives. That is, it was at this stage that the authors had the opportunity to demonstrate the interactions envisaged by the purpose of the article and determine whether there is a real dependence of all three characteristics on each other.

First of all, we would like, based on the opinion of theoretical linguists, to present a description of the main lexical characteristics of adjectives functioning in the attributive and predicative, their abstract meanings.

It is known that different syntactic functions of adjectives contribute to the realization of different characteristics of its lexical-semantic structure. Thus, the attributive connection is considered to be stronger, closer, turning the attributive combination into a complete unit, although not constituting a complete judgment. The predicative connection carries a different load. It is the freest syntactic connection, therefore the adjective in this function acts as an independent syntactic unit. It is believed that the elements of the predicative group express a complete judgment (Teyssier, 1968: 243; Guglielmo Cinque, 2009).

An attributive combination that carries a nominative function expresses a constant feature that is characteristic of an object not only at a given moment, i.e. it shows something given, established in advance. A predicative combination is a means of expressing something new. An adjective that is a part of a predicative group expresses a variable, temporary feature. The following functional property is characteristic of adjectives in their various positions in a sentence. An adjective that occupies the position of an attributive implies a certain quality, i.e. it is characteristic of it to perform an identifying, qualifying function. An adjective in a predicative makes a statement, a direct indication of the presence of a feature, quality, and performs only a qualifying function (Curme, 1947).

The first thing that needed to be done was to calculate and then demonstrate quantitative data on the functioning of adjectives of the three lexical layers in the attributive and predicative. First, the layers that included the largest number of lexemes were taken. Common adjectives had an overwhelming majority in the attributive function – 169 words, i.e. almost all the adjectives of this layer. The exceptions are the words 'able' (F = 16), 'impossible' (F = 7) and 'responsible' (F = 7), which were used only in the predicative. The number of tokens also shows a huge predominance of common lexemes in this function – 6189 units. Accordingly, in the predicative, common units were used much less frequently – 89 words, which made up 960 tokens. The ratio of adjectives in the attributive to predicative, respectively, is approximately 2:1 and tokens 6:1.

General scientific lexemes are represented in the attributive by 160 words and 4389 tokens; in the predicative – by 51 lexemes and 564 tokens. As we can see, here attributive adjectives also prevail both in words and in tokens; in words in the ratio 3:1, and in tokens approximately 8:1.

In the terminological layer in the attributive function 47 units of this layer are recorded, which are represented in 2278 tokens, and 6 words with the number of tokens 6 – in the predicative function.

To find out the numerical values of the use of adjectives of all lexical layers, as well as their frequency of use in both functions, we sum up the obtained quamtities of all lexical layers: the number of words in the attributive is 376, the number of words in the predicative is 146 (recall that the same word can be used in both the attributive and predicative functions). The number of tokens in the attributive in general is 12856 units, the number of tokens in the predicative is 1530 units.

So, based on the results of the analysis, the following conclusions can be made.

Firstly, there is a certain connection between quantitative values and the adjective belonging to a particular lexical layer, which comes down to the following: the higher the frequency of use, the less likely it is that a lexeme will be a term. However, we must not forget that the text corpus pertains to

one of the specialties of technology, so exceptions were also found, although in small quantities, when a commonly used lexeme contributed to the formation of a term, for example, the commonly used word 'short' when added to the word 'circuit' is one of the most important concepts in electrical engineering. In addition, the analysis shows that the number of general scientific lexemes does not differ very significantly from the commonly used ones (162 common – 172 general scientific), but differs significantly in frequency of use (4389 common – 6189 general scientific), by almost 2 thousand tokens. And the frequency of adjective terms (2284 tokens), and even more so their number of words (47 lexemes) already quite clearly confirms our conclusions that the further a word is from a term, the greater the frequency of its use. Therefore, we can say with a high degree of probability that there is a certain relationship between the frequency of a word and its belonging to a particular lexical layer.

Secondly, there is certainly a direct dependence between the use of adjectives in the attributive and predicative function and their numerical values: in the attributive function, both in the number of words and in the number of tokens, there is a significant predominance of adjectives in the attributive function over the ones in the predicative function, almost 8:1. At the same time, the presence of adjectives in the attributive function is statistically stable, which is natural for large values; while in the predicative one, there is a chaotic functioning of adjectives, the total frequency of which is low.

Thirdly, there is a relationship between the lexical layer to which an adjective belongs and the function in which it is used. Adjectives of all layers have an overwhelming superiority in the attributive function – 12856 tokens– compared to the ones in the predicative function – 1530 tokens. However, different lexical layers possess different numerical values. In the common layer, the greatest difference is observed both in words and in the frequency of use: 169 words in the attributive and 89 in the predicative (the difference of almost two times); 6189 tokens in the attributive function and 960 in the predicative, i.e. more than six times. The general scientific layer, although it is typical, like the commonly used lexemes, to prevail in the attributive, but with smaller values: 160 words in the attributive and 51 lexemes in the predicative; and the frequency of use is 4389 in the attributive and 564 in the predicative. And, finally, in the terminological layer, the interdependence is presented extremely clearly: the number of words is 47 in the attributive and 6 in the predicative function; the frequency of use is 2278 units in the attributive and 6 in the predicative function.

Such arrangement of quantitative values can lead to the conclusion that the common and terminological layers of vocabulary are extreme phenomena in technical text lexis, and the general scientific layer is a kind of intermediate link between them. If we quote the opinion of classical linguists, then the attributive function expresses a constant, given quality of an object, and the predicative combination expresses something new and original. Therefore, based on this definition, we can say that electrical engineering prefers traditional solutions of problems and does not offer anything radically new and unusual. And to a greater extent, this is characteristic of objects described by lexemes of the common layer, to a lesser extent – of the general scientific layer, and presumably the terms that are included in the terminology system of electrical engineering are most often supplemented with new concepts that are conditioned by scientific inventions.

BIBLIOGRAPHY:

1. Неврева М. Н., Дьяченко Г. Ф., Шапа Л. Н. Генеза іменних префіксальних морфем в англійських текстах наукового функціонального стилю. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов».* 2014. № 1103. С. 155–159.

2. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів. Вінниця : Нова книга, 2002. 172 с.

3. Сліпецька В. Стратифікація термінів у науковому тексті: жанрові характеристики. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2023. Вип. 69. Т. 3. С. 162–167.

4. Шепітько С. В. Механізми утворення та закономірності вторинної номінації англійської загальнонаукової дієслівної лексики : автореф. дис. … канд. філол. наук. Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2004. 20 с.

5. Arianto M.A., Haq M., Jufrizal J. Research Article Introductions in Applied Linguistics: A Comparative Study on the Use of Appeals. *Journal of Language and Education.* 2023. Vol. 9 (2). P. 12–24.

6. Biber D., Gray B., Staples S., Egbert J. The register-functional approach to grammatical complexity: Theoretical founda-tion, descriptive research findings, application. Routledge, 2022.

7. Breban T. English Adjectives of Comparison: Lexical and Grammaticalized Uses. Mouton De Gruyter, 2010. 395 p.

8. Curme G.O. English Grammar. New York : Barnes and Noble, Inc., 1957. 308 p.

9. Guglielmo C. The Syntax of Adjectives. A Comparative Study. Cambridge, MA : The MIT Press. 2009.

10. Hwang J.-W. Binary logistic analyses on responses of being healthy and unhealthy to positive and negative mind-sets in caregivers. *Edelweiss Applied Science and Technology*. 2025. Vol. 9 (5). P. 92–100.

11. Nesfield J. C. English Grammar Past and Present. London : McMillan and Co., 1910. 470 p.

12. Parviz M. A comparative corpus-based investigation of results sections of research articles in Applied Linguistics and Physics. *ICAME Journal*. 2023. Vol. 47 (1). P. 81–108.

13. Parviz M., & Lan G. A Corpus-based Investigation of Phrasal Complexity Features and Rhetorical Functions in Data Commentary. *Journal of Language and Education*. 2023. Vol. 9 (3). P. 90–109.

14. Quirk R. A Grammar of Contemporary English / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Startvik. London : Longman, 1972. 1120 p.

15. Teyssier J. Notes on the syntax of the adjective in Modern English. *Lingua 20.* Amsterdam : North-Holland Publishing Co., 1968. P. 225–249.

16. Thorndike E., Lorge I. The Teacher's Word book of 30,000 words. New York : Columbia University Teacher's college press, 1968. 274 p.

17. Tsinova M.V. Lexical component of the second constituent of modal verb constructions in the texts of scientific-technical communication. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2014. № 1125. С. 48–54.

18. Wulff S. A multifactorial corpus analysis of adjective order in English. *International Journal of Corpus Linguistics.* 2003. Vol. 8 (2). P. 245–282.

REFERENCES:

1. Nevreva, M.M., Diachenko, H.F., Shapa, L.M. (2014). Heneza imennykh prefiksalnykh morfem v anhliiskykh tekstakh naukovoho funktsionalnoho styliu [Genesis of nominal prefix morthemes in the English texts of scientific functional style]. *Visnyk kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina Seriia "Romano-hermanska filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov" – Bulleten of Khakiv National University named after V.N. Karazin. "Romance-German Philology. Methodology of teaching foreign languages"*, 1103, 155–159 [in Ukrainian].

2. Perebyinis, V.I. (2002). Statystychni metody dlia linhvistiv [Statistical methods for linguists]. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian].

3. Slipetska, V. (2023). Stratyfikatsiia terminiv u naukovomu teksti: zhanrovi kharakterystyky [Stratification of terms in scientific texts: genre characteristics]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current nutrition of humanities,* 69 (3) [in Ukrainian].

4. Shepitko, S.V. (2004). Mekhanizmy utvorennia ta zakonomirnosti vtorynnoi nominatsii anhliiskoi zahalnonaukovoi diieslivnoi leksyky [Mechanisms of establishment and regularities of the second nomination of English verbal scientific vocabulary]. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kharkivskyi nats. un-t im. V.N. Karazina. Kharkiv [in Ukrainian].

5. Arianto, M.A., Haq, M., Jufrizal, J. (2023). Research Article Introductions in Applied Linguistics: A Comparative Study on the Use of Appeals. *Journal of Language and Education*, 9 (2), 12–24.

6. Biber, D., Gray, B., Staples, S., Egbert, J. (2022). The register-functional approach to grammatical complexity: Theoretical founda-tion, descriptive research findings, application. Routledge.

7. Breban, T. (2010). English Adjectives of Comparison: Lexical and Grammaticalized Uses. Mouton De Gruyter, 2010.

8. Curme, G.O. (1957). English Grammar. New York: Barnes and Noble, Inc.

9. Guglielmo, Cinque (2009). The Syntax of Adjectives. A Comparative Study. Cambridge, MA: The MIT Press.

10. Hwang, J.-W. (2025). Binary logistic analyses on responses of being healthy and unhealthy to positive and negative mindsets in caregivers. *Edelweiss Applied Science and Technology*, 9 (5), 92–100.

11. Nesfield, J.C. (1910). English Grammar Past and Present. London: McMillan and Co.

12. Parviz, M. (2023). A comparative corpus-based investigation of results sections of research articles in Applied Linguistics and Physics. *ICAME Journal*, 47 (1), 81–108.

13. Parviz, M., Lan, G. (2023). A Corpus-based Investigation of Phrasal Complexity Features and Rhetorical Functions in Data Commentary. *Journal of Language and Education*, 9 (3), 90–109.

14. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., Startvik, J. (1972). A Grammar of Contemporary English. London: Longman.

15. Teyssier, J. (1968). Notes on the syntax of the adjective in Modern English. *Lingua 20*. Amsterdam: North-Holland Publishing Co., 225–249.

16. Thorndike, E., Lorge, I. (1968) The Teacher's Word book of 30 000 words. New York: Columbia University Teacher's college press.

17. Tsinova, M.V. (2014). Lexical component of the second constituent of modal verb constructions in the texts of scientific-technical communication. *Bulleten of Khakiv National University named after V.N. Karazin. "Romance-German Philology. Methodology of teaching foreign languages"*, 1125, 48–54.

18. Wulff, S. (2003). A multifactorial corpus analysis of adjective order in English. *International Journal of Corpus Linguistics*, 8 (2), 245–282.

Стаття надійшла: 24.04.2025
Стаття прийнята: 04.06.2025
Опубліковано: 03.07.2025

УДК 316.4:316.77:81’42:81’272
DOI https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/8

Валерія ЯГОДЗІНСЬКА
аспірантка Навчально-наукового інституту філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна, 01033
***ORCID:** 0000-0002-0015-7767*
valeriia.yahodzinska@knu.ua

Бібліографічний опис статті: Ягодзінська, В. (2025). Дискурс соціальної кризи як об’єкт вивчення в сучасному мовознавстві. *Folia Philologica,* 9, 62–70, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/8

ДИСКУРС СОЦІАЛЬНОЇ КРИЗИ ЯК ОБ’ЄКТ ВИВЧЕННЯ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

У статті пропонується визначення дискурсу соціальної кризи в межах лінгвосинергетичної парадигми сучасного мовознавства. Завданням дослідження є виявлення функціональних, когнітивних і семіотичних механізмів, за допомогою яких кризовий дискурс не лише віддзеркалює соціальні потрясіння, але й активно формує суспільні наративи та моделі колективної поведінки. Методологічну основу дослідження становить поєднання соціолінгвістичного, прагмалінгвістичного, когнітивно-дискурсивного підходів із використанням інструментарію критичного дискурс-аналізу. Поєднання інтегративного підходу забезпечує багатовекторність інтерпретації комунікативних процесів у кризовому середовищі, дає змогу простежити механізми самоорганізації дискурсивних практик, легітимації ідеологічних наративів і формування семантики кризи та потрясіння. Матеріалом слугує англомовний медіадискурс, який віддзеркалює каскадні зміни комунікативного простору під час соціальних криз. У статті визначається дискурс соціальної кризи як складний мультимодальний і трансмедіальний феномен, що характеризується флуктуаційністю, атракторністю, поліваріативністю, емерджентністю, фрактальністю, гетерогенністю, когерентністю й інтердискурсивністю. Запропоновано розглядати дискурс соціальної кризи в термінах лінгвосинергетики як динамічну, самоорганізовану систему, здатну адаптуватися до змін середовища та продукувати нові смисли. Дослідницьку увагу зосереджено на когнітивно-семіотичних сценаріях комунікативної поведінки, що виникають у періоди соціальних потрясінь, а також на мовних стратегіях, які можуть як стабілізувати, так і підсилювати кризові явища. Результати дослідження підтверджують конститутивну роль дискурсу соціальної кризи у формуванні суспільної свідомості, колективної пам’яті та комунікативних моделей подолання кризових станів. Дискурс соціальної кризи функціонує як вагомий механізм семіотичної організації соціального простору, що не лише фіксує, але й формує трансформаційні процеси в суспільстві. Лінгвосинергетичний підхід відкриває нові перспективи для розуміння динаміки кризової комунікації та розробки ефективних стратегій антикризової взаємодії.

***Ключові слова:** дискурс соціальної кризи, лінгвосинергетика, когнітивно-семіотичні процеси, кризова комунікація, соціальні трансформації, прагмалінгвістика, критичний дискурс-аналіз, мультимодальність, трансмедіальність.*

Valeriia YAHODZINSKA
PhD Student at the Educational and Scientific Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Volodymyrska str., 60, Kyiv, Ukraine, 01033
***ORCID:** 0000-0002-0015-7767*
valeriia.yahodzinska@knu.ua

To cite this article: Yahodzinska, V. (2025). Dyskurs sotsialnoi kryzy yak obiekt vyvchennia suchasnoho movoznavstva [Discourse of social crisis as an object of study in modern linguistics]. *Folia Philologica*, 9, 62–70, doi: https://doi.org/10.17721/folia.philologica/2025/9/8

© Ягодзінська В., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

DISCOURSE OF SOCIAL CRISIS AS AN OBJECT OF STUDY IN MODERN LINGUISTICS

The article aims to provide a comprehensive analysis of the discourse of social crisis within the framework of the linguosynergetic paradigm of modern linguistics. The research seeks to identify the functional, cognitive, and semiotic mechanisms through which crisis discourse not only reflects social upheavals but also actively shapes collective narratives and models of social behavior. The methodological framework combines sociolinguistic, pragmalinguistic, and cognitive-discursive approaches with the tools of critical discourse analysis. This integrative approach enables a multidimensional interpretation of communicative processes in a crisis environment, tracing the mechanisms of self-organization of discursive structures, the legitimation of ideological narratives, and the formation of the semantics of disruption. The material of the study is English-language media discourse, which reflects the cascading changes of the communicative space during periods of social upheaval. The study offers, for the first time, a holistic analysis of the discourse of social crisis as a multimodal and transmedial phenomenon characterized by fluctuation, attractor dynamics, multivariance, emergence, fractality, heterogeneity, coherence, and interdiscursivity. It proposes to conceptualize crisis discourse in terms of linguosynergetics as a dynamic, self-organizing system capable of adapting to changes in the social environment and generating new meanings. Special attention is given to cognitive-semiotic scenarios of mass behavior emerging during social upheavals and to linguistic strategies that can either stabilize or intensify crisis phenomena. Conclusions. The findings confirm the constitutive role of social crisis discourse in shaping public consciousness, collective memory, and communicative models of overcoming crisis states. The discourse of social crisis functions as a powerful mechanism of semiotic organization of the social space, which not only records but also shapes the transformational processes of society. The linguosynergetic perspective opens new avenues for understanding the dynamics of crisis communication and for developing effective strategies of anti-crisis interaction.

Key words: *social crisis discourse, linguosynergetics, cognitive-semiotic processes, crisis communication, social transformations, pragmalinguistics, critical discourse analysis, multimodality, transmediality.*

Актуальність розвідки зумовлена зростаючою роллю комунікації, зокрема мовної, як системоутворювального чинника цивілізаційної динаміки та необхідністю комплексної оцінки її впливу на суспільну свідомість у періоди соціальних криз. У сучасних умовах глобальних викликів і кризових явищ, спричинених політичними, економічними, соціальними та інформаційними факторами, дискурс соціальної кризи виконує кумулятивну, когнітивну, емотивну, естетичну та номінативну функції, оскільки слугує не лише засобом конструювання суспільних наративів, а й механізмом нелінійної взаємодії між індивідуальними та колективними когнітивними структурами (Соколов, 2021; Dijk van, 2014; Wodak & Reisigl, 2009).

З позицій лінгвосинергетики дискурс соціальної кризи розглядається як складний мультимодальний і трансмедіальний феномен, що характеризується змінністю (флуктуаційністю), атракторністю, поліваріативністю, виникненням нової якості (емерджентністю), фрактальністю, гетерогенністю, когерентністю й інтердискурсивністю (Домброван та ін., 2015; Ейгер, 1992; Щербак, 2018; Kröger, 2015; Kühler, 2007). Мовна комунікація в умовах кризових явищ функціонує як нелінійна система, у якій інформаційні потоки здатні викликати ефект каскадних змін у суспільній свідомості, формуючи нові патерни інтерпретації подій і когнітивно-семіотичні сценарії комунікативної поведінки (Pescaroli et al., 2018; Hynes et al., 2022: 9–20).

Аналіз дискурсивних практик соціальної кризи в англомовному медіапросторі набуває особливої значущості, адже дає змогу виявити закономірності формування мовної картини кризової реальності, механізми еволюції соціального конфлікту та впливу на соціокультурні процеси. Вивчення кризового дискурсу крізь призму лінгвосинергетичної парадигми розкриває закономірності самоорганізації дискурсивних структур, виявляє точки біфуркації у процесах зміни суспільних наративів, а також ідентифікує мовні стратегії, що сприяють стабілізації, повному нівелюванню чи, навпаки, ескалації кризових явищ.

Феномен соціальної кризи в різних його проявах став об’єктом дослідження таких зарубіжних науковців, як Беріайна Хосетксо, Хіль-Хімено Хав’єра (Beriain & Gil-Gimeno, 2024), Джеффрі К. Александер (Alexander, 2021), Джеклін Кок (Cock, 2006), Куарантеллі Енріко Луїс, Дайнс Рассела (Quarantelli & Dynes, 1977), Мармота Майкла Г. (Marmot, 2019). Дискурс соціальної кризи є також предметом уваги українських дослідників, а саме: Л. Бевзенко, М. Кухти, О. Злобіної, М. О. Шульги, Н. Бойко, І. Мартинюк, М. Паращевіна, О. Резніка, Н. Соболєвої (Бевзенко, et al., 2019), Геор-

гія Почепцова (Почепцов, 1999), О. Соколова (Соколов, 2021).

Мета дослідження – охарактеризувати дискурс соціальної кризи як об'єкт вивчення в сучасному мовознавстві в контексті лінгвосинергетичної парадигми. Дискурс соціальної кризи розуміємо як особливий тип семантичного середовища, який виникає у відповідь на соціальні потрясіння, відображає механізми мовного впливу, колективну емоційну реакцію та ідеологічну взаємодію між суспільними групами, що акумулює когнітивні, структурні, семіотичні та прагматичні характеристики дискурсивних практик, які сприяють формуванню індивідуальної або колективної свідомості в кризові періоди.

У сучасній лінгвістичній науці дослідницьку увагу зосереджено на дискурсі як багатовимірному мультимодальному та трансмедіальному явищі, яке формується під впливом когнітивно-семіотичних, структурно-семантичних, прагматичних і соціокультурних чинників. У 1950-х роках під впливом ідей американського лінгвіста З. Гарріса у статті «Аналіз дискурсу» термінологічну одиницю *дискурс* почали використовувати для позначення методу дослідження зв'язного мовлення. Учений визначав його як спосіб розширення меж дескриптивної лінгвістики за межі окремого речення, а також для встановлення взаємозв'язку між мовою та культурою (Harris, 1952: 1–4). Згодом, на початку 1970-х років, французький лінгвіст Еміль Бенвеніст у своїх роботах трактує термін *discours* як особливість мовлення, яке суб'єктивно використовує мовець, тобто як процес індивідуального привласнення мови в комунікації (Benveniste, 1976: 237–250). Дискурс розглядається в межах різних наукових підходів, зокрема в таких напрямах сучасної лінгвістики, як лінгводискурсологія, лінгвокомунікативістика, прагмалінгвістика, лінгвосеміотика тощо.

В Україні дослідження, пов'язані з аналізом дискурсу, здійснюються в межах різних міждисциплінарних методологічних підходів, що формують методики аналізу в різних напрямах сучасної лінгвістики, передусім у дискурсивних і комунікативних студіях. Серед українських дослідників відповідної проблематики варто виокремити Ф. Бацевича, який розглядає дискурс як динамічний комунікативний процес і категорію комунікації, класифікуючи його за функціональними параметрами (Бацевич, 2002: 30–34); К. Серажим, яка аналізує дискурс у соціолінгвістичному вимірі, зокрема політичний дискурс як феномен сучасного інформаційного простору України (Серажим, 2003); А. Єрмоленко, який трактує дискурс як форму концептуалізації націоналізованого життєвого світу (Єрмоленко, 1996); Г. Почепцова, у працях якого запропоновано типологію дискурсу й аналіз маніпулятивного потенціалу різних його типів (Почепцов, 1999: 99).

Аналіз феномена соціальної кризи в рамках дискурсивного підходу дає змогу не лише систематизувати когнітивні та прагматичні засоби його репрезентації, а й простежити, як дискурсивні стратегії та комунікативні тактики формують семантику потрясіння, що здатна генерувати як глобальні, так і локальні суспільні зміни. Дискурсивний простір з відповідними його конструктами (мова, символи тощо) може продукувати психологічні, культурні, поведінкові, політичні, економічні, етичні сенси соціальної кризи, формуючи відповідне семантичне середовище, у якому постають певні виклики та проблеми. У контексті суперечностей ці сенси й визначають семантичне середовище, у якому розгортається суспільний розвиток (Korzybski, 1941: 66).

Явище соціальної кризи породжується внаслідок виникнення суспільних протиріч та конфліктних ситуацій, це складна система кризових процесів, спричинена кумуляцією конфліктів і порушенням стійких комунікативних структур у суспільстві, що призводить до втрати соціальної рівноваги. Соціальний (індивідуальний або колективний) конфлікт відображає протистояння та протиріччя, що детермінує зміну соціальних норм, деформує звичні форми комунікації та/або трансформації суспільної свідомості. Криза може бути викликана як внутрішніми (економічні проблеми, політична нестабільність, соціальна нерівність), так і зовнішніми (глобалізація, військові конфлікти, пандемії) чинниками. Французький соціолог та етнолог Еміль Дюркгейм вважав, що в будь-якому суспільстві одночасно існують як нормальні соціальні процеси, так і відхилення, зокрема злочинність чи самогубства. Однак кризові явища виникають тоді, коли такі відхилення стають частішими, а стан аномії,

тобто розриву між індивідуальними мотивами та усталеними нормами і цінностями, поглиблюється (Durkheim, 1893: 247–260).

Отже, криза загалом і соціальна криза зокрема, якщо враховувати її мультимодальний та трансмедіальний потенціал, змінює комунікативні стратегії, семантичні характеристики та прагматичні аспекти дискурсу, спричиняючи його трансформацію в ракурсі підвищеної емоційності, поляризації та маніпулятивності. Кризове загострення впливає на інтерпретацію ключових понять, структурування дискурсу та соціальні ролі мовців, що натомість визначає характер суспільної динаміки та механізми міжособистісної взаємодії. Дослідження суспільних змін дає змогу глибше зрозуміти природу кризових явищ, їхній онтологічний статус і розробити ефективні комунікативні стратегії для їх подолання.

Розуміння сутності соціальної кризи сприяє запобіганню подальшій ескалації напруги в суспільстві серед різних верств населення, що може забезпечити спільний розвиток різних типів відношень у межах дискурсивного простору. Аналіз дискурсу соціальної кризи передбачає встановлення стратегій та типологізацію ідеологічних наративів, з'ясування способів і механізмів маніпуляції, поляризацію суспільної думки та відтворення соціальної напруги. Соціальні кризи характеризуються нестабільністю в різних сферах (суспільній, економічній, політичній, культурній, морально-етичній, інформаційній, правовій, освітній тощо), можуть супроводжуватися насильством і структурними змінами, але не мають єдиного шаблону й узгодженого сценарію. Кожна криза унікальна, і її наслідки можуть бути непередбачуваними, оскільки залежать від багатьох факторів як на індивідуальному, так і на колективному рівні (Hoyer et al., 2024: 1–9). Соціальна криза, враховуючи її мультимодальність та трансмедіальність у дискурсивному просторі, є процесом дестабілізації та/або деформації усталених дискурсивних механізмів. У рамках лінгвосинергетичної парадигми її можна досліджувати як динамічну систему з елементами самоорганізації, адаптації та еволюції комунікативної поведінки.

Під поняттям дискурс соціальної кризи розуміємо багаторівневий дискурсивний механізм, що відображає суспільні трансформації через усталені стратегії реагування на актуальні події, формуючи відповідні концептуальні рамки. Дискурсивна прагматика соціальної кризи формується в комунікативній свідомості в межах конкретної лінгвокультури. Явище кризового дискурсу є продуктом взаємодії соціокультурних чинників, суспільних настроїв, ідеологічних наративів та особливостей трансмедійного ландшафту, адже він не лише віддзеркалює кризові явища, але й активно формує їхнє сприйняття посередництвом екстралінгвістичних засобів. Емоційна складова виконує значну роль у кризовій комунікації, створюючи ефект драматизації, персоналізації та когнітивного впливу на суспільство. Аналіз дискурсу соціальної кризи з лінгвосинергетичної перспективи дає змогу зрозуміти механізми його формування, функціонування та впливу, а також виробити стратегії антикризової комунікації, що сприятимуть зниженню соціальної напруги та стабілізації дискурсивного простору (Щербак, 2018: 109–112; Почепцов, 1999: 40; Селіванова, 2006: 37).

Дискурс соціальної кризи відіграє конститутивну роль у формуванні суспільного сприйняття кризових процесів, слугуючи засобом концептуалізації соціальних трансформацій, артикуляції конфліктів і легітимації відповідних наративів (De Rycker & Mohd Don, 2013: 227). Репрезентація феномена соціальної кризи простежується в медійному, політичному, академічному, художньому та публіцистичному дискурсах, де соціальна напруга виконує функції консолідації чи, навпаки, розколу суспільної думки, а також сприяє конструюванню кризового або посткризового семантичного середовища.

Різновекторний аналіз дискурсу соціальної кризи як лінгвістичного дослідження можливий із методологічних принципів лінгвосинергетики. Функціонування дискурсу соціальної кризи як об'єкта лінгвістичного дослідження можна розглядати через призму підходу, який досліджує мову як самоорганізовану динамічну систему. Ідеї синергетики німецького фізика й енергетика Германа Хакена заклали математичні та теоретичні основи принципів самоорганізації відкритих систем (Haken, 2015). На цих принципах Райнхард Кьолер розвинув концепцію лінгвосинергетики – мова як комплексна система, що адаптується й регулю-

ється залежно від зовнішніх умов (Kuhler, 2007: 192–195). Відповідний ракурс вивчення дискурсивного ландшафту розпочався наприкінці XX століття, зокрема завдяки працям українських лінгвістів Л. Піхтовнікової, Т. Домброван, С. Єнікєєвої, О. Семенець (Піхтовнікова та ін., 2018), Г. В. Ейгера (Ейгер, 1992).

Методологічні підходи в рамках лінгвосинергетики враховують системну організацію мови, доповнюючи традиційну системно-структурну парадигму, розглядаючи мову як відкрите, нелінійне, змінне та самоорганізоване явище об'єктивної системи. У контексті вивчення феномена соціальної кризи відповідний методологічний ракурс дає можливість аналізувати мову як складник дискурсивного простору й елемент семантичного середовища, враховуючи їхню дестабілізацію через фактори інформаційного впливу та формування комунікативно-смислового ландшафту. У періоди соціальної нестабільності можливі зміни в комунікативній поведінці, що можуть набувати форми у фрагментації суспільного дискурсу, поляризації мовлення, зростанні обсягу інформаційного шуму та трансформації масової комунікації.

У дослідженні дискурсу соціальної кризи доцільно поєднувати кілька лінгвістичних підходів, кожен із яких висвітлює характерні аспекти мовленнєвої поведінки в умовах соціальної напруги. Соціолінгвістичний підхід акцентує увагу на соціальному контексті мовлення, варіативності мовних засобів залежно від соціальних груп, їхніх ідеологічних позицій та інституційних ролей. Прагмалінгвістичний підхід зосереджується на аналізі мовленнєвих актів, стратегій і тактик, які використовуються для досягнення комунікативних цілей у кризовому контексті. Відповідний ракурс аналізу дає змогу зрозуміти, як мовці адаптують свої висловлювання відповідно до ситуації та як вони прагнуть впливати на адресата в умовах соціальної напруги. Когнітивно-дискурсивний підхід, який розкриває внутрішні ментальні процеси, пов'язані з обробкою кризової інформації. Особливої уваги при цьому заслуговують концептуальні метафори, фрейми і сценарії, за допомогою яких відбувається інтерпретація подій, що, зі свого боку, формує громадську думку та соціальні реакції на кризові виклики. Відповідний підхід передбачає використання критичного дискурс-аналізу, який дає змогу виявити ідеологічні засади кризового дискурсу, зокрема механізми (де)легітимації певних соціальних дій, владного впливу та маніпуляції свідомістю. Інтеграція соціолінгвістичного, прагмалінгвістичного, когнітивно-дискурсивного підходів із критичним дискурс-аналізом забезпечує різновекторний аналіз кризового дискурсу – від соціального контексту до ідеологічного змісту, від семантичного середовища до реалізації в дискурсивному просторі.

На нашу думку, відповідне поєднання через призму каскадних змін створює багаторівневу перспективу аналізу, де кожен рівень (соціальний, прагматичний, ідеологічний) не є ізольованим, а взаємодіє з іншими. У межах лінгвосинергетичної парадигми каскадні зміни – процеси, які зумовлюють глибокі структурні зміни у комунікативній поведінці і, як наслідок, у мовній системі під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, у дискурсі соціальної кризи розглядаються нелінійні процеси, що впливають на мовну картину світу й адаптивні механізми суспільства.

Мовна система постає кінцевим результатом змін, хоча трансформації нерідко починаються з модифікацій комунікативної поведінки в дискурсивному просторі, що зумовлюються когнітивними процесами в межах семантичного середовища. Такі локальні зрушення можуть ініціювати каскадні зміни, які за принципом «ланцюгової реакції» спричиняють глобальні трансформації мовної системи. Посилення мовленнєвих інновацій через їх повторюване використання в дискурсі (резонансний ефект), виникнення відповідних структур на різних рівнях мовної системи (фрактальна організація мови) та адаптація комунікативних стратегій до соціальних умов (самоорганізація мовної свідомості) є основними механізмами каскадних змін у лінгвосинергетичній парадигмі соціальних потрясінь. У періоди соціальних криз інтенсивні каскадні зміни впливають на комунікативну складову, що викликає динамічні процеси в парадигмі значень, а саме переосмислення усталених понять, появу нових смислів; інтенсифікацію мовної варіативності – активне використання неологізмів, мемів, сленгу; трансформацію дискурсивних стратегій – зміна тональності комунікації, перехід до більш експресивних або агресивних форм висловлення.

Прикладом таких змін може слугувати дискурс кризи біженців, де мова стає засобом інформаційної боротьби, формування суспільного сприйняття вимушених переселенців і мобілізації громадян до підтримки або, навпаки, до протидії їх інтеграції. У статті The Contemporary Refugee Crisis: An Overview of Mental Health Challenges описано масштаби проблеми соціальної нестабільності, зокрема зростання кількості біженців у світі до понад 65 мільйонів осіб станом на 2017 рік (Silove et al., 2017: 130–139). Унаслідок соціальних потрясінь посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) і депресивний стан серед біженців є поширеними (Blackmore, et al., 2020). Важливо зазначити, що ПТСР також впливає на комунікативну поведінку людини. Біженці з високим рівнем стресу можуть активно використовувати спрощені мовленнєві конструкції, уникати складних синтаксичних структур, мати труднощі з мовним продукуванням дискурсивних практик через емоційне виснаження, що корелюється з принципами лінгвосинергетики (Franck & Delage, 2022). Отже, комунікативна поведінка позначена станом динамічного балансу між впорядкованістю (нормативністю) та хаотичністю (дестабілізацією через стрес).

У дискурсивному просторі під час соціальних криз спостерігається активізація різновидів соціальних діалектів, семантична зміна, трансформація усталених у суспільстві понять, виникнення нових дискурсивних практик та інтенсифікація мовленнєвої нестабільності.

Один із прикладів дискурсу соціальної кризи висвітлила Джеклін Кок у своїй статті Public Sociology and the Social Crisis (Cock, 2006), у якій аналізує соціальну ситуацію у Південній Африці, що склалась унаслідок приватизації державного майна та змусила громадян шукати індивідуальні рішення зумовлених відповідним семантичним середовищем соціальних проблем. Як зазначає авторка, обмеження державного впливу на публічні послуги особливо помітні у сфері, що стосується права на доступ до чистої та достатньої кількості води, яке закріплене в постапартеїдній конституції. Одне з ключових положень цього документа гарантує право на базові ресурси, зокрема чисту воду, що вважається фундаментальним правом у сучасній Південній Африці. У статті зазначається, що протидія таким процесам може сприяти «ресоціалізації» кризи (процес відновлення та переосмислення соціальних відносин), а ефективність опору здатне підсилити залучення соціологів.

Інший приклад соціального конфлікту висвітлений у газеті The TICO TIMES – Domestic Violence Surges in Costa Rica Amid Deepening Social Crisis, де зазначається, що за останні чотири роки кількість зафіксованих випадків домашнього насильства в Коста-Ріці зросла на 145% – з 9406 випадків у 2021 р. до 23 046 у 2024 р. Представлена статистика є лише верхівкою айсберга, оскільки багато випадків залишаються незареєстрованими. Водночас феміциди також демонструють тривожну динаміку: з 27 випадків у 2022 р. до 31 у 2023 р. (The Tico Times, 2025).

Якщо розглядати ситуацію крізь призму лінгвосинергетики, можна виокремити низку ключових дискурсивних механізмів, що поглиблюють кризові процеси. Зокрема, ефект взаємного посилення (синергія) проявляється у взаємозв'язку таких чинників, як бідність, безробіття, організована злочинність, трансформація комунікативної поведінки та скорочення соціальних програм. Сукупність цих умов формує ґрунт для поширення насильства, що, зі свого боку, призводить до накопичення соціальної напруги і за принципом самоорганізації виливається у спалахи агресії в найбільш уразливих сферах – у сімейному та громадському середовищі. Тож у тексті статті використовуються метафори на зразок *boiling pot – «киплячий котел»* та *crime wave – «хвиля злочинності»*, що сприяють формуванню образу неконтрольованої кризи. Застосування статистичних даних і драматичних описів (наприклад, In 2022 alone, Costa Rica's 911 line fielded over 72,000 domestic violence calls) підсилює ефект соціальної тривоги. Наведений випадок дискурсивного простору Коста-Ріки демонструє, як локальна соціальна проблема може перерости в масштабну кризу. У лінгвосинергетичному ракурсі соціальну проблему можна розглядати як нелінійну динамічну комунікативну взаємодію, у якій взаємопов'язані чинники посилюють один одного, формуючи нові патерни суспільної поведінки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження дискурсу соціальної кризи в ракурсі лінгвосинергетичного під-

ходу передбачає міждисциплінарний аналіз, що поєднує лінгвістичні, соціальні, когнітивні й комунікативні аспекти. Такий методологічний підхід дає змогу розглядати конкретні дискурсивні практики (політичні промови, медіадискурс, публічні дебати, онлайн-комунікацію) як самоорганізовані, відкриті та нелінійні знакові конструкти, що реагують на зовнішні соціальні, політичні й економічні фактори та демонструють внутрішню динаміку у вигляді мовної адаптації, компресії чи ескалації.

Дискурс соціальної кризи виступає як складна комунікативна система, що відображає напругу між різними соціальними верствами та сприяє (ре)конфігурації ментальних, когнітивно-семіотичних структур свідомості учасників комунікації. Динаміка дискурсу кризових ситуацій висвітлює механізми формування суспільної свідомості та роль дискурсивних практик у трансформаційних процесах – від мобілізації громадської думки до фрагментації ідентичностей.

У перспективі явище дискурсу соціальної кризи англійськомовного простору з позиції лінгвосинергетики дасть змогу глибше зрозуміти, як комунікативні стратегії впливають на формування суспільної реальності, конструювання колективної пам'яті та вироблення моделей подолання кризових станів шляхом комунікативної взаємодії. Дискурсивні практики, що формують комунікативну поведінку, таким чином, розглядаються не лише як відображення кризи, а і як активні чинники у її подоланні – через здатність до самоорганізації, адаптації та регенерації у межах дискурсивного простору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бацевич Ф. С. Термінологія комунікативної лінгвістики: аспекти дискурсивного підходу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології.* 2002. № 453. С. 30–34.
2. Домброван Т. І., Єнікєєва С. М., Піхтовнікова Л. С., Семенець О. О. та ін. Синергетика у філологічних дослідженнях : монографія / за заг. ред. Л. С. Піхтовнікової. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 340 с.
3. Ейгер Г. В. Мова та синергетика. *Вісник Харківського університету ім. В. Н. Каразіна.* 1992. № 372. С. 131–137.
4. Єрмоленко А. М. Дискурс етичних норм та цінностей в сучасній німецькій практичній філософії : автореф. дис. … д-ра філос. наук : 09.00.05. Київ : НАН України, Ін-т філософії, 1996. 56 с.
5. Почепцов Г. Г. Комунікативні технології XX століття. Київ, 1999. 200 с.
6. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. 2-ге вид., доп. Київ : ВПЦ «Київський університет», 1999. 308 с.
7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
8. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору… : дис. … д-ра філол. наук : 10.01.08. Київ : Ін-т журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2003.
9. Соколов О. Є. Теоретико-методологічні основи дослідження криз у публічному управлінні. *Public Administration and Regional Development.* 2021. Вип. 13. С. 114–134. DOI: 10.34132/pard2021.13.08.
10. Соціальна напруженість у кризовому соціумі: соціально-психологічний аналіз / О. Г. Злобіна, М. О. Шульга, Л. Д. Бевзенко та ін. ; за ред. О. Г. Злобіної. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2019. 291 с. ISBN 978-966-02-9028-0.
11. Щербак Г. В. Теоретичні засади лінгвосинергетики. *Нова філологія.* 2018. № 74. С. 109–112. DOI: 10.26661/2414-1135/2018-74-21.
12. Alexander J.C. What Makes a Social Crisis? The Societalization of Social Problems. *International Review of Public Policy*. 2021. Vol. 3, № 3. P. 382–385. DOI: 10.4000/irpp.2310.
13. Benveniste É. Problèmes de linguistique générale. Tome I. Paris : Gallimard, 1976.
14. Beriain J., Gil-Gimeno J. What Makes a Social Crisis? The Societalization of Social Problems. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas.* 2024. № 171. P. 159–177.
15. Blackmore R., Boyle J.A., Fazel M., Ranasinha S., Gray K.M., Fitzgerald G., Misso M., Gibson-Helm M. The prevalence of mental illness in refugees and asylum seekers: A systematic review and meta-analysis. *PLOS Medicine.* 2020. Vol. 17, № 9. Article e1003337. DOI: 10.1371/journal.pmed.1003337.
16. Cock J. Public Sociology and the Social Crisis. *South African Review of Sociology.* 2006. Vol. 37, № 2. P. 293–307. DOI: 10.1080/21528586.2006.10419159.
17. De Rycker A., Mohd Don Z. M. (eds.) Discourse and Crisis: Critical Perspectives. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins, 2013. 498 p. DOI: 10.1075/dapsac.52.
18. Dijk van T. A. Discourse, cognition, society. The Routledge Handbook of Language and Politics / eds. C. Hart, P. Cap. London, New York : Routledge, 2014. P. 26–44.
19. Durkheim É. De la division du travail social. Paris : Félix Alcan, 1893; Paris : PUF, 1930; 2nd ed., 1991.

20. Fairclough N. Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. London, New York : Routledge, 2003. 83 p. ISBN 0-415-25892-8.

21. Franck J., Delage H. The Interplay of Emotions, Executive Functions, Memory and Language: Challenges for Refugee Children. *Languages*. 2022. Vol. 7, № 4. Article 309. DOI: 10.3390/languages7040309.

22. Harris Z. Discourse Analysis. *Language*. 1952. Vol. 28, № 1. P. 1–30.

23. Hoyer D., Holder S.L., Bennett J., Turchin P., et al. All Crises are Unhappy in their Own Way: The Role of Societal Instability in Shaping the Past. *OSF Preprints*. 2024. P. 1–29. DOI: 10.31235/osf.io/rk4gd.

24. Hynes W., Linkov I., Love P. (eds.) A Systemic Recovery. Paris : OECD Publishing, 2022. 127 p. DOI: 10.1787/62830370-en.

25. Korzybski A. Science and Sanity: An Introduction to Non-Aristotelian Systems and General Semantics. 2nd ed. Lancaster : The International Non-Aristotelian Library Publishing Company, 1941. 906 p.

26. Kröger B. Hermann Haken: From the Laser to Synergetics. Cham : Springer, 2015. 317 p. DOI: 10.1007/978-3-319-11689-1.

27. Kühler R. Quantitative Analysis of Syntactic Structures in the Framework of Synergetic Linguistics. *Aspects of Automatic Text Analysis*. Berlin, Heidelberg : Springer, 2007. P. 191–209. DOI: 10.1007/978-3-540-37522-7_9.

28. Marmot M.G. A health crisis is a social crisis. *BMJ*. 2019. Vol. 365. Article l2278. DOI: https://doi.org/10.1136/bmj.l2278.

29. Pescaroli G., Nones M., Galbusera L., Alexander D. Understanding and mitigating cascading crises in the global interconnected system. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 2018. № 30. DOI: 10.1016/j.ijdrr.2018.07.004.

30. Quarantelli E.L., Dynes R.R. Response to Social Crisis and Disaster. *Annual Review of Sociology.* 1977. Vol. 3. P. 23–49. DOI: 10.1146/annurev.so.03.080177.000323.

31. Silove D., Ventevogel P., Rees S. The contemporary refugee crisis: an overview of mental health challenges. *World Psychiatry.* 2017. Vol. 16, № 2. P. 130–139. DOI: 10.1002/wps.20438.

32. The Tico Times. Domestic Violence Surges in Costa Rica amid Deepening Social Crisis. March 12, 2025. URL: https://ticotimes.net/2025/03/12/domestic-violence-surges-in-costa-rica-amid-deepening-social-crisis (дата звернення: 18.04.2025).

33. Wodak R., Reisigl M. The Discourse-Historical Approach (DHA). Methods of Critical Discourse Analysis / ed. R. Wodak, M. Meyer. 2nd ed. London : SAGE, 2009. P. 87–121.

REFERENCES:

1. Batsevych, F.S. (2002). Terminolohiia komunikatyvnoi linhvistyky: aspekty dyskursyvnoho pidkhodu [Terminology of communicative linguistics: Aspects of discursive approach]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Problemy ukrainskoi terminolohii*, 453, 30–34 [in Ukrainian].

2. Dombrovan, T.I., Yenikieieva, S.M., Pikhtovnikova, L.S., Semenets, O.O., et al. (2015). Synerhetyka u filolohichnykh doslidzhenniakh: Monohrafiia [Synergetics in philological research: Monograph]. L.S. Pikhtovnikova (Ed.). Kharkiv: KhNU imeni V.N. Karazina [in Ukrainian].

3. Eiher, H.V. (1992). Mova ta synerhetyka [Language and synergetics]. *Visnyk Kharkivskoho universytetu im. V.N. Karazina*, 372, 131–137 [in Ukrainian].

4. Yermolenko, A.M. (1996). Dyskurs etychnykh norm ta tsinnostei v suchasnii nimetskii praktychnii filosofii [Discourse of ethical norms and values in contemporary German practical philosophy]. *Abstract of doctoral thesis*. Kyiv: NAN Ukrainy, Instytut filosofii [in Ukrainian].

5. Pocheptsov, H.H. (1999). Komunikatyvni tekhnolohii XX stolittia [Communicative technologies of the 20th century]. Kyiv [in Ukrainian].

6. Pocheptsov, H.H. (1999). Teoriia komunikatsii (2nd ed.) [Theory of communication]. Kyiv: VPTs "Kyivskyi universytet" [in Ukrainian].

7. Selivanova, O.O. (2006). Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy: Pidruchnyk [Modern linguistics: Directions and problems: Textbook]. Poltava: Dovkillia-K [in Ukrainian].

8. Serazym, K.S. (2003). Dyskurs yak sotsiolinhvalnyi fenomen suchasnoho komunikatyvnoho prostoru [Discourse as a sociolinguistic phenomenon of modern communicative space]. *Doctoral dissertation*. Kyiv: Instytut zhurnalistyky KNU im. T. Shevchenka [in Ukrainian].

9. Sokolov, O.Ye. (2021). Teoretyko-metodolohichni osnovy doslidzhennia kryz u publichnomu upravlinni [Theoretical and methodological foundations of studying crises in public administration]. *Public Administration and Regional Development,* 13, 114–134. https://doi.org/10.34132/pard2021.13.08 [in Ukrainian].

10. Zlobina, O.H., Shulha, M.O., Bevzenko, L.D., et al. (2019). Sotsialna napruzhenist u kryzovomu sotsiumi: Sotsialno-psykholohichnyi analiz [Social tension in crisis society: Socio-psychological analysis]. O.H. Zlobina (Ed.). Kyiv: Instytut sotsiologii NAN Ukrainy. ISBN 978-966-02-9028-0 [in Ukrainian].

11. Shcherbak, H.V. (2018). Teoretychni zasady linhvosynerhetyky [Theoretical foundations of linguosynergetics]. *Nova filolohiia*, 74, 109–112. https://doi.org/10.26661/2414-1135/2018-74-21 [in Ukrainian].

12. Alexander, J. C. (2021). What makes a social crisis? The societalization of social problems. *International Review of Public Policy*, 3 (3), 382–385. https://doi.org/10.4000/irpp.2310.

13. Benveniste, É. (1976). Problèmes de linguistique générale (Vol. I). Paris: Gallimard.

14. Beriain, J., & Gil-Gimeno, J. (2024). What makes a social crisis? The societalization of social problems. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 171, 159–177.

15. Blackmore, R., Boyle, J.A., Fazel, M., Ranasinha, S., Gray, K.M., Fitzgerald, G., Misso, M., & Gibson-Helm, M. (2020). The prevalence of mental illness in refugees and asylum seekers: A systematic review and meta-analysis. *PLOS Medicine,* 17 (9), e1003337. https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1003337

16. Cock, J. (2006). Public sociology and the social crisis. *South African Review of Sociology,* 37 (2), 293–307. https://doi.org/10.1080/21528586.2006.10419159.

17. De Rycker, A., & Mohd Don, Z.M. (Eds.). (2013). Discourse and crisis: Critical perspectives. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins. https://doi.org/10.1075/dapsac.52.

18. Dijk van, T.A. (2014). Discourse, cognition, society. In C. Hart & P. Cap (Eds.), The Routledge handbook of language and politics (pp. 26–44). London; New York: Routledge.

19. Durkheim, É. (1893/1991). De la division du travail social. Paris: Félix Alcan; PUF.

20. Fairclough, N. (2003). Analysing discourse: Textual analysis for social research. London; New York: Routledge. ISBN 0-415-25892-8.

21. Franck, J., & Delage, H. (2022). The interplay of emotions, executive functions, memory and language: Challenges for refugee children. *Languages*, 7 (4), Article 309. https://doi.org/10.3390/languages7040309.

22. Harris, Z. (1952). Discourse analysis. *Language*, 28 (1), 1–30.

23. Hoyer, D., Holder, S. L., Bennett, J., Turchin, P., et al. (2024). All crises are unhappy in their own way: The role of societal instability in shaping the past. OSF Preprints, 1–29. https://doi.org/10.31235/osf.io/rk4gd.

24. Hynes, W., Linkov, I., & Love, P. (Eds.). (2022). A systemic recovery. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/62830370-en.

25. Korzybski, A. (1941). Science and sanity: An introduction to non-Aristotelian systems and general semantics (2nd ed.). Lancaster: The International Non-Aristotelian Library Publishing Company.

26. Kröger, B. (2015). Hermann Haken: From the laser to synergetics. Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-11689-1.

27. Kühler, R. (2007). Quantitative analysis of syntactic structures in the framework of synergetic linguistics. In Aspects of automatic text analysis (pp. 191–209). Berlin; Heidelberg: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-540-37522-7_9.

28. Marmot, M.G. (2019). A health crisis is a social crisis. BMJ, 365, l2278. https://doi.org/10.1136/bmj.l2278.

29. Pescaroli, G., Nones, M., Galbusera, L., & Alexander, D. (2018). Understanding and mitigating cascading crises in the global interconnected system. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 30. https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2018.07.004.

30. Quarantelli, E.L., & Dynes, R.R. (1977). Response to social crisis and disaster. *Annual Review of Sociology*, 3, 23–49. https://doi.org/10.1146/annurev.so.03.080177.000323.

31. Silove, D., Ventevogel, P., & Rees, S. (2017). The contemporary refugee crisis: An overview of mental health challenges. World Psychiatry, 16 (2), 130–139. https://doi.org/10.1002/wps.20438.

32. The Tico Times (2025, March 12). Domestic violence surges in Costa Rica amid deepening social crisis. Retrieved March 18, 2025, from https://ticotimes.net/2025/03/12/domestic-violence-surges-in-costa-rica-amid-deepening-social-crisis.

33. Wodak, R., & Reisigl, M. (2009). The discourse-historical approach (DHA). In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse analysis* (2nd ed., pp. 87–121). London: SAGE.

Стаття надійшла: 16.04.2025
Стаття прийнята: 24.05.2025
Опубліковано: 03.07.2025

ЗМІСТ

Тетяна БОТВИН, Тетяна ПУНДИК, Оксана ПИЛИПЕЦЬ
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ СКОРОЧЕНЬ
У ФОРМІ АКРОНІМІВ І АБРЕВІАТУР.....4

Людмила ЗАЯЦЬ
ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ СФЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: НА ПРИКЛАДІ ЛЕКСИКИ СФЕРИ РОЗВІДКИ.....11

Наталія КОРОЛЬОВА, Олеся ЛАЗЕР-ПАНЬКІВ
СУЧАСНА МЕДІАКУЛЬТУРА Й АНТИЧНІСТЬ:
ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ В ЕПІЗОДІ «Я, КАРАМБІЙ»
АНІМАЦІЙНОГО СЕРІАЛУ «СІМПСОНИ» 17

Людмила КОТВИЦЬКА, Володимир ТИМЧУК
ВІДТВОРЕННЯ ФРАҐМЕНТОВАНОГО МІЛІТАРНОГО ТЕКСТУ
НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ: ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ
(НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЇ АРТУРА ПАВЛЕНКА «ТРИ»).....26

Ірина ОДРЕХІВСЬКА
РЕДАГУВАННЯ ПЕРЕКЛАДУ В КОНТЕКСТІ ЕДИТОЛОГІЇ:
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ.....34

Леся ФЕДОРЕНКО
ВІЙНА НАРАТИВІВ: РИТОРИКА АГРЕСОРА НА ПОЧАТКУ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
(НА МАТЕРІАЛІ РОСІЙСЬКИХ ІНФОРМАГЕНТСТВ 2014 РОКУ).....41

Ludmila SHAPA, Olena PETROVA, Yuliana DOBROVOLSKA
INTERACTION OF STATISTICAL AND LEXICAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS
OF ADJECTIVES IN DIFFERENT SYNTACTIC FUNCTIONS IN THE ENGLISH
ELECTRICAL ENGINEERING TEXTS 53

Валерія ЯГОДЗІНСЬКА
ДИСКУРС СОЦІАЛЬНОЇ КРИЗИ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ
В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ 62

CONTENTS

Tetiana BOTVYN, Tetiana PUNDYK, Oksana PYLYPETS
PRACTICAL ASPECTS OF TRANSLATING ACRONYMS AND ABBREVIATIONS.....4

Liudmyla ZAIATS
ETYMOLOGICAL SPECIFICS OF THE NATIONAL SECURITY VOCABULARY IN ENGLISH: BASED ON THE VOCABULARY OF INTELLIGENCE SPHERE.....11

Nataliia KOROLOVA, Olesia LAZER-PANKIV
MODERN MEDIA CULTURE AND ANTIQUITY:
INTERTEXTUAL STRATEGIES IN THE EPISODE I,
CARUMBUS OF THE ANIMATED SERIES THE SIMPSONS.....17

Liudmyla KOTVYTSKA, Volodymyr TYMCHUK
TRANSLATING OF A FRAGMENTED MILITARY POETIC TEXT INTO GERMAN:
PRAGMATIC ASPECT (ON THE MATERIAL OF ARTUR PAVLENKO'S POEM «THREE»).26

Iryna ODREKHIVSKA
TRANSLATION EDITING IN EDITORIAL STUDIES:
CONCEPTUAL UNDERPINNINGS AND FUTURE DIRECTIONS 34

Lesia FEDORENKO
THE WAR OF THE NARRATIVES: THE AGRESSOR'S RHETORIC
AT THE BEGINNING OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR
(BASED ON THE RUSSIAN NEWS AGENCIES' MATERIALS IN 2014) 41

Ludmila SHAPA, Olena PETROVA, Yuliana DOBROVOLSKA
INTERACTION OF STATISTICAL AND LEXICAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS
OF ADJECTIVES IN DIFFERENT SYNTACTIC FUNCTIONS IN THE ENGLISH
ELECTRICAL ENGINEERING TEXTS 53

Valeriia YAHODZINSKA
DISCOURSE OF SOCIAL CRISIS AS AN OBJECT
OF STUDY IN MODERN LINGUISTICS.....62

НОТАТКИ

FOLIA PHILOLOGICA

Випуск 9

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп’ютерна верстка • Оксана Іванівна Молодецька

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman. Папір офсет. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 8,6. Замов. № 0925/760. Наклад 300 прим.
Підписано до друку 03.07.2025 р.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.